

Ministarstvo ljudskih
i manjinskih prava

Završni izvještaj o sprovođenju Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025 , sa Izvještajem za 2025. godinu

Podgorica, mart 2026. godinu

SADRŽAJ

I - UVODNI REZIME	5
KLJUČNA DOSTIGNUĆA.....	8
INFORMACIJA O STEPENU REALIZACIJE AP ZA POSLEDNJU GODINU SPROVOĐENJA STRATEGIJE SOCIJALNE INKLUZIJE ROMA I EGIPĆANA 2021-2025 ZA 2025.GODINU	10
OBJAŠNJENJE ZAŠTO SE POJEDINE AKTIVNOSTI NIJESU REALIZOVALE ILI SU DJELIMIČNO REALIZOVANE.....	12
-Osvrt na najvažnije postignute rezultate Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021 -2025.....	13
Pregled izazova u sprovođenju strateškog dokumenta, ali i u datoj javnoj politici uopšte.....	19
II INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU STRATEŠKIH OPERATIVNIH CILJEVA.....	21
(STATUS INDIKATORA USPJEHA)	Error! Bookmark not defined.
DISKRIMINACIJA I ANTICIGANIZAM	23
SIROMAŠTVO	29
POLITIČKA PARTICIPACIJA ROMA/KINJA I EGIPĆANA/KI.....	33
STANOVANJE	36
OBRAZOVANJE	37
ZAPOSŁJAVANJE	43
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	46
GRAĐANSKI STATUS I LIČNA DOKUMENTA.....	49
SOCIJALNA ZAŠTITA I NASILJE	52
III TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE O IMPE- MENTACIJI AP ZA POSLJEDNJU GODINU SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA	59

Diskriminacija.....	59
Kultura, identitet i informisanost.....	64
Politička i društvena participacija.....	70
Stanovanje	72
Obrazovanje	74
Zapošljavanje	90
Zdravlje.....	96
Građanski status i lična dokumenta	99
Socijalna i porodična zaštita.....	109
IV NALAZI EVALUACIJE	112
1.2. EVALUACIONA PITANJA.....	112
1.3. STRATEŠKI DOKUMENT KOJI SE EVALUIRAO	113
1.4. METODE EVALUACIJE	113
1.5. NAJVAŽNIJI NALAZI I ZAKLJUČCI	114
V OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA ZA CJELOKUPAN PERIOD SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA.....	116
VI PREPORUKE ZA EFIKASNIJU REALIZACIJU DEFINISANIH CILJEVA	119

I UVODNI REZIME

Integracija romske i egipćanske zajednice je izazov sa kojim se već dugi niz godina suočava region pa i Crna Gora. Romi i Egipćani u Crnoj Gori i dalje se suočavaju sa izraženom marginalizacijom, uprkos postojećem zakonodavnom okviru i državnim programima namijenjenim njihovoj inkluziji. Ove zajednice karakteriše visok nivo diskriminacije – naročito u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, socijalne zaštite, zdravstva i stanovanja – što dovodi do ograničenog pristupa osnovnim pravima i uslugama. Iako su njihova kultura, identitet i manjinska prava formalno zaštićeni, loši životni uslovi, siromaštvo i društvena izolacija sprečavaju njihovu punu društvenu afirmaciju.

Naime, prema posljednjem popisu stanovništva koji je organizovan 2023 godine, u Crnoj Gori živi oko 5.629 Roma (oko 0,90 %) i 1.655 Egipćana (oko 0,27%) ukupnog stanovništva. Međutim, postoji i procjena da je stvarni broj pripadnika romske i egipćanske zajednice veći — neke državne procjene govore o više od 12.000 ljudi iz ovih zajednica.

U septembru 2021. godine Vlada Crne Gore je donijela „**Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021 - 2025**“¹ (u daljem tekstu Strategija) i usvojila Akcioni plan za sprovođenje iste za 2021. godinu.

Ključni cilj Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025 je poboljšanje socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, kroz izgradnju inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva. U cilju praćenja realizovanih aktivnosti predmetne Strategije, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je formiralo Komisiju za praćenje sprovođenja Strategije. Da bi se ostvario glavni strateški cilj, identifikovano je više ključnih oblasti djelovanja:

- Diskriminacija i anticiganizam;
- Kultura, identitet i informisanje;
- Siromaštvo;
- Politička i društvena participacija;

¹ <https://wapi.gov.me/download/ac62f522-fc63-4408-b164-546aefa52a4b?version=1.0>

- Stanovanje;
- Obrazovanje;
- Zapošljavanje;
- Zdravlje;
- Nasilje u porodici, dječiji brak i prosjačenje;

U okviru svake od ovih oblasti, formulisani su strateški i operativni ciljevi uz programske mjere i aktivnosti za ostvarivanje tih ciljeva, uz prateće indikatore učinka i rezultata kojima se mjeri uspješnost njihovog sprovođenja i njihov doprinos ostvarivanju ciljeva Strategije.

Od ukupno 28 moguće ocjenjivih indikatora uticaja koji se odnose na operativne ciljeve, za njih 13 nema podataka pa nije moguće procijeniti stepen ostvarenosti.

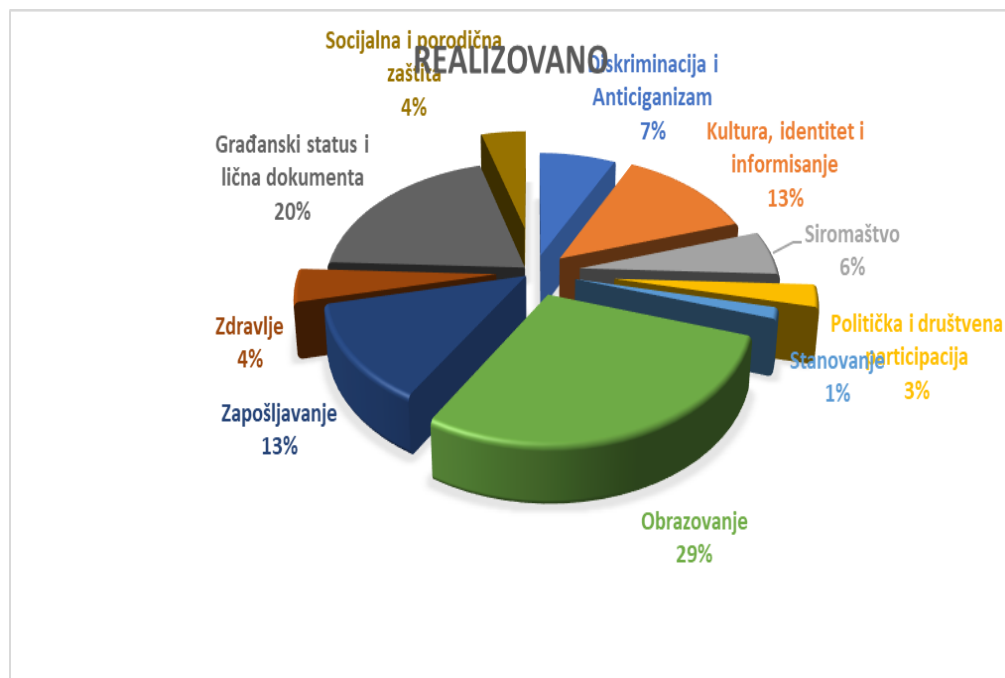
Od 28 indikatora uticaja njih 8 je premašilo planiranu vrijednost, 4 je blizu planiranih vrijednosti dok je 3 ostalo značajno ispod planiranih vrijednosti.

Ukupan broj indikatora uticaja	Ostvareno ili premašeno	Djelimično ostvareno (približno planiranom)	Nije ostvareno	Nema podataka
28	8	4	3	13

Strategijom je planirano ukupno 126 aktivnosti od koji je do kraja 2025. godine u potpunosti realizovano 112, djelimično realizovano 4 dok do kraja 2024 nije realizovano 10 aktivnosti .

Planirane aktivnosti su implementirane na nivou preko 88,8% za period 2021-2025.

Ukupan broj aktivnosti	Ostvareno	Djelimično ostvareno	Nije ostvareno	Procenat ostvarenosti do kraja 2024
126	112	4	10	88,8%

Na bazi ovog možemo zaključiti da je riječ o značajno postignutoj efektivnosti u implementaciji Strategije

KLJUČNA DOSTIGNUĆA

Zabilježeno je smanjenje etničke distance prema romskoj i egipćanskoj zajednici; međutim, diskriminacija i antiromizam ostaju prisutni, posebno u zapošljavanju i obrazovanju. Indeks etničke distance smanjen je sa 0,55 (2021) na 0,36 (2025).²

Akreditovan je program „Borba protiv antiromizma i svih oblika diskriminacije Roma i Egipćana“.

Procenat romske dece upisane u predškolske ustanove povećao se za 60% u odnosu na 2023. godinu. U školskoj 2022/2023. godini broj dece upisane u predškolske ustanove bio je 92 dečaka i 111 devojčica (ukupno 203), dok je u školskoj 2025/2026. godini upisano 179 dečaka i 154 devojčice, što je ukupno 333 dece

Stopa završetka razreda među romskom i egipćanskom decom je povećana. Za školsku 2024/2025. godinu, stope završetka bile su 78,07% za dečake i 84,06% za devojčice, dok je ukupna stopa završetka devetog razreda bila 87,77%.

Stopa prelaska iz osnovnog u srednje obrazovanje povećana je u poređenju sa 51,64% u školskoj 2022/2023. godini na 62,30% u školskoj 2024/2025. godini.

Stopa završetka trećeg nivoa srednjeg obrazovanja u 2023/2024. godini bila je 84,85%, dok je stopa završetka četvrtog nivoa bila 90,91%.

Poseban napredak ogleda se u povećanom broju medijatora (sa 26 na 33) i smanjenju broja djece po medijatoru, što omogućava efikasniji nadzor.

Zabeležen je značajan pad stope nezaposlenosti, a posledično i značajan porast stope zaposlenosti Roma u različitim sektorima (smanjenje sa 81,9% na 64,1% u kategoriji nezaposlenih). Na osnovu čega može se zaključiti da su Romi i Egipćani zaposleni u znatno većoj meri nego što je to ranije bio slučaj.³

Crna Gora je usvojila Program za transformaciju neformalne zaposlenosti, čime je postala prva zemlja na Zapadnom Balkanu s takvim dokumentom.

² Etnička distanca u Crnoj Gori (CEDEM – str.45).

<https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2025/07/Etnicka-distanca-2025.pdf>

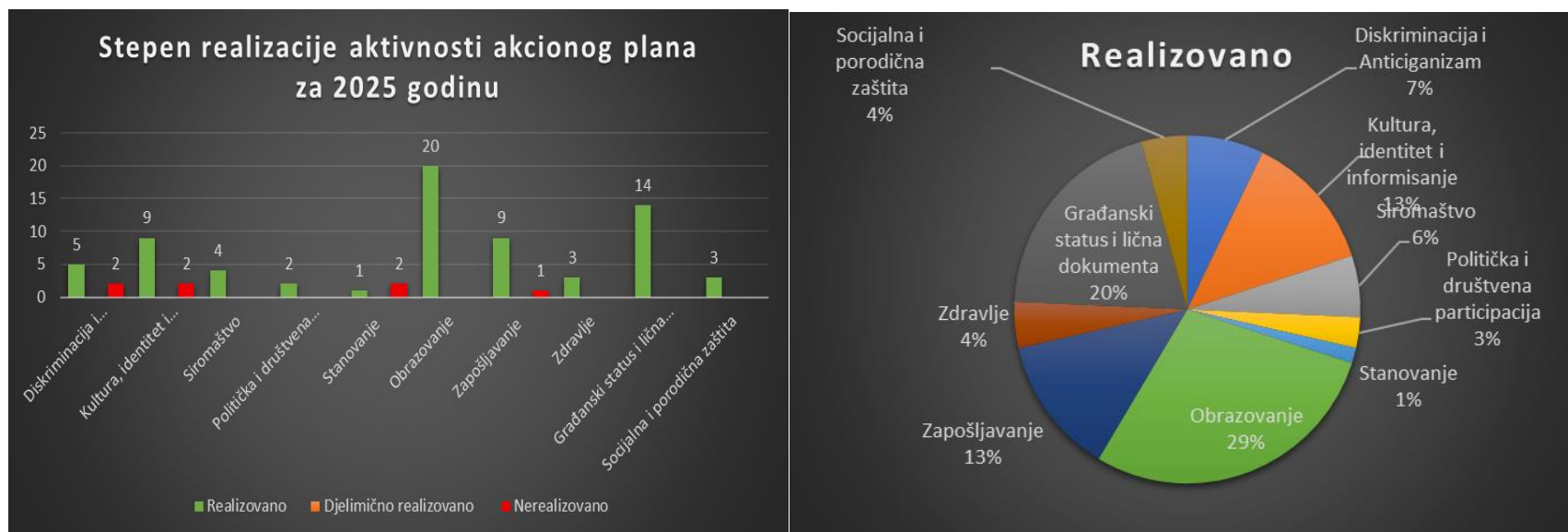
³ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozej-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

Kada je riječ o finansijskoj realizaciji strategije(2021-2025), ona je ostvarena na nivou od 99,97% u odnosu na planirana sredstva. Strategija je implementirana u najvećem dijelu sredstvima iz nacionalnog budžeta (na nivou od skoro 46,2%, ali i podrškom budžeta drugih donatora(, 28.9%), Takođe, jedan dio aktivnosti finansiran je iz fondova EU(24,9%).

Bez obzira na pomenute nedostatke prilikom implementacije strategije, evidentno je da je ona već proizvela izvjesne pozitivne rezultate u prioritetnim oblastima, o čemu govore i podaci o postignutim rezultatima, a potvrđuju i stavovi ispitanika.

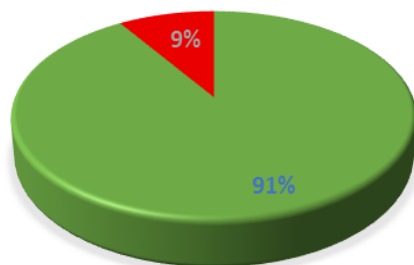
- Povećan obuhvat Roma i Egipćana u sistemu zdravstvene zaštite (zahvaljujući uključivanju medijatora)
- Veći broj djece romske i egipćanske populacije koja su uključena u predškolske ustanove i obrazovni sistem (čemu je doprinijela i izmjena regulative kojom je omogućeno angažovanje većeg broja asistenata zbog smanjenja cenzusa za njihov angažman-ukupan broj djece romske i egipćanske populacije za koje je zadužen jedan asistent);
- Smanjen broj Roma i Egipćana koji nemaju lična dokumenta koja su osnov za ostvarivanje svih drugih prava;
- Smanjenje socijalne distance/diskriminacije u svim oblastima;
- Veća medijska prisutnost, više pažnje se poklanja pitanjima inluzije Roma i Egipćana;

- **INFORMACIJA O STEPENU REALIZACIJE AP ZA POSLEDNJU GODINU SPROVOĐENJA STRATEGIJE SOCIJALNE INKLUZIJE ROMA I EGIPĆANA 2021-2025 ZA 2025.GODINU**

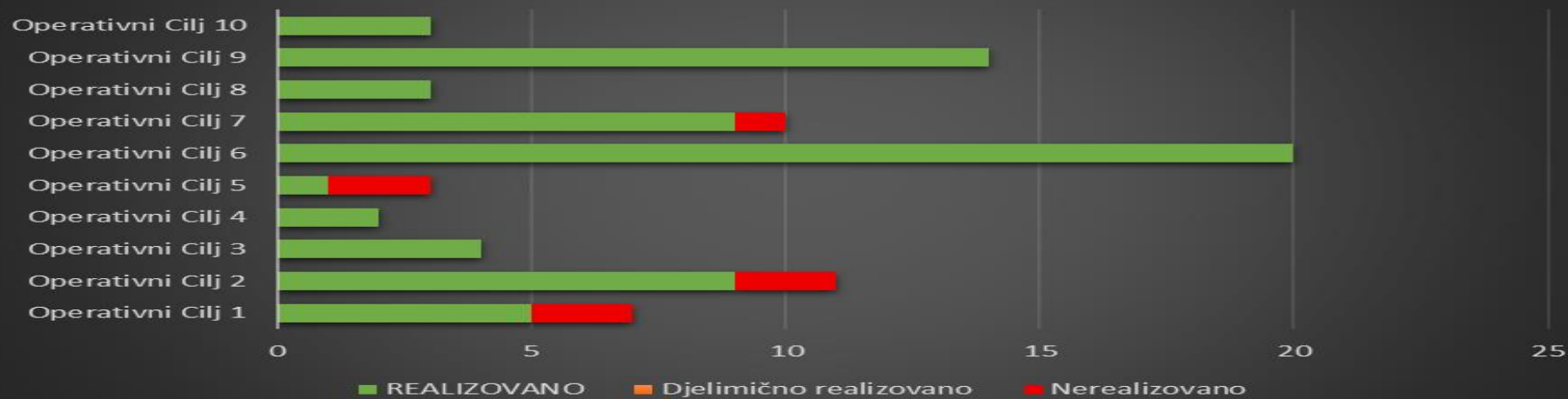

REALIZOVANE AKTIVNOSTI

■ realizovano ■ Djelimično realizovano ■ Nerealizovano

Stepen realizacije po Operativnim ciljevima

- **OBJAŠNJENJE ZAŠTO SE POJEDINE AKTIVNOSTI NIJESU REALIZOVALE ILI SU DJELIMIČNO REALIZOVANE**

Nerealizovane:

Aktivnost 1.6. Održati trodnevne edukacije za 10 trenera u oblasti koja se bavi anticiganizmom , nije obezbjeđen budžet, međutim ova aktivnost će se ponoviti u novom Akcionom planu i realizovaće se u 2026 godini;

Aktivnost 1.7. Obilježavanje 2. avgusta - Međunarodnog dana sjećanja na romske žrtve Holokausta nije realizovana zbog toga što nije obezbjeđen budžet za ovu aktivnost;

Aktivnost 1.16. Posredovanje Ministarstva kulture i medija da oni koji budu zainteresovani završe obuku u redakcijama medija koji rade u Crnoj Gori nije realizovana, jer će se realizovati tek u 2026 godini, po obrazloženju Ministarstva kulture;

Aktivnost 1.17. Formiranje radne grupe koja bi analizirala mogućnosti unapređenja nastave romskog jezika u obrazovnom sistemu kroz izborni predmet, nije realizovana zbog nedostatka kadra koji bi mogli održati predavanja na Romskom, nedostatka udžbenika na romskom jeziku i nedostatak kadra za razvijanje plana i programa romskog jezika za ovaj izborni predmet;

Aktivnost 4.3. Izrada studije izvodljivosti za najmanje dvije opštine koje obuhvataju legalizaciju, infrastrukturne aktivnosti, izradu DUP-a, nije realizovana jer nije bilo budžeta od strane Savjeta Evrope koji su planirali ovu aktivnost;

Aktivnost 4.4. Formiranje radne grupe koja bi koordinisala rad na upotrebi digitalnih podataka o stanovanju i pripremila plan aktivnosti, nije realizovana jer mi je bilo budžeta za ovu aktivnost;

Aktivnost 6.4. Uključivanje nezaposlenih RE u program javnih radova, nije realizovana jer u prošloj godini nije bilo uključenih pripadnika romske i egipćanske populacije na ovaj program.

- **OSVRT NA NAJVAŽNIJE POSTIGNUTE RAZULTATE STRATEGIJE SOCIJALNE INKLUZIJE ROMA I EGIPĆANA 2021-2025**

U periodu od 5 godina učinjen je značajan napredak u ispunjavanju zacrtanih ciljeva Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021 – 2025.

Operativni cilj 1:

Unapređenje institucionalne i društvene borbe protiv svih oblika diskriminacije i anticiganizma sa kojima se suočava romska i egipćanska zajednica.

- Zabilježeno je smanjenje etničke distance prema romskoj i egipćanskoj zajednici; međutim, diskriminacija i antiromizam ostaju prisutni, posebno u zapošljavanju i obrazovanju. Indeks etničke distance smanjen je sa 0,55 (2021) na 0,36 (2025).⁴
- Akreditovan je program „Borba protiv antiromizma i svih oblika diskriminacije Roma i Egipćana“.
- U Podgorici organizovana regionalna naučna konferencija pod nazivom „Identitet, manjinska prava i jednakost – Borba protiv antiromizma/anticiganizma i promjena položaja Roma i Egipćana u crnogorskom i regionalnom kontekstu.
- Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava objavio Javni konkurs za NVO 11.04.2025 godine – Zaštita prava Roma/Romkinja i Egipćana /Egipćanki za 2025 godinu. Ukupan iznos sredstava iznosio je: 363.317. 62 eura. Odlukom o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata/programa Nevladinih organizacija podržano je 19 projekata.
- **Usvojena Povelja o društvenoj koheziji** U Glavnom gradu Podgorica usvajena **Povelja o društvenoj koheziji** na čijoj izradi i pripremi, u oktobru, novembru i decembru 2025. godine, su učestvovali brojni organi i službe Glavnog grada, uključujući i ustanove čiji je osnivač Glavni grad. Povelja o društvenoj koheziji predstavlja lokalni pristup, pozitivnu političku legitimaciju i jasno usmjerenje budućeg društvenog razvoja Glavnog grada Podgorice u borbi protiv isključenosti i podjela bilo koje vrste.

⁴ Etnička distanca u Crnoj Gori (CEDEM – str.45).

<https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2025/07/Etnicka-distanca-2025.pdf>

- **Kultura, identitet i informisanje**

- Pokrenute su edukacije javnih službenika i kampanje javne svijesti, uključujući promociju romske kulture i jezika.
- Televizijska emisija „Savore“ u 2025. godini emitovana je 32 puta na RTCG. Emisija je zadržala prepoznatljiv format kratke informativno-kulturne emisije na romskom jeziku, namijenjene prvenstveno romskoj i egipćanskoj zajednici, ali i široj javnosti.
- Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava je objavio Javni konkurs za raspodjelu sredstava za 2025 godinu. podržan ukupno 221 projekat sa iznosom od 1.690.000,00 €. Ovom raspodjelom obuhvaćeno je 20 projekata koji se odnose na romsku i egipćansku nacionalnu zajednicu (9%), sa ukupnim iznosom od 155.960,00€ (9,23%).
- Ministarstvo kulture i medija preko Fonda na normativnom i strateškom okviru pruža adekvatnu podršku zaštiti prava manjinskih naroda, pa se preko Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija ostvaruje finansijska podrška projektima koji proizvode i obavljaju sadržaje značajne za promociju kulturne raznolikosti, očuvanje tradicije i identiteta Crne Gore. Za period od četiri godine (2021.2022.2023. i 2024.godine) finansirani su projekti internetskih publikacija Boin TV, Roma net, portal Radio Elita i RTV Mir i Teuta.
- Ministarstvo kulture i medija, tokom 2024.godine je u okviru strateškog dokumenta Medijska strategija 2023-2027, organizovalo obuku na temu: „Senzibilitet u izvještavanju o marginalizovanim grupama“, sa posebnim osvrtom na ranjive kategorije stanovništva. Učesnici su dobili smjernice za odgovorno i etičko izvještavanje, uz naglašavanje važnosti izbjegavanja stereotipa i korišćenja inkluzivnog jezika.
- Ministarstvo kulture i medija planira dodatne aktivnosti koje će doprinijeti ostvarivanju strateških ciljeva u oblasti medijske pismenosti i inkluzije. U saradnji sa institucijama, međunarodnim organizacijama, biće sprovedene aktivnosti koje doprinose jačanju kapaciteta RE zajednice u oblasti medijske pismenosti.
- U 2025.godini je realizovan konkurs za sufinansiranje programa i programa od značaja za ostvarivanje javnog interesa u kulturi koji će se nasataviti i u 2026.godini, a koji je na ravnopravnoj osnovi otvoren za sve aplikante koji ispunjavaju zakonski propisane kriterijume.
- Takođe, u 2025.godini realizovan je i Javni konkurs za djecu i mlade u oblasti kulture i umjetnosti pod nazivom „Program za djecu i mlade“, u kome su između ostalog, kao neki od kriterijuma promovisani: empatičnost, vršnjačka solidarnost, suzbijanje vršnjačkog nasilja, *inkluzivnost*, inovativnost, kritičko promišljanje o rizicima virtuelizacije, vrednovanje i upoznavanje sa kulturno-umjetničkim stvaralaštvom, podrsticanje i promovisanje umjetnosti i kulture, upoznavanje sa kulturnom baštinom.

Operativni cilj 2:

Smanjiti nivo siromaštva, socijalne ekskluzije i postojećeg socio-ekonomskog jaza između romske i egipćanske populacije i većinskog stanovništva.

- Prema istraživanju koje je realizovao CEDEM 2023. godine pod nazivom Socio-ekonomski položaj u Crnoj Gori, došlo je do značajnog poboljšanja prihoda RE populacije. Medijalna vrijednost prihoda RE domaćinstava porasla je sa 150-200 eura u 2018. godini na 400-500 eura u 2023. godini.
- Kompozitni indeks materijalnog statusa porastao je sa 0.62% u 2018. na 0.71% u 2023. godini, što ukazuje na povećanje standarda života romske i egipćanske zajednice. Od aktivnosti koje se tiču suzbijanja siromaštva kod opšte populacije, a time i romske i egipćanske, a koje su sprovedene tokom posljednje godine, izdvaja se proširenje prava na dječji dodatak za svu djecu do 18 godina

Operativni cilj 3:

Povećati nivo političke participacije i zastupljenosti romske i egipćanske zajednice u procesu izrade, sprovođenja i monitoringa javnih politika

- 22.aprila 2025. održano treće zasijedanje Romskog parlamenta.Treće zasijedanje Romskog parlamenta realizovano je u organizaciji Odbora za ljudska prava i slobode, a u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zastitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, pod pokroviteljstvom predsjednika Skupstine Crne Gore.
- Vlada Crne Gore je 19.06.2025 godine, na održanoj 85. sjednici usvojila „Informacije o održanom seminaru pod nazivom "Inkluzija Roma i Egipćana u kontekstu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji."
- 07. oktobra 2025 godine održan je 6 Ministarski sastanak u Tirani. Šest godina od potpisivanja Deklaracije poznatije kao Poznanjska deklaracija, ministri zemalja Zapadnog Balkana razgovarali su u okviru ministarskog sastanka o rezultatima postignutim u prioritetnim oblastima za socijalnu inkluziju romske zajednice.
- Pripremljen je Nacrt nove Strategije za unapređenje kvaliteta života Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2026 -20230 sa Akcionim planom za 2026-2027

Operativni cilj 4:**Obezbijediti stalno, pristojno, pristupačno i desegregirano stanovanje za pripadnike romske i egipćanske zajednice**

Stambeni uslovi RE zajednice su i dalje ozbiljno narušeni. Prema **Studiji izvodljivosti socijalnog stanovanja iz oktobra 2024**, koju je sproveo Savjet Evrope:

- **257 porodica** nema vlasništvo nad prostorom u kojem žive.
- **377 porodica** živi u neadekvatnim uslovima.
- Ukupno je analizirano **506 domaćinstava sa 2.214 članova**.

Problem je kompleksan: mnoge porodice žive u prenatrpanim objektima, bez infrastrukture, a formalna legalizacija objekata se odvija sporo. Evaluacija konstatuje da, iako su izrađeni planovi i metodologije (npr. za objekte preko 500 m²), **realna realizacija na terenu još nije počela**.

Operativni cilj 5:**Unaprijediti dostupnost, efektivnost i kvalitet obrazovanja za sve pripadnike romske i egipćanske zajednice.**

- Procenat romske djece upisane u predškolske ustanove povećao se za 60% u odnosu na 2023. godinu. U školskoj 2022/2023. godini broj djece upisane u predškolske ustanove bio je 92 dječaka i 111 djevojčica (ukupno 203), dok je u školskoj 2025/2026. godini upisano 179 dječaka i 154 djevojčice, što je ukupno 333 djece.
- Stopa završetka razreda među romskom i egipćanskom djecom je povećana. Za školsku 2024/2025. godinu, stope završetka bile su 78,07% za dječake i 84,06% za djevojčice, dok je ukupna stopa završetka devetog razreda bila 87,77%.

- Stopa prelaska iz osnovnog u srednje obrazovanje povećana je u poređenju sa 51,64% u školskoj 2022/2023. godini na 62,30% u školskoj 2024/2025. godini.
- Stopa završetka trećeg nivoa srednjeg obrazovanja u 2023/2024. godini bila je 84,85%, dok je stopa završetka četvrtog nivoa bila 90,91%.
- Poseban napredak ogleda se u povećanom broju medijatora (sa 26 na 33) i smanjenju broja djece po medijatoru, što omogućava efikasniji nadzor.
- Ministarstvo prosvete u kontinuitetu ulaže u stipendije, besplatan prevoz i promotivne kampanje, dok se istovremeno realizuju programi opismenjavanja odraslih.

Operativni cilj 6:

Obezbijediti pristup kvalitetnom i održivom zapošljavanju za pripadnike romske i egipćanske zajednice.

- Zabilježen je značajan pad stope nezaposlenosti, a posledično i značajan porast stope zaposlenosti Roma u različitim sektorima (smanjenje sa 81,9% na 64,1% u kategoriji nezaposlenih). Na osnovu čega se može zaključiti da su Romi i Egipćani zaposleni u znatno većoj meri nego što je to ranije bio slučaj.⁵
- Takođe postoji trend rasta broja Roma i Egipćana zaposlenih u javnom sektoru, gde je zaposleno 11,2% u poređenju sa 6,1% u 2016. godini.⁶
- Pozitivan trend je evidentan i u pogledu neaktivnosti među pripadnicima romske i egipćanske populacije, sa 25,5% neaktivnih u 2023. godini u poređenju sa 45,1% u 2016. godini.
- Crna Gora je usvojila Program za transformaciju neformalne zaposlenosti, čime je postala prva zemlja na Zapadnom Balkanu s takvim dokumentom.

Operativni cilj 7:

Unaprijediti zdravstvenu zaštitu romske i egipćanske zajednice i povećati jednak pristup kvalitetnom zdravstvenom sistemu i socijalnim uslugama

⁵ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

⁶ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

- Prema podacima UNDP-a, 81% romske i egipćanske populacije ima pristup zdravstvenoj zaštiti.⁷
- Prosječna starost romskog i egipćanskog stanovništva, prema posljednjem dostupnom istraživanju iz 2023. godine, povećala se sa 51,9 godina u 2016. na 61,1 godinu u 2023. godini.
- U domove zdravlja sistematizovana su radna mjesta: Dom zdravlja Podgorica (2 izvršioca), Dom zdravlja Tivat (1 izvršilac), Dom zdravlja Nikšić (1 izvršilac) i Dom zdravlja Ulcinj (1 izvršilac), Dom zdravlja Herceg Novi (1 izvršilac) i Dom zdravlja Berane (1 izvršilac), date su saglasnosti na dopune Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji za radno mjesto: „Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u oblasti zdravstva (zdravstveni medijator) – 1 izvršilac“ u organizacionoj jedinici – Socijalna inkluzija u oblasti zdravstva, “, u cilju unapređenja pristupa zdravstvenoj zaštiti i boljoj povezanosti pripadnika Romske i Egipćanske populacije sa zdravstvenim sistemom Crne Gore.
- Izvještaj posebno ističe manjak savremenih istraživanja o zdravstvenom stanju RE populacije, što onemogućava kreiranje kvalitetnih politika. Ključne prepreke su nedostatak dokumenata i loši životni uslovi. Preporučuje se uvođenje mobilnih zdravstvenih timova i edukativnih kampanja, uz sistemsko prikupljanje zdravstvenih podataka.

Operativni cilj 8:

Unapređenje položaja romske i egipćanske zajednice kroz rješavanje pitanja građanskog statusa i posjedovanja ličnih dokumenata

- Prema Strategiji, cilj je bio da se do 2025. godine potpuno eliminiše broj osoba bez ličnih dokumenata. Podaci pokazuju da je 2021. godine 10% Roma i Egipćana bilo bez dokumenata, dok je do 2023. godine ovaj procenat smanjen na približno 5%. Pored toga, broj osoba bez izvoda iz matične knjige rođenih smanjen je sa 5,7% na 3%.
- Iako je ostvaren napredak u rješavanju pitanja ličnih dokumenata i statusa, još uvijek postoje pojedinci bez riješenog pravnog statusa, posebno među interno raseljenima i povratnicima. Identifikovano je 240 lica bez državljanstva, dok su institucije preduzele aktivnosti na terenskom evidentiranju.
- Regionalna konferencija o apatridiji i saradnja sa UNHCR-om i MUP-om doprinijele su osvjetljavanju problema. Ipak, administrativne prepreke i dalje postoje.

Operativni cilj 9:

Unapređenje pravne i institucionalne zaštite Romkinja i Egipćanki od rodno zasnovanog nasilja.

Operativni cilj 10:

Obezbjedenje socijalne i pravne zaštite romske i egipćanske djece od nasilja u porodici, dječjeg i ugovorenog braka i prosjačenja

- Pripremljena i usvojena Strategija za razvoj sistema socijalne i dječije zaštite 2024-2028. godine sa Akcionim planom sa prepoznatom potrebom proširivanja prava na materijalno obezbeđenje i razvijanje usluga na način da se prepoznaju specifične potrebe RE zajednice, sa naglaskom na najugroženije grupe kao što su djeca koja prose na ulici, djeca beskućnici, žrtve ugovorenih brakova i djeca bez pratnje.
- U centrima za socijalni rad sistematizovano je radno mjesto Saradnik u socijalnoj zaštiti romske i egipćanske zajednice u oblasti socijalne zaštite, i to u opštinama: Podgorica (3), Nikšić (1), Bar (1), Berane (1) i Bijelo Polje (1).

- Pregled izazova u sprovođenju strateškog dokumenta, ali i u datoj javnoj politici uopšte

Ključni problem je i dalje nepovoljan položaj romske i egipćanske populacije zbog nezadovoljavajućeg napretka socijalne inkluzije, zaštite i promovisanja ljudskih prava Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki. **Posljedice glavnog problema su siromaštvo i prisustvo stigmatizacije i diskriminacije Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki, odsustvo afirmacije, nedovoljni efekti informativne i obrazovne dimenzije romske i egipćanske populacije u suživotu građana Crne Gore.** I pored velikog broja edukacija i seminara na temu borba protiv anticiganizma i diskriminacije Roma i Egipćana u cilju kako bi se suzbila ova pojava, pomaci su veoma spori i teško vidljivi. Potrebno je pokrenuti poseban „Zakon u borbi protiv rasizma, anticiganizma i svakog oblika diskriminacije prema romskoj i egipćanskoj populaciji“ u cilju zaštite ove manjinske zajednice.

- Kada je u pitanju romsko stvaralaštvo i prikazivanje romske kulture postoje i dalje brojni izazovi. **I dalje nema dovoljno kvalifikovanog kadra pripadnika romske populacije i pojedinaca, kao i organizacije koje će se posebno posvetiti**

ovoj oblasti. Rade na projektima ad hok, bez dugoročnog plana i jasne strategije za budućnost, bez jasno smišljenog programa.

- **U Crnoj Gori još ne postoji politička volja da se radi na Zakonu o izboru odbornika i poslanika u kojim bi se vršile izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika** u cilju definisanja cenzusa za političke predstavnike na 0,35 odsto kao što su romska i egipćanska populacija. Ključna rješenja za održivu inkluziju romske i egipćanske zajednice”, uprkos njihovoj brojnosti, predstavnici ne učestvuju u radu nacionalnog parlamenta i lokalnih skupština i ova isključenost prepoznata je u izvještaju Evropske komisije.
- **Nedostatak programa za stambeno zbrinjavanje socijalno ugroženih porodica ostaje kao jedan od najvećih izazova.** Pored toga, i dalje postoji veliki broj nebezbjednih, neuslovnih i nelegalizovanih naselja i objekata u kojima žive građani romske i egipćanske populacije, a **veliki broj tih naselja su bez struje, vode i infrastrukture.** S tim u vezi, neophodno je da nadležne institucije osmisle i apliciraju sa IPA III projektima kako bi se ovaj problem riješio i ostvario operativni cilj broj 4. S obzirom da se radi o oblasti gdje su za poboljšanje stanja potrebna značajna finansijska sredstva. **Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je uputilo dopis Ministarstvu finansija i Vladi Crne Gore za korišćenje sredstava iz tekuće budžetske rezerve za izgradnju novih stambenih jedinica za građane Riversajda iz Berana i premještanje ovog naselja na drugu lokaciju koje je više puta bilo poplavljeno zbog obilnih padavina.**
- **Na svim nivoima obrazovanja je nedovoljno razvijena svijest o važnosti obrazovanja među pripadnicima romske i egipćanske populacije usled loše socio-ekonomske situacije u kojoj se nalaze.** Takođe, jedan od izazova za nadležne institucije u narednom periodu je kreiranje programa kako bi se prevazišao problem nedovoljnog poznavanja službenog jezika posebno za učenike od I-III razreda osnovne škole . **Osim toga, potrebno je obezbijediti prevoz za djecu romske i egipćanske populacije predškolskog uzrasta kako bi što veći broj djece pohađalo vrtiće.** Takođe, potrebno je nastaviti sa mentorskom podrškom učenicima.
- **Regulisanje zdravstvene zaštite je povezano sa regulisanjem građanskog statusa i ličnih dokumenata.** Radi se o problemima u čijem rješavanju je u prethodnom periodu ostvaren značajan napredak, međutim i dalje određeni broj građana/građanki nema regulisanu zdravstvenu zaštitu, a najčešći je slučaj kod trudnica koje su prilikom porođaja često u nezavidnoj situaciji iz razloga što nijesu u mogućnosti platiti troškove porođaja. U tom smislu, potrebno je naći rješenje da se trudnice romske i egipćanske populacije ne suočavaju sa ovom vrstom problema. Takođe, treba naći način da se pripadnice romske i egipćanske populacije u većem broju bolje motivišu za savjetovanje za trudnice i Školu roditeljstva.
- Rješavanje problema građanskog statusa i ličnih dokumenata je planirano da se završi u potpunosti do kraja 2025. godine. Radi se o problemima u čijem rješavanju je u prethodnom periodu ostvaren značajan napredak, međutim i dalje određeni broj građana/građanki nema regulisan građanski status i ne posjeduje lična dokumenta, odnosno postoji određeni broj apatrida. Prema nezvaničnim podacima postoje još od 300 do 500 lica koja nemaju riješen pravni status. S tim u vezi, **potrebno je da**

nadležni resori u saradnji sa domaćim i međunarodnim organizacijama pojačaju napore kako bi svi građani bili upisani u matične knjige rođenih i riješili svoj pravni status.

- **Dječiji/prisilni/ugovoreni brakovi, nasilje u porodici i prosjačenje su evidentni problemi i u narednom periodu je neophodno uložiti dodatne napore nadležnih institucija u rješavanju istih.** Neophodno je u narednom periodu obezbijediti više dnevnih centara – prihvatilišta za djecu koja prose. Takođe, značajan doprinos mogu pružiti i NVO te je potrebno u skladu sa mogućnostima finansirati kvalitetne projekte NVO koje se bave rješavanjem problema dječijih/prisilnih/ugovorenih brakova, nasilja u porodici i prosjačenja.

II INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU STRATEŠKIH OPERATIVNIH CILJEVA

Od ukupno 28 moguće mjerljivih indikatora uticaja koji se odnose na operativne ciljeve, za njih 13 nema podataka iz 2024 ili 2025 godine pa nije moguće procijeniti stepen ostvarenosti.

Od 28 indikatora uticaja njih 8 je premašilo planiranu vrijednost, 4 je blizu planiranih vrijednosti dok je 3 ostalo značajno ispod planiranih vrijednosti.

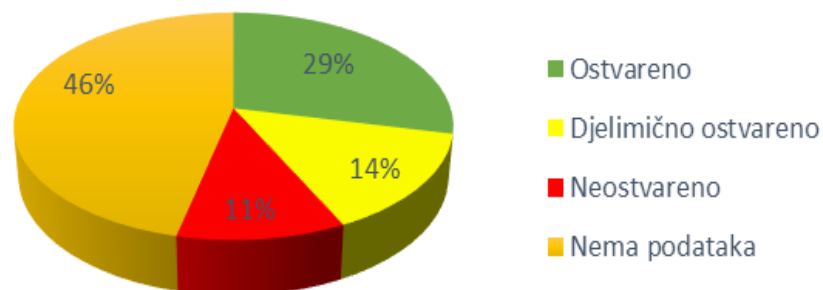
Ukupan broj indikatora uticaja	Ostvareno premašeno ili	Djelimično ostvareno (približno planiranom)	Nije ostvareno	Nema podataka
28	8	4	3	13

Strategijom je planirano ukupno 126 aktivnosti od koji je do kraja 2025. godine u potpunosti realizovano 112, djelimično realizovano 4 dok nije realizovano 10 aktivnosti .

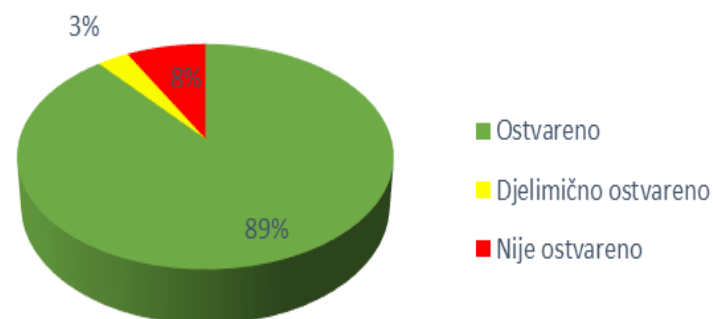
Planirane aktivnosti su implementirane preko 88,8% za period od 2021 do 2025.godine. Na bazi ovog možemo zaključiti da je riječ o značajno postignutoj efektivnosti u implementaciji Strategije

Ukupan broj aktivnosti	Ostvareno	Djelimično ostvareno	Nije ostvareno	Procenat ostvarenosti do kraja 2024
126	112	4	10	88,8%

Ukupan broj Indikatora uticaja 28

Ukupan broj aktivnosti 126

Strategija za period 2021–2025 je predstavljala određeni napredak u pogledu konceptualnog okvira i odgovora na preporuke Evropske unije. Ovaj strateški dokument se eksplicitno poziva na *EU strateški okvir za Rome za period 2020–2030*, kao i na principe poput „Ništa za Rome bez Roma“.

Struktura Strategije proširena je na sedam ključnih oblasti: obrazovanje, zapošljavanje i ekonomsko osnaživanje, stanovanje, zdravstvena i socijalna zaštita, pravni status, participacija i borba protiv diskriminacije.

Novitet je da se direktno poziva na **anticiganizam**, u skladu sa novim evropskim politikama i strateškim dokumentima, naročito *EU Okvirom za Rome 2020–2030*, koji insistira na prepoznavanju, praćenju i suzbijanju anticiganizma kao sistemskog oblika rasizma,

što predstavlja važan kvalitativni iskorak u odnosu na prethodnu Strategiju. Ujedno Strategija je uvela horizontalne principe – poput rodne ravnopravnosti, borbe protiv anticiganizma, integrisanja lokalnog nivoa i multisektorske saradnje – kao obavezne elemente za sprovođenje mjera.

- **DISKRIMINACIJA I ANTICIGANIZAM**

STRATESKI CILJ I: Poboljšanje socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, unapređenjem inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na promociji jednakosti, borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva			
Operativni cilj 1:	Unapređenje institucionalne i društvene borbe protiv svih oblika diskriminacije i anticiganizma sa kojima se suočava romska i egipćanska zajednica		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su se suočili sa nekim od oblika diskriminacije	58,6%	56%	53%-planirano <i>Nema podataka</i>
Indikator učinka 2: Smanjiti procenat Roma i Egipćana koji su bili žrtve govora mržnje	49,5%	47%	45%-planirano <i>Nema podataka</i>
Indikator učinka 3: Smanjiti procenat etničke distance prema građanima romske i egipćanske zajednice	0.55 (na ljestvici od 0 do 1)	Trenutna vrijednost: 0.35 ⁸	0.50-planirano Ostvareno ⁹ -0,36

⁸ Istraživanje CEDEM-a, *Etnička distanca u Crnoj Gori*, decembar 2023, dostupno na: <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/02/Etnicka-distanca-u-Crnoj-Gori-Decembar-2023.-2.pdf>

⁹ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2025/07/Etnicka-distanca-2025.pdf>

Broj planiranih aktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
26	18		8	69%

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021–2025 u okviru [Strateškog cilja I – Poboljšanje socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana kroz unapređenje inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na promociji jednakosti, borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva](#) – definisan je operativni cilj unapređenja institucionalne i društvene borbe protiv svih oblika diskriminacije i anticiganizma sa kojima se suočava romska i egipćanska zajednica.

U vezi sa tim, predviđeni su sljedeći indikatori učinka:

- Smanjenje procenta pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su se suočili sa nekim oblikom diskriminacije;
- Smanjenje procenta Roma i Egipćana koji su bili žrtve govora mržnje;
- Smanjenje procenta etničke distance prema građanima romske i egipćanske zajednice.

U periodu na koji se odnosi ovaj izvještaj, sprovedena su istraživanja koja pružaju vrijedne uvide u nivo diskriminacije i etničke distance u crnogorskom društvu.

Istraživanje CEDEM-a iz decembra 2023¹⁰. godine pokazuje da je etnička distanca prema RE populaciji smanjena sa 0,55 u 2021. godini na 0,35 u 2023. godini, što predstavlja ohrabrujući pomak. Ipak, percepcija diskriminacije prema Romima i Egipćanima i dalje ostaje visoka – prema podacima iz 2023. godine, 21,3% građana smatra da je diskriminacija prema ovoj zajednici i dalje veoma prisutna.

¹⁰ <https://www.cedem.me/>

Najveća etnička distanca zabilježena je u kategoriji prihvatanja pripadnika romske i egipćanske zajednice kao članova uže porodice. Ovaj podatak ukazuje na nisku spremnost na bliske porodične veze s pripadnicima/ama ovih zajednica. Značajan procenat građana/ki izrazio je rezervisanost prema ideji da imaju Rome/kinje i Egipćane/anke u komšiluku. Doza neprihvatanja je uočena i kada je u pitanju radno mjesto, a isto važi i za prijateljske odnose. Iako opšti trend ukazuje na smanjenje etničke distance i povećanje međuetničkog približavanja (u posljednjih pet godina sa 35.3% na 22.9%), rezultati pokazuju da je etnička distanca prema Romima/kinjama i Egipćanima/kama najizraženija u poređenju s drugim etničkim grupama u Crnoj Gori.

Od izrazitog je značaja što je Strategija uvela termin anticiganizam i aktivnosti planirala shodno tome, te je na tom polju realizovan cijeli set aktivnosti (kampanje, memorijalni događaji, kulturna zbivanja) koji su značajno doprinijeli smanjenju etničke distance i uticaju anticiganizma na sistemske poteškoće, čime je akcenat stavljen kako na razumijevanje istorijskog anticiganizma, tako i na poimanje savremenog anticiganizma. Kao izrazito uspješne aktivnosti:

- Roma seminar, organizovan uz podršku Evropske komisije i Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, gdje se razgovaralo o ključnim izazovima Roma, uključujući stanovanje, zapošljavanje, obrazovanje i diskriminaciju;
- Dikh he na Bister / Vidi i ne zaboravi – posjeta Auschwitz-u i Krakovu (obilježavanje 2. avgusta – Međunarodni dan sjećanja na romske žrtve Holokausta);
- Posjeta srednjoškolaca/ki romske i neromske populacije memorijalnom centru Jasenovcu i Donja Gradina;
- Izložba o Holokaustu Roma "Rasna dijagnoza: Ciganin - genocid nad Sintima i Romima i duga borba za priznanje";
- Festival romske kulture, odnosno obilježavanje Svjetskog dana romskog jezika (5. novembar),
- Niz manifestacija povodom 8. aprila,
- Emitovanje emisija Savore i Romski glas u okviru Javnog servisa.

Važno je istaći da je dio ovih aktivnosti realizovan uz saradnju sa civilnim sektorom. Veliku pažnju online javnosti ima platforma Sikava romani čhib-učimo romski jezik, koja je dosad realizovana na volonterskoj osnovi. Video materijal ima i do 400 hiljada pregleda. Stranica je organizacije Phiren Amenca- Koračajte sa nama, koja ujedno ima i podcast emisije na portalu RomaNet sa mladima i uspješnim licima iz RE zajednice. Ova organizacija ujedno ima i emisije Romengo avazi, koje se emituju na RTNK-u dva puta mjesečno u toku 2024, a u 2025. jednom mjesečno.

Budžet Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava u cilju očuvanja i promocije kulture Roma i Egipćana u Crnoj Gori u periodu 2021–2025 putem Javnog konkursa:

2021. godine	Podržano je 13 projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu, što čini 7% ukupne raspodjele sredstava, odnosno 93.200,00 € (9%)
2022. godine	Podržano je 10 projekata za RE zajednicu, što iznosi 5% od ukupnog broja podržanih projekata, sa iznosom od 48.973,00 € (5%)
2023. godine	Podržano je 17 projekata, koji se odnose na RE zajednicu, što je 8 % od ukupnog broja podržanih projekata sa iznosom od 108.975,00 € (8%)
2024. godine	Podržan je 21 projekat koji se odnosi na RE zajednicu, što je 9,5% od ukupnog broja podržanih projekata, sa iznosom od 136.350,00 € (9%)
2025. godine	Podržano je 20 projekata koji se odnose na RE zajednicu, što je 9%, od ukupnog broja podržanih projekata, sa iznosom od 155.960,00€ (9,23%)

Budžet Ministarstva ljudskih i manjinskih prava u cilju realizacije Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025 putem Javnog konkursa:

2021. godine	Podržan je 21 projekat koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu, sa ukupnim iznosom 320.000 eura.
2022. godine	Podržano je 25 projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu, sa ukupnim iznosom 380.000 eura.
2023. godine	Podržano je 27 projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu, sa ukupnim iznosom 400.000 eura.

2024. godine	Podržano je 33 projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu, sa ukupnim iznosom 500.000 eura.
2025. godine	Podržano je 19 projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu, sa ukupnim iznosom 360.000 eura.

Ove brojke ukazuju na jasan trend povećanja broja projekata koji se odnose na RE zajednicu iz godine u godinu, kao i povećanje sredstava izdvojenih za tu svrhu.

Edukativne aktivnosti bile su značajan dio napora da se diskriminacija sistematski suzbije. Od početka realizacije Strategije organizovan je veliki broj edukativnih aktivnosti usmjerenih na sudstvo, tužilaštvo, javnu službu, lokalnu samoupravu, medijsku zajednicu, kao i pripadnike/ce RE zajednice. Već 2022. godine su počele prve tematske obuke za sudstvo i tužilaštvo, o govoru mržnje, zločinima iz mržnje i zabrani diskriminacije, a proširene su na službenike/ce MUP-a, javne uprave i obrazovnog sektora. Poseban doprinos dale su edukacije mladih iz RE zajednice (mladi ambasadori protiv anticiganizma), kao i ciljana edukacija žena iz RE zajednice. Ove obuke su realizovane od strane više aktera (ministarstvo, Centar za obuku sudstva i državnog tužilaštva, nevladinog sektora). U 2024. godini su realizovane i obuke za sudstvo i tužilaštvo i za službenike/ce Zavoda za školstvo i Zavoda za udžbenike na temu govora mržnje i anticiganizma. Edukacije su bile dosljedno i ciljno sprovedene i u velikoj mjeri su realizovale planske aktivnosti iz Strategije.

Posebno važan rezultat jeste završetak izrade akreditovanog programa „Borba protiv anticiganizma i svakog oblika diskriminacije prema Romima i Egipćanima, čiju akreditaciju izdaje Ministarstva ljudskih i manjinskih prava.

U domenu kampanja i javnih inicijativa, ističu se aktivnosti koje imaju i simboličku i edukativnu snagu. Obilježavanje 2. avgusta – Međunarodnog dana sjećanja na genocid nad Romima i Sintima – organizovao se 2021. i 2022. godine, dok je ovaj datum u 2023. obilježen odlaskom delegacije na Dikh he na Bister. U Podgorici je tokom oktobra 2023. organizovana prva izložba o Holokaustu Roma "Rasna dijagnoza: Ciganin - genocid nad Sintima i Romima i duga borba za priznanje", koja je privukla oko 1.500 posjetilaca. Ove aktivnosti doprinose javnoj vidljivosti istorijskih nepravdi i afirmaciji RE identiteta, ali i dalje ostaju ograničene u pogledu dosega i kontinuiteta.

Treći stub aktivnosti odnosi se na strateški okvir, izgradnju institucionalnih mehanizama i analitičku osnovu za buduće politike. Tokom perioda 2021-2025. izrađeni su: izvještaji o govoru mržnje i diskriminaciji, analiza i priručnik za medije o izvještavanju o Romima, formirano Koordinaciono tijelo za praćenje sprovođenja Deklaracije partnera Zapadnog Balkana o integraciji Roma/kinja, započeto formiranje radne grupe za izradu nove Strategije (2026–2030), formirana radna grupa za izradu Nacionalnog programa za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma i Egipćana, izrađen Predlog nacionalnog programa za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori za period 2024-2026. godine.

Na osnovu zahtjeva o slobodnom pristupu informacijama, **institucija Zaštitnika ljudskih i manjinskih prava Crne Gore od 2021. do 2024. godine zabilježen je značajan porast broja predmeta u kojima su potencijalne žrtve bile osobe iz romske i egipćanske zajednice.** U 2021. godini vođena su tri (3) predmeta, svi u oblasti rada i zapošljavanja, dok je već u 2022. godini taj broj porastao na 22 predmeta, uključujući govore mržnje (4), javni diskurs/medije (4), imovinsko-pravne odnose (2), rad i zapošljavanje (2), zdravstvenu zaštitu (2), pristup dobrima i uslugama (5), postupanje policije (1), i građanski status (2). U 2023. godini, zabilježeno je sedam (7) predmeta – najviše u oblasti pristupa dobrima i uslugama (4), gdje su u dva slučaja utvrđene povrede prava. Zabilježeni su i predmeti u oblasti zdravstvene zaštite, policijskog postupanja i govora mržnje. Tokom 2024. godine, Zaštitnik je postupao u osam (8) predmeta. Posebno se ističe da je u oblasti pristupa dobrima i uslugama bilo tri predmeta, u dva su postupci bili obustavljeni zbog nedostatka dokaza, dok je u jednom utvrđena povreda. Zabilježeni su i predmeti u oblasti govora mržnje (2), zdravstvene zaštite (1), i rada i zapošljavanja (1). Prema podacima Sudskog savjeta, u 2021. godini bilo je 17 predmeta u vezi sa diskriminacijom, od čega je sedam (7) završeno, a dva (2) imala su pravosnažne presude. U 2022. godini vođeno je 23 predmeta (10 preneseno iz prethodne godine), devet (9) ih je završeno, a pet (5) imalo pravosnažne presude. U 2023. godini vođeno je 37 predmeta, od čega je sedam (7) završeno, ali nijedan s pravosnažnom presudom do datuma izvještavanja. Iako organi nisu mogli dostaviti podatke o tačnoj osnovi diskriminacije zbog načina na koji sistem registruje ove predmete (kao „Naknada štete“), poznato je da se dio odnosi na RE zajednicu. Zaštitnik ljudskih prava ističe da, iako se bilježi napredak u pogledu formalnih aktivnosti, borba protiv anticiganizma u medijima i javnom diskursu i dalje nailazi na izazove. Romska zajednica se često prikazuje kroz stereotipe, najčešće u negativnom kontekstu hronike i crne hronike. Pozitivne priče o Romima i Egipćanima su rijetke, a etiketiranje po osnovu etničke pripadnosti i dalje je prisutno, što doprinosi marginalizaciji.

U okviru kampanje Blokiraj mržnju. Podijeli ljubav!, koju su realizovali Savjet Evrope i Evropska unija, uz podršku Zaštitnika i lokalnih aktera, mladi iz RE zajednice (ambasadori/ke, studenti/kinje, učenici/e) aktivno su učestvovali u promovisanju poruka nulte tolerancije na govor mržnje. Istovremeno, Zaštitnik je istakao značaj institucionalnog odgovora na govor mržnje i važnost praćenja i procesuiranja prijave koje se odnose na govor mržnje prema RE populaciji, što se nalazi u nastavku u dijelu preporuka.

Može se konstatovati da je najveći učinak ostvaren upravo na polju borbe protiv diskriminacije i anticiganizma, ali uprkos tome određeni izazovi i dalje značajno utiču na svakodnevni život Roma/kinja i Egipćana/ki: Ograničen uticaj na institucionalnu diskriminaciju i pristup pravima, posebno u pogledu konkretne zaštite i odgovora na prijave diskriminacije; Neujednačenost pristupa na lokalnom i nacionalnom nivou – dok su neke opštine pokazale proaktivan pristup, druge ostaju pasivne; Izostanak institucionalnog odgovora u sistemu prijavljivanja i zaštite; Kampanje su često ad hoc prirode, zavise od spoljnog finansiranja i bez systemske evaluacije .

- SIROMAŠTVO

Operativni cilj 2:	Smanjiti nivo siromaštva, socijalne ekskluzije i postojećeg socio-ekonomskog jaza između romske i egipćanske populacije i većinskog stanovništva		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Smaniti materijalnu deprivaciju romske i egipćanske populacije kao i razliku u izloženosti siromaštvu u odnosu na generalnu populaciju	91% Roma i Egipćana (56% jaz)	88% ¹¹ 52%	<i>Promijenjena metodologija. Kompozitni indeks materijalnog statusa je 0.69, dok je 2023 bio 0.71</i>
Indikator učinka 2: (Multidimenzionalno siromaštvo djece) Smanjiti i preklapanja tri najčešće deprivacije za djecu 0-2, 0-5, 5-17 godina	65% (0-2 godina) 53% (0-5 godina) 35% (5-17 godina) ²⁰²¹	60% 48% 30% ¹²	55% (0-2) 43% (0-5) 25% (5-17) <i>Nema podataka</i>

Broj planiranih aktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
6	4		2	66%

¹¹ Istraživanje nije realizovano u 2023. godini.

¹² Istraživanje nije realizovano u 2023. godini

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025 u operativnom **cilju 2 - Smanjiti nivo siromaštva, socijalne ekskluzije i postojećeg socio-ekonomskog jaza između romske i egipćanske populacije i većinskog stanovništva** definisana su dva indikatora učinka:

- Smanjiti materijalnu deprivaciju romske i egipćanske populacije kao i razliku u izloženosti siromaštvu u odnosu na generalnu populaciju
- Multidimenzionalno (siromaštvo djece) - smanjiti preklapanja tri najčešće deprivacije za djecu 0-2, 0-5, 5-17 godina

Siromaštvo RE populacije ima strukturalni karakter, povezan sa kombinacijom pravnih, obrazovnih i institucionalnih barijera. Izrazit uspjeh učinjen je donošenjem Predloga Nacionalnog programa za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori za period 2024-2026. godine. Prema podacima sadržanim u Nacionalnom programu za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma i Egipćana za period 2024–2026. godine, većina pripadnika ove zajednice i dalje živi u uslovima ekstremnog siromaštva. Loši stambeni i higijensko-zdravstveni uslovi, nedostatak ličnih dokumenata i otežan pristup osnovnim uslugama, kao što su zdravstvena i socijalna zaštita, dodatno pogoršavaju njihovu svakodnevnicu. Poseban problem predstavlja činjenica da značajan broj njih nije uključen u sistem formalnog obrazovanja, što dugoročno umanjuje njihove šanse za zapošljavanje i izlazak iz kruga siromaštva. Struktura zaposlenosti RE zajednice ukazuje na izraženu isključenost iz formalnog tržišta rada. Prema dostupnim podacima, čak 61% pripadnika RE populacije je uključeno u neformalni rad, najčešće kroz aktivnosti poput sakupljanja sekundarnih sirovina, ulične trgovine ili privremenih fizičkih poslova. Većina tih poslova se obavlja bez bilo kakve zaštite na radu ili pristupa pravima iz radnog odnosa. Nacionalni program predviđa da se ova stopa smanji na 50% do kraja 2026. godine, ali su izazovi brojni. Iako je uočljiv pozitivan trend – smanjenje ukupne nezaposlenosti Roma sa 84,4% u 2016. godini na 64,1% u 2023. – važno je naglasiti da je ta brojka i dalje alarmantno visoka u odnosu na ukupnu stopu nezaposlenosti u zemlji.

Nezaposlenost žena iz RE zajednice je takođe visoka – čak 55% nezaposlenih lica iz ove populacije na evidenciji Zavoda za zapošljavanje čine žene. Još alarmantnije je da je stopa radne neaktivnosti Romkinja i Egipćanki 59,6%, što je značajno više od prosjeka za ukupnu žensku populaciju u Crnoj Gori, koja iznosi 50,2%. Ovi podaci ukazuju na duboko ukorijenjene rodne i društvene barijere koje dodatno ograničavaju ekonomsko osnaživanje žena iz RE zajednice.

Jedan od osnovnih uzroka ovakvog stanja jeste obrazovna isključenost. Preko 90% lica iz RE zajednice registrovanih kod Zavoda za zapošljavanje nema formalnu stručnu spremu niti zanimanje, što ih dodatno isključuje iz konkurencije na tržištu rada. Mnoge porodice, pritisnute siromaštvom, uključuju djecu u neformalne radne aktivnosti, najčešće u sakupljanje sirovina, što dodatno

pogoršava njihovu školsku uključenost i umanjuje šanse za izlazak iz siromaštva u budućnosti. Iako postoje programi podrške i politike usmjerene ka zapošljavanju RE populacije, njihova dostupnost je ograničena, a informisanost zajednice o tim mogućnostima veoma niska. Takođe, nepostojanje izbornog materijala na romskom jeziku i manjak edukativnih programa o pravima dodatno marginalizuju ovu zajednicu i u političkom smislu, što se indirektno odražava i na njihove ekonomske šanse.

Ipak, posljednjih godina sprovedene su brojne aktivnosti koje su doprinijele poboljšanju njihovog materijalnog statusa i socijalne integracije. Prema istraživanju koje je realizovao CEDEM 2023. godine pod nazivom Socio-ekonomski položaj u Crnoj Gori, došlo je do značajnog poboljšanja prihoda RE populacije. Medijalna vrijednost prihoda RE domaćinstava porasla je sa 150-200 eura u 2018. godini na 400-500 eura u 2023. godini. Drugi indikator koji je upotrebljen u ovom istraživanju kao mjera materijalnog statusa jeste kompozitni index koji je formiran na osnovu opremljenosti domaćinstva, tačnije utvrđivano je da li domaćinstvo posjeduje kupatilo, struju, vodu, frižider, zamrzivač, TV, šporet, mašinu za pranje veša, kablovsku TV, kompjuter i fiksni telefon. Kompozitni indeks materijalnog statusa porastao je sa 0.62% u 2018. na 0.71% u 2023. godini, što ukazuje na povećanje standarda života romske i egipćanske zajednice. Od aktivnosti koje se tiču suzbijanja siromaštva kod opšte populacije, a time i romske i egipćanske, a koje su sprovedene tokom posljednje godine, izdvaja se proširenje prava na dječji dodatak za svu djecu do 18 godina.

U cilju osiguravanja pune socijalne i ekonomske uključenosti RE zajednice, na inicijativu Ministarstva ljudskih i manjinskih prava usvojen je Nacionalni program za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma i Egipćana. Ovaj program ima za cilj omogućiti romskoj i egipćanskoj populaciji pristup formalnom tržištu rada, kroz poslove koji zadovoljavaju međunarodne standarde dostojanstvenog rada i osiguravaju prava na pravične i povoljne uslove rada, u skladu sa Ustavom Crne Gore. Program će obuhvatiti ne samo tradicionalna zanimanja poput sakupljača sekundarnih sirovina, već i druge sektore poput uličnih trgovaca, muzičara, radnika u uslugama čišćenja i pomoćnog kućnog osoblja, koji su trenutno prepoznati u nacionalnim strateškim dokumentima. Aktivnosti u prethodnom periodu uključivali su distribuciju pomoći porodicama u stanju socijalne potrebe, pružanje osnovnih životnih namirnica, jednokratnih novčanih pomoći, kao i nabavku medicinskih uređaja poput inhalatora za djecu iz RE zajednice.

Saradnja sa organizacijama poput Crvenog krsta Crne Gore i Međunarodne organizacije Help omogućila je distribuciju paketa sa hranom, odjećom i higijenskim sredstvima, čime se direktno doprinosi poboljšanju životnih uslova ove populacije. Takođe, realizovani su brojni obrazovni programi i pravna pomoć za više od 120 djece i odraslih iz romske zajednice, čime se povećava njihova socijalna uključenost i pristup osnovnim pravima. Crveni krst Crne Gore je nastavio da pruža pomoć najugroženijim porodicama, ali uz konstataciju da to čine uz smanjenu donatorsku pomoć. Na području naselja Vrela Ribnička, gdje je smješteno 352 porodice, odnosno 1.845 osoba romske i egipćanske pripadnosti sa statusom stranca u Crnoj Gori, poseban fokus stavljen je na one koji zbog nedostatka lične dokumentacije ne ostvaruju pravo na socijalnu zaštitu. Tokom godine, 48 porodica je dobilo pakete sa hranom i higijenom, dok

je 240 porodica redovno dobijalo polovnu garderobu. Djeci školskog uzrasta je obezbijeđen školski pribor za 240 učenika i đачke torbe za njih 100, čime je data važna podrška obrazovanju u uslovima siromaštva. Aktivnosti su uključivale i savjetodavnu podršku osobama iz zajednice koje razvijaju sopstvene biznise, čime se doprinosi ekonomskom osnaživanju.

Jedan od prepoznatih problema u procjeni nivoa siromaštva romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori je nedostatak tačnih podataka o siromaštvu s kojim se ova zajednica suočava.

Na osnovu sprovedenih aktivnosti, može se konstatovati da je došlo do smanjenja materijalne deprivacije romske i egipćanske populacije, kao i smanjenja razlika u izloženosti siromaštvu u odnosu na generalnu populaciju, ali izazovi poput ograničenog pristupa kvalitetnom obrazovanju i visokom stopom osipanja iz škole, velika nezaposlenost i diskriminacija, i dalje usporavaju značajniji krupniji napredak i izlazak iz siromaštva. Takođe, nedovoljna zdravstvena zaštita i otežan pristup socijalnim službama kao i problem legalizacije stanovanja i pristupa osnovnoj infrastrukturi utiču na siromaštvo romske i egipćanske populacije.

- **POLITIČKA PARTICIPACIJA ROMA/KINJA I EGIPĆANA/KI**

Operativni cilj 3:	Povećati nivo političke participacije i zastupljenosti romske i egipćanske zajednice u procesu izrade, sprovođenja i monitoringa javnih politika		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Povećati učešće Roma i Egipćana u političkom životu na lokalnom i nacionalnom nivou	Predstavinci RE zajedice nisu zastupljeni u lokalnim i nacionalnom parlamentu	Trenutna vrijednost: Izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika u cilju definisanja cenzusa za političke predstavnike za 0,35% nisu ostvarene	Obezbijeđen cenzus (Nije ostvaren)
Indikator učinka 2: Unaprijediti i osigurati učešće predstavnika Romskog savjeta i romskih i egipćanskih NVO organizacija u kreiranju nacionalnih/lokalnih politika koje se bave unapređenjem položaja građana romske i egipćanske zajednice	Uključeno 10 predstavnika NVO	Uključeno 15 predstavnika	U svim politikama koje se bave unapređenjem položaja Roma i Egipćana uključeni su predstavnici romskih i egipćanskih NVO organizacija (Ostvaren) ¹³

¹³ Napomena: Nema evidencije i podataka MLJMP o broju uključenih predstavnika NVO u sve radne grupe i tijela za period trajanja Strategije ali je u radnim grupama za izradu Lokalnih akcionih planova učestvovalo 12 predstavnika NVO koje se bave pitanjima Roma i Egipćana, dok je u izradi Strategiji za interkulturalizam i društvenu koheziju 2025-2028 bili uključeni predstavnici NVO I Romskog savjeta.

Broj planirani haktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
10	9		1	90%

Politička participacija Roma/kinja i Egipćana/ki u Crnoj Gori predstavlja jedan od ključnih aspekata njihove pune društvene inkluzije. Iako zakonodavni okvir formalno garantuje pravo na političku zastupljenost manjinskim narodima i zajednicama, u praksi RE zajednica i dalje nailazi na ozbiljne prepreke u ostvarivanju stvarnog učešća u političkom i javnom životu. Ovo ne samo da ograničava njihovu reprezentaciju, već i direktno utiče na kreiranje i sprovođenje politika koje se tiču njihovih prava i položaja u društvu.

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2021–2025, u okviru Operativnog **cilja – unapređenje inkluzije i participacije RE zajednice u političkom i javnom životu** – definisani su indikatori:

- Povećati učešće Roma i Egipćana u političkom životu na lokalnom i nacionalnom nivou
- Unaprijediti i osigurati učešće predstavnika Romskog savjeta i romskih i egipćanskih NVO u kreiranju javnih politika

Jedan od najvećih izazova ostaje izborni zakon koji diskriminiše RE zajednicu u pogledu pristupa Skupštini. Naime, Zakon o izboru odbornika i poslanika propisuje da manjinske liste moraju osvojiti najmanje 0,7% glasova kako bi ušle u parlament, dok je za hrvatsku manjinu prag snižen na 0,35%. Ovakva pravna nejednakost, na koju su više puta ukazivale međunarodne organizacije, civilni sektor i sami predstavnici/e romske zajednice, do danas nije ispravljena. Romski savjet je u februaru 2024. godine podnio novu inicijativu za smanjenje izbornog praga, ali bez konkretnog odgovora institucija.

Prema podacima iz Strategije, 76% pripadnika RE zajednice navodi da ne razumije najvažnija politička dešavanja, dok ih dvije trećine ne prati politička zbivanja uopšte ili ih prati djelimično. Tokom 2021. i 2022. godine organizovane su edukacije za pripadnike romske i egipćanske zajednice o značaju političkog učešća i uloge u formiranju javnih politika. Tokom 2023. održana je jedna dvodnevna obuka koju je pohađalo 20 predstavnika RE zajednice.

Napredak na polju političke participacije se prvenstveno ogleda u izboru predstavnika Demokratske partije Roma za odbornika u Skupštini Glavnog grada Podgorice, što se dešava po prvi put. Takođe, u aprilu 2023. i 2024. godine održana su dva zasijedanja

Romskog parlamenta u organizaciji Odbora za ljudska prava i slobode, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, pod pokroviteljstvom predsjednika Skupštine Crne Gore. Iako ova zasijedanja imaju značajnu simboličku vrijednost, njihova dalja institucionalizacija i uključivanje RE predstavnika/ca u zakonodavne procese ostaju upitni i nadasve ograničeni. Dodatno, Romski savjet je bojkotovao ovo zasijedanje, što ukazuje na dublje izazove u izgradnji zajedničkog političkog fronta unutar same RE zajednice. Valja napomenuti i da Demokratska partija Roma, osnovana krajem 2019. godine, pokušava da postane politički glas ove zajednice, ali još uvijek nije učestvovala na parlamentarnim izborima.

U okviru programa ROMACTED, formirane su lokalne akcione grupe u osam opština, koje uključuju oko 80 predstavnika RE zajednice. Ovaj mehanizam predstavlja važan korak ka jačanju lokalne participacije i uključivanju Roma i Egipćana u procese donošenja odluka na nivou zajednice. Međutim, iako je ovaj model pokazao dobar potencijal, njegova primjena i efekti ostaju ograničeni na nekoliko opština. I dalje postoji izražena nejednakost u pristupu lokalnih samouprava kada je u pitanju inkluzija RE zajednice – dok neke opštine razvijaju partnerski odnos sa RE predstavnicima, druge i dalje pokazuju pasivnost ili potpuni izostanak angažmana.

U izvještajima o sprovođenju Strategije za 2022. i 2023. godinu zabilježene su aktivnosti usmjerene na edukaciju RE zajednice o biračkim pravima i političkom učešću, kao i veće uključivanje RE zajednice, NVO sektora u kreiranje lokalnih politika. Međutim, ti naponi još uvijek nisu dovoljno obuhvatni. Nepostojanje izbornog materijala na romskom jeziku, niska politička pismenost i duboko ukorijenjena socio-ekonomska isključenost dodatno obeshrabruju politički angažman Roma i Egipćana. Uprkos apelima međunarodne zajednice, civilnog društva i samih pripadnika RE zajednice, politička volja za sprovođenje suštinskih reformi ostaje ograničena. Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju rasne diskriminacije, kao i institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, više puta su upozoravali da Crna Gora ne obezbjeđuje autentičnu zastupljenost svih manjinskih zajednica, sa posebnim naglaskom na Rome i Egipćane.

- STANOVANJE

Operativni cilj 4:		Obezbijediti stalno, pristojno, pristupačno i desegregirano stanovanje za pripadnike romske i egipćanske zajednice		
		2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat stambene segregacije romske i egipćanske zajednice u odnosu na većinsku populaciju		42,2%	41% ¹⁴	40%-planirano 17,6% ¹⁵ -ostvareno
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo prenaseljenosti stambenih objekata u kojima žive pripadnici romske i egipćanske zajednice		5,5 članova domaćinstva	5,3	5-planirano 4,28 ¹⁶ -ostvareno
Broj planirani haktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
8	6		2	75%

U oblasti stanovanja, Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori za period 2021–2025 definiše **Operativni cilj 4: Obezbijediti stalno, pristojno, pristupačno i desegregirano stanovanje za pripadnike romske i egipćanske zajednice**. U vezi s tim, predviđena su dva ključna indikatora učinka:

- Smanjiti procenat stambene segregacije romske i egipćanske zajednice u odnosu na većinsku populaciju.

¹⁴ Nije bilo istraživanja u 2023 godini.

¹⁵ Istraživanje CEDEM-a-Socio-ekonomski položaj Roma u Crnoj Gori, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2025/06/Socioekonomski-polozaj-Roma-2025-CEDEM.pdf>

¹⁶ “Studija izvodljivosti socijalnog stanovanja Roma i Egipćana u osam opština u Crnoj Gori”, (<https://rm.coe.int/feasibility-study-for-social-housing-in-eight-municipalities-in-monten/1680b2e1c7>)

- Smanjiti nivo prenatrpanosti stambenih objekata u kojima žive pripadnici RE zajednice.

Kako bi se ovi ciljevi realizovali, u prethodnom periodu sprovedeno je više konkretnih aktivnosti. Na početku sprovođenja Strategije organizovane su kampanje o legalizaciji objekata u osam opština: (Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Herceg Novi, Kotor, Nikšić i Ulcinj), izvršeno je mapiranje neformalnih naselja, kao i analiza postojećeg stambenog fonda i infrastrukture u naseljima naseljenim RE populacijom. U Podgorici su održane obuke korisnika socijalnih stanova o njihovom korišćenju i održavanju, dok je promocija suživota bila u fokusu jedne kampanje sprovedene na nacionalnom nivou.

Prema podacima popisa RE populacije u Crnoj Gori, oko 30,7% Roma i Egipćana živi u neuslovnim stambenim jedinicama, dok 21,55% boravi u objektima od dasaka i kartona. Specifično, u naselju Riversajd u Beranama, gdje živi 47 RE domaćinstava, stanovnici se suočavaju s ekstremnim siromaštvom i neadekvatnim stambenim uslovima. Istraživanja za teritoriju Podgorice pokazuju da 9% nema tekuću vodu u domu, a 10% nema pristup internetu.¹⁷ Proces legalizacije je i dalje spor, a mnogi objekti u kojima živi RE populacija nemaju adekvatnu infrastrukturu niti priključke za osnovne komunalne usluge. I dalje postoji neujednačenost među opštinama kada je riječ o proaktivnosti u sprovođenju stambenih mjera.

• OBRAZOVANJE

Operativni cilj 5:	Unaprijediti dostupnost, efektivnost i kvalitet obrazovanja za sve pripadnike romske i egipćanske zajednice		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Povećati procenat romske i egipćanske djece koja pohađaju program obrazovanja u ranom djetinjstvu	16%	23%	30%-planirano 23,2% ¹⁸ -ostvareno

¹⁷ <https://adria.tv/vijesti/rezultati-istrazivanja-o-polozaju-pripadnika-re-populacija-u-crnoj-gori/?utm>

¹⁸ 310 djece (163 dječaka i 149 djevojčica) je upisalo vrtić u 2024/2025 godini

Indikator učinka 2: Povećati procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su završili osnovnu školu	56%	65%	75%-planirano 86,6%-ostvareno
Indikator učinka 3: Povećati procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su završili srednju školu	3%	10%	20%-planirano 22,8%-ostvareno
Indikator učinka 4: Povećati broj pripadnika romske i egipćanske zajednice koji upisuju visokoškolske ustanove na godišnjem nivou	4	8 godišnje 100%	15 godišnje-planirano 18- studenata upisani na studije-ostvareno

Broj planiranih aktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
30	30			100%

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025 u Operativnom **cilju 5 - Unaprijediti dostupnost, efektivnost i kvalitet obrazovanja za sve pripadnike romske i egipćanske zajednice** definisana su četiri indikatora učinka:

- Povećati procenat romske i egipćanske djece koja pohađaju program obrazovanja u ranom djetinjstvu
- Povećati procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su završili osnovnu školu
- Povećati procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su završili srednju školu
- Povećati broj pripadnika romske i egipćanske zajednice koji upisuju visokoškolske ustanove na godišnjem nivou.

Prema podacima Ministarstva prosvjete, nauke i inovacije u osnovne škole školske 2025/2026. godine od I do IX razreda upisano je 1748 učenika i učenica pripadnika romske i egipćanske populacije (884 dječaka, 864 djevojčica). U osnovne škole školske 2024/2025. godine od I do IX razreda upisano je 1724 učenika (868 dječaka, 856 djevojčica).

U srednjim školama tokom školske 2025/2026. godine upisano je 163 učenika/ca romske i egipćanske populacije (93 učenika – 70 učenica). U srednjim školama tokom školske 2024/2025. godine 172 učenika/ca romske i egipćanske populacije je pohađalo nastavu (98 učenika , 74 učenice).

Što se tiče studenata/kinja romske i egipćanske populacije, po Konkursu za dodjelu stipendija, akademska 2023/2024. ima 18 studenata/kinja romske i egipćanske populacije.

Školska godina	Predškolsko		Ukupno	Osnovno		Ukupno	Srednje		Ukupno	Visoko		Ukupno	Obrazovni sistem		Ukupno
	M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž	
2022/2023	92	111	203	94 9	88 3	1832	12 2	9 2	214			0	1163	1086	2249
2023/2024	147	141	288	91 0	88 4	1794	10 3	9 0	193			0	1160	1115	2275
2024/2025	163	149	312	86 8	85 6	1724	98	7 4	172			0	1129	1079	2208
2025/2026	179	154	333	88 4	86 4	1748	93	7 0	163			0	1156	1088	2244

U odnosu na stopu završetka osnovne škole, podaci Ministarstva su sledeći:

Školska godina	Osnovna škola		UKUP NO	Osnovna škola		UKUP NO	Procenat završetka		UKUPN A STOPA ZAVRŠETKA	Završili razred IX		Ukup no	Stopa završetka IX RAZRED
	M	Ž		M	Ž		M	Ž		M	Ž		
2022/2023	949	883	1832	784	764	1548	82,61 %	86,52 %	84,50%	55	53	108	88,52%
2023/2024	910	884	1794	704	723	1427	77,36 %	81,79 %	79,54%	57	58	115	86,47%
2024/2025	880	866	1746	687	728	1415	78,07 %	84,06 %	81,04%	58	64	122	87,77%
2025/2026	884	864	1748			0						0	

Podaci ukazuju da je procenat djevojčica koje završe osnovnu školu izjednačen ili nešto viši u odnosu na procenat dječaka koji završe osnovnu školu.

Kada je u pitanju stopa prelaska iz osnovne u srednju školu, podaci Ministarstva su sledeći:

Kada je u pitanju stopa prelaska iz osnovne u srednju školu, podaci Ministarstva prosvjete, nauke i inovacije su sledeći:

Školska godina	IX razred		UKUPNO	I razred srednje		UKUPNO	Procenat prelaska		UKUPNA STOPA PRELASKA
	M	Ž		M	Ž		M	Ž	
2022/2023	62	60	122	36	27	63			51,64%

2023/2024	67	66	133	36	23	59			44,36%
2024/2025	58	64	122	41	35	76			62,30%

U odnosu na broj učenika i učenica koje završe III I IV razred srednje škole, podaci su sledeći:

Školska godina	Završni (III stepen)		Ukupno	Stopa završetka		Ukupno	Procenat završetka III stepen	Završni (IV stepen)		Ukupno	Stopa završetka		Ukupno	Procenat završetka IV stepen	UKUPNO III+IV
	M	Ž		M	Ž			M	Ž		M	Ž			
2022/2023	14	12	26	13	12	25	96,15 %	4	3	7	4	2	6	85,71 %	
2023/2024	19	14	33	18	10	28	84,85 %	4	7	11	4	6	10	90,91 %	

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, u saradnji sa drugim relevantnim institucijama i NVO sektorom, sprovelo je kampanju promocije upisa, koja je uspješno obuhvatila romsku i egipćansku djecu, informišući roditelje o mogućnostima upisa u predškolske ustanove, osnovne i srednje škole u četiri crnogorske opštine: Podgorici, Nikšiću, Beranama i Tivtu. Kampanja je sprovedena na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku, a uključivala je predstavnike institucija i organizacija koji su aktivno radili na podizanju svijesti o obrazovnim mogućnostima.

Značajnu podršku obrazovanju Roma predstavlja i obezbjeđivanje besplatnih udžbenika za sve osnovce, uključujući i učenike iz romske i egipćanske zajednice. Osim toga, država je omogućila besplatan prevoz za 600 učenika, što je značajno doprinosilo njihovoj redovnoj prisutnosti u školama. Jedan od ključnih faktora u smanjenju stope napuštanja školovanja bilo je zapošljavanje 26 medijatora

u osnovnim školama širom Crne Gore, u opštinama kao što su Podgorica, Nikšić, Bar, Berane, Ulcinj, Herceg Novi i Tivat. Ovaj servis podrške pokazao se kao izuzetno uspješan u održavanju kontinuiteta obrazovanja. Odsjek za kontinuirani profesionalni razvoj u sklopu Zavoda za školstvo je u okviru svojih redovnih aktivnosti organizovao i realizovao programe stručnog usavršavanja nastavnika/ca iz Kataloga programa stručnog usavršavanja nastavnika/ca 2022-25. realizuje i obuke kojima se jačaju kompetencije nastavnika/ca za podršku učenicima/ama RE populacije.

Takođe, stipendije za srednjoškolce i studente, kao i obezbjeđen smještaj u studentskim domovima, značajno je olakšalo pristup obrazovanju za mnoge pripadnike romske i egipćanske zajednice. Program opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih, usmjeren prema članovima romske i egipćanske populacije, dodatno je doprinio obezbjeđivanju obrazovnih šansi. Lokalni omladinski klub u Podgorici, otvoren za mlade iz romske i egipćanske zajednice, igra ključnu ulogu u motivaciji i podršci mladima da se uključe i ostanu u obrazovnom procesu. Ovaj klub nudi različite aktivnosti koje pomažu mladima da se snađu u obrazovnim izazovima, pružajući im potrebnu podršku.

Značajno je pokretanje program obrazovanja za sticanje ključnih vještina, uključujući romologiju, s ciljem razvijanja i očuvanja svijesti o identitetu, jeziku, književnosti i kulturi Roma i Egipćana. Dva modula - „Identitet Roma i dileme identiteta“ i „Kultura Roma“ u koji je bilo uključeno 28 učesnika, što je doprinelo većoj vidljivosti i očuvanju kulturnog naslijeđa romske i egipćanske zajednice. Sve ove aktivnosti su doprinosile ne samo poboljšanju obrazovnih rezultata, već i jačanju socijalne uključenosti i ravnopravnosti za pripadnike romske i egipćanske zajednice, omogućavajući im bolje šanse za kvalitetno obrazovanje i dugoročni društveni napredak.

- **ZAPOŠLJAVANJE**

Operativni cilj 6:	Obezbijediti pristup kvalitetnom i održivom zapošljavanju za pripadnike romske i egipćanske zajednice		
	2021	2023	2025
1.Indikator učinka 1: Smanjiti procenat nezaposlenosti pripadnika romske i egipćanske populacije	70,7%	65% ¹⁹	60,7%-planirano 66,4% ²⁰ ostvareno
2.Indikator učinka 2: Povećati procenat Roma i Egipćana zaposlenih u javnom sektoru	10,1%	11%	12%-planirano 7,8% ²¹ -ostvareno
3.Indikator učinka 3: Smanjiti procenat Roma i Egipćana zaposlenih u neformalnom sektoru	61% ¹⁶	59%	55%-planirano Nema podataka
4.Indikator učinka 4: Smanjiti nivo stope neaktivnosti Romkinja i Egipćanki	59,6%	52%	45%-planirano 14% ²² -ostvareno

¹⁹ Nije bilo istraživanja u 2023. godini.

²⁰ Istraživanje CEDEM-a-Socio-ekonomski položaj Roma u Crnoj Gori, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2025/06/Socioekonomski-polozaj-Roma-2025-CEDEM.pdf>

²¹ Istraživanje CEDEM-a-Socio-ekonomski položaj Roma u Crnoj Gori, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2025/06/Socioekonomski-polozaj-Roma-2025-CEDEM.pdf>

²² Istraživanje CEDEM-a-Socio-ekonomski položaj Roma u Crnoj Gori, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2025/06/Socioekonomski-polozaj-Roma-2025-CEDEM.pdf>

Broj planiranih aktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
16	15		1	93%

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025 godine u operativnom **cilju 6 - Obezbijediti pristup kvalitetnom i održivom zapošljavanju za pripadnike romske i egipćanske zajednice** definisana su četiri indikatora učinka:

- Smanjiti procenat nezaposlenosti pripadnika romske i egipćanske populacije
- Povećati procenat Roma i Egipćana zaposlenih u javnom sektoru
- Smanjiti procenat Roma i Egipćana zaposlenih u neformalnom sektoru
- Smanjiti nivo stope neaktivnosti Romkinja i Egipćanki

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, u posljednjih pet godina, prosječno je registrovano oko 1.200 osoba koje se identifikuju kao pripadnici romske i egipćanske zajednice, pri čemu je učešće žena približno 55 %. Romska i egipćanska populacija čini oko 1,85 % od ukupnog broja registrovanih nezaposlenih. Više od 90 % registrovanih pripadnika ove populacije nema formalnu stručnu spremu niti zanimanje, što im otežava pronalaženje zaposlenja. Manji dio njih zapošljava se na sezonskim poslovima u oblastima poput građevinarstva, poljoprivrede i turizma, ili kroz programe javnih radova, uglavnom na određeno vrijeme.

Prema dostupnim podacima iz 2023.godine u odnosu na 2018. godinu zabilježen je značajan pad u stopi nezaposlenosti i shodno tome začajan porast u stopi zaposlenosti Roma u različitim sektorima (pad sa 81.9% na 64.1% u kategoriji nezaposlenih) na osnovu čega se zaključuje da su Romi i Egipćani u značajnoj mjeri više radno angažovani nego što je to bio ranije slučaj²³. Takođe, bilježi se trend porasta broja Roma i Egipćana zaposlenih u javnom sektoru gdje radi 11,2 odsto u odnosu na 6,1 odsto 2016.godine²⁴. Pozitivan je trend i u pogledu neaktivnosti pripadnika/ca romske i egipćanske populacije gdje je 25, 5 odsto neaktivnih u 2023.godini u odnosu na 45,1 odsto u 2016.godini²⁵.

²³ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

²⁴ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

²⁵ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava (MLJMP), u saradnji s relevantnim institucijama, potpisalo je ugovore sa 21 saradnikom u oblastima zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite. Time se nastavlja realizacija projekta „Socijalno uključivanje Roma i Egipćana uz posredovanje saradnika za inkluziju“. Međutim, analiza trenutnog kadra pokazuje da samo 54,5% zaposlenih medijatora pripada RE populaciji, što ukazuje na potrebu za većom zastupljenošću ove zajednice u procesu inkluzije.

Ključne aktivnosti koje su doprinijele boljim rezultatima u oblasti zapošljavanja Roma i Egipćana: Troje pripadnika RE populacije imalo je priliku za tromjesečno plaćeno stažiranje u lokalnoj samoupravi Nikšić, uz mogućnost daljeg angažmana. Pet medijatora je angažovano u biroima rada u Podgorici, Nikšiću, Baru i Bijelom Polju. Njihov zadatak je da informišu i motivišu RE populaciju za aktivnije uključivanje na tržište rada. U okviru programa javnih radova, osposobljavanja kod poslodavaca i obuke za samostalan rad, učestvovalo je 17 Roma i Egipćana, od čega 11 žena. Tokom izvještajnog perioda zaposleno je 46 pripadnika RE zajednice, uključujući 27 žena, pretežno na sezonskim poslovima. U februaru 2025.godine Vlada je donijela Nacionalni program za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma i Egipćana u Crnoj Gori. Razlog za izradu predmetnog programa je nepristupanje nacionalnih politika Crne Gore na sveobuhvatan način pitanju rješavanja neformalne zaposlenosti Roma i Romkinja, te neprepoznavanje ove grupe građana za suzbijanje sive ekonomije kroz postojeći Nacionalni program. Ovaj program će obuhvatiti i druga zanimanja osim individualnih sakupljača sekundarnih sirovina, poput uličnih trgovaca, muzičara, usluge čišćenja i pomoćnog kućnog osoblja. Zavod za zapošljavanje je tokom 2024.godine sprovodio različite usluge pripreme za zapošljavanje poput individualnog savjetovanja i utvrđivanja individualnog plana zapošljavanja za 80 pripadnika/ca romske i egipćanske zajednice. Takođe realizovane su i usluge iz oblasti profesionalne orijentacije koju je koristilo 593 lica i usluge posredovanja prilikom zapošljavanja koje je koristilo 511 pripadnika romske i egipćanske zajednice.

I pored određenih pozitivnih pomaka, zapošljavanje Roma u Crnoj Gori i dalje je suočeno s brojnim preprekama koje ograničavaju njihovu punu integraciju na tržište rada. Visoka stopa diskriminacije – iako je diskriminacija u oblasti zapošljavanja smanjena na 57,6% u 2022. godini (pad od 2,5% u odnosu na 2020) , ona i dalje predstavlja ozbiljan problem i ograničava pristup tržištu rada. Čak 96,74% nezaposlenih Roma i Egipćana ima samo I nivo kvalifikacije, što im otežava pronalazak stabilnog i kvalitetnog zaposlenja. Iako postoje programi podrške, broj pripadnika RE zajednice koji u njima učestvuju i dalje je nizak, što smanjuje njihove šanse za dugoročno zaposlenje. Većina radnih prilika za Rome u Crnoj Gori vezana je za sezonske ili privremene poslove, što otežava ekonomsku sigurnost i profesionalni napredak.

Na osnovu dostupnih podataka može se zaključiti da su ostvareni značajni pomaci u zapošljavanju Roma i Egipćana u Crnoj Gori. Stopa nezaposlenosti ove populacije značajno je smanjena, sa 81,9% u 2018. godini na 64,1% u 2023. godini, što ukazuje na pozitivan trend u njihovoj radnoj integraciji. Posebno ohrabruje činjenica da je u javnom sektoru sada zaposleno 11,2% pripadnika

RE populacije, što predstavlja značajan rast u odnosu na 6,1% iz 2016. godine. Iako je Vlada u februaru 2025. godine donijela Nacionalni program za transformaciju neformalne zaposlenosti, još uvijek nema konkretnih podataka o njegovom uticaju na smanjenje rada u neformalnom sektoru. Ipak, sprovedeni programi i inicijative jasno pokazuju posvećenost rješavanju ovog izazova. Dodatno, nivo neaktivnosti ove populacije smanjen je sa 45,1% u 2016. na 25,5% u 2023. godini, što potvrđuje značajan napredak u njihovom uključivanju na tržište rada i otvara nove mogućnosti za dalju socijalnu i ekonomsku integraciju.

- **ZDRAVSTVENA ZAŠTITA**

Operativni cilj 7:	Unaprijediti zdravstvenu zaštitu romske i egipćanske zajednice i povećati jednak pristup kvalitetnom zdravstvenom sistemu i socijalnim uslugama		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Povećati prosječno trajanje životnog vijeka pripadnika romske i egipćanske zajednice	55,9 godina	57,4 godina ²⁶	58,9 godina-planirano 61,1 godina ²⁷ ostvareno
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju pripadnice romske i egipćanske zajednice prilikom korišćenja usluga zdravstvenog sistema	25,8%	22%	20%-planirano Nema podataka

²⁶ Nije bilo istraživanja u 2023. godini

²⁷ Istraživanje CEDEM-a-Socio-ekonomski položaj Roma u Crnoj Gori, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2025/06/Socioekonomski-polozaj-Roma-2025-CEDEM.pdf>

Broj planiranih aktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
9	8		1	88%

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025 godine u operativnom **cilju 7 - Unaprijediti zdravstvenu zaštitu romske i egipćanske zajednice i povećati jednak pristup kvalitetnom zdravstvenom sistemu i socijalnim uslugama** definisana su dva indikatora učinka:

- Povećati prosječno trajanje životnog vijeka pripadnika romske i egipćanske zajednice
- Smanjiti nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju pripadnice romske i egipćanske zajednice prilikom korišćenja usluga zdravstvenog sistema

Visoka stopa deprivacije, nepovoljni stambeni uslovi, nedostatak adekvatne i redovne zdravstvene zaštite, kao i nizak materijalni status i obrazovni nivo, predstavljaju ključne faktore zbog kojih je zdravstveno stanje Roma znatno lošije u poređenju s većinskom populacijom.

Prema podacima iz UNDP -a 81% RE populacije ima obezbijeđenu zdravstvenu zaštitu²⁸, iako je stepen diskriminacije u zdravstvu prema poslednjim raspoloživim podacima porastao na 32,3% u 2022. godini.²⁹ Istraživanja govore da više od 68 odsto Roma i Egipćana ocjenjuje svoje zdravstveno stanje kao dobro dok je 32 odsto nezadovoljno svojim zdravstvenim stanjem.³⁰

Prosječna starost u romskoj i egipćanskoj populaciji, prema poslednjim dostupnim istraživanjima iz 2023. godine je porasla sa 51,9 u 2016.godini na 61,1, u 2023.godini.

Ipak, istraživanja stepena diskriminacije u oblasti zdravstvene zaštite pokazuju zabrinjavajući negativan trend kada je u pitanju romska i egipćanska populacija, pa je taj stepen povećan sa 25,8% u 2020.godini na 32,3% u 2022.godini. Prosječna starost u

²⁸ <https://www.undp.org/eurasia/publications/regional-roma-survey-2017-country-fact-sheets>

²⁹ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

³⁰ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

romskoj i egipćanskoj populaciji, prema poslednjim dostupnim istraživanjima iz 2023. godine je porasla sa 51,9 u 2016.godini na 61,1, u 2023.godini.³¹

Ipak, istraživanja stepena diskriminacije u oblasti zdravstvene zaštite pokazuju zabrinjavajući negativan trend kada je u pitanju romska i egipćanska populacija, pa je taj stepen povećan sa 25,8% u 2020.godini na 32,3% u 2022.godini.³² Kako je pristup zdravstvenoj zaštiti povezan sa pravnim statusom i posjedovanjem ličnih dokumenata i dalje postoji određeni broj pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji nemaju pristup zdravstvenoj zaštiti. Sa problemom pristupa zdravstvenoj zaštiti naročito se suočavaju trudnice, koje prilikom porođaja nijesu u mogućnosti da pokriju troškove porođaja usled neposjedovanja ličnih dokumenata. Takvi slučajevi ranije su se rešavali kroz inicijative civilnog sektora prema zdravstvenim ustanovama u cilju oslobađanja od plaćanja troškova porođaja. Stoga je u narednom periodu neophodno pronaći rešenje kako bi trudnice romske i egipćanske populacije bile zaštićene od ovakvih izazova.

U cilju unapređenja položaja romske i egipćanske zajednice u Crnoj Gori, NVO Help je, u saradnji s međunarodnim partnerima i nadležnim institucijama, razvila i sprovela program obuke i angažovanja RE medijatora. Tokom 2021. godine, 38 medijatora je dobilo sertifikat, a do 2023. godine njih 21 je angažovano u institucijama poput domova zdravlja, centara za socijalni rad i zavoda za zapošljavanje u devet crnogorskih opština. Ovi medijatori djeluju kao most između zajednice i institucija, pružajući podršku u ostvarivanju prava na obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, te zapošljavanje. Njihovo prisustvo je posebno značajno za disfunkcionalne porodice i ranjive pojedince, doprinoseći većem poznavanju i upotrebi usluga sistema. Međutim, ukupan broj medijatora i dalje je nedovoljan, zbog čega su EU, UNICEF i Help pozvali vlasti da sistematizuju i trajno finansiraju najmanje 20 pozicija medijatora na lokalnom nivou, čime bi se dodatno ojačala institucionalna podrška RE zajednici. Sprovedene su brojne akcije vakcinacije djece romske i egipćanske populacije u više domova zdravlja širom Crne Gore. Organizovane su kampanje o mogućnostima liječenja bolesti zavisnosti u specijalizovanim ustanovama za pripadnike romske i egipćanske populacije. Organizovane su aktivnosti škole za trudnice i škole roditeljstva koje se organizuju u domovima zdravlja, namijenjene su cjelokupnoj populaciji, uključujući i pripadnice romske i egipćanske zajednice. Ipak, ne postoji posebna škola namijena pripadnicama romske i egipćanske zajednice. Domovi zdravlja izvještavaju da je odziv pripadnica romske i egipćanske zajednice i dalje na niskom nivou.

Realizacija indikatora učinka u oblasti zdravstvene zaštite Roma i Egipćana u Crnoj Gori pokazuje napredak u pogledu povećanja prosječnog životnog vijeka ove populacije, međutim, zabrinjavajući je porast diskriminacije u zdravstvenom sistemu. Iako 81% RE

³¹ <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf>

³² <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/02/MNE-10.02.2023-2.pdf>

populacije ima obezbijedenu zdravstvenu zaštitu, određeni broj pojedinaca i dalje nema pristup uslugama, posebno trudnice bez ličnih dokumenata.

- **GRAĐANSKI STATUS I LIČNA DOKUMENTA**

Operativni cilj 8:	Unaprijeđenje položaja romske i egipćanske zajednice kroz rješavanje pitanja građanskog statusa i posjedovanja ličnih dokumenata		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat Roma i Egipćana koji ne posjeduju lične dokumente	10%	5%	3%-planirano ³³ 7% ³⁴ -ostvareno
Indikator učinka 2: Obezbijediti da su svi Romi i Egipćani upisani u matične knjige rođenih	5,7% Roma i Egipćana ne posjeduje izvod iz matične knjige rođenih	4% Roma i Egipćana ne posjeduje izvod iz matičnog registra rođenih	3% Roma i Egipćana ne posjeduje izvod iz matičnog registra rođenih-planirano ³⁵ 4%-ostvareno

³³ U usvojenoj Strategiji za inkuzije Roma i Egipćana 2021-2025 planirani indikator za 2025 godinu bio je 0%

³⁴ "Studija izvodljivosti socijalnog stanovanja Roma i Egipćana u osam opština u Crnoj Gori", (<https://rm.coe.int/feasibility-study-for-social-housing-in-eight-municipalities-in-monten/1680b2e1c7>)

³⁵ U usvojenoj Strategiji za inkuzije Roma i Egipćana 2021-2025 planirani indikator za 2025 godinu bio je 0%

Indikator učinka 3: Povećan ukupan broj usluga pruženih od strane lokalnih timova za reintegraciju povratnicima po readmisiji, Romi i Egipćani	Ukupno 28 usluga je pruženo pripadnicima Roma i Egipćana od strane lokalnih timova za reintegraciju	Povećan broj lica kojima je pružena usluga od strane lokalnih timova za reintegraciju 10% u odnosu na 2023. godinu	Povećan broj lica kojima je pružena usluga od strane lokalnih timova za reintegraciju 20% u odnosu na 2024. godinu- planirano ³⁶ Nema podataka
--	---	--	---

Broj planiranih aktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
14	14			100%

U skladu sa Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2021–2025, **Operativni cilj 8 usmjeren je na unapređenje položaja ovih zajednica kroz sistematsko rješavanje statusnih pitanja i osiguranje pristupa ličnim dokumentima.** U okviru ovog cilja definisana su dva indikatora učinka:

- Smanjiti broj Roma i Egipćana koji ne posjeduju lična dokumenta.
- Osigurati da su svi Romi i Egipćani upisani u matične registre rođenih.

Cilj je da se do 2025. godine potpuno eliminišu administrativne barijere koje onemogućavaju pristup osnovnim pravima zbog nepostojanja dokumenata, čime bi se zatvorila višedecenijska praznina u pravnom statusu pojedinaca iz RE zajednice. Napori se kreću od pravne pomoći i međunarodne saradnje do edukacije i mobilnih timova na terenu, kako bi se omogućilo što efikasnije rješavanje postojećih slučajeva i spriječilo generisanje novih. Pitanje pravnog statusa i posjedovanja ličnih dokumenata jedan je od najdugotrajnijih i najdubljih strukturnih problema koji pogađa romsku i egipćansku zajednicu u Crnoj Gori. Bez validnih ličnih dokumenata – izvoda iz matične knjige rođenih, ličnih karata, boravišnih dozvola ili državljanstva – pojedinci/ke su faktički nevidljivi

³⁶ U usvojenoj Strategiji za inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025 ovaj indikator nije planiran i dodat je naknadno

za sistem i u potpunosti isključeni iz ostvarivanja osnovnih ljudskih prava, uključujući pravo na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, zapošljavanje, stanovanje, socijalna davanja i političko učešće.

Problemi sa regulisanjem pravnog statusa obuhvata sljedeće:

- Nepostojanje matičnih evidencija – posebno kod lica rođenih van zdravstvenih ustanova ili u inostranstvu, što otežava upis u matične knjige rođenih.
- Neriješen status stranaca – mnogi pripadnici zajednice žive u Crnoj Gori godinama, ali imaju samo privremeni ili ograničeni boravak, ili su uopšte bez statusa.
- Složenost administrativnih procedura – zbog niske pravne pismenosti, nedostatka podrške i jezičkih barijera, mnogi ne mogu samostalno pokrenuti potrebne postupke.
- Međudržavni problemi – lica koja potiču sa teritorije bivše Jugoslavije (posebno iz Srbije i sa Kosova) često ne mogu pribaviti dokumentaciju iz zemlje porijekla, niti se vratiti kako bi je pribavila.

Prema Strategiji, cilj je bio da se do 2025. godine u potpunosti eliminiše broj lica koja nemaju lične dokumente. Podaci pokazuju da je 2021. godine 10% Roma i Egipćana bilo bez dokumenata, dok je do 2023. taj procenat smanjen na oko 5%. Takođe, broj lica koja nisu imala izvod iz matične knjige rođenih smanjen je sa 5,7% na 3%. Iako ohrabrujući, ovaj napredak nije dovoljan da se ciljevi Strategije u potpunosti ispune.

U najvećoj mjeri, poboljšanja u rješavanju pravnog statusa pripadnika romske i egipćanske zajednice rezultat su rada organizacija civilnog društva, prije svega Građanske alijanse i UNHCR-a, koji su kroz projekat „Besplatna pravna pomoć prisilno raseljenim licima i licima bez državljanstva“ pružili konkretnu i ciljanu podršku najugroženijim licima. Tokom 2024. i prvog kvartala 2025. godine, ukupno je obuhvaćeno 1.001 korisnika – 539 u 2024. i 462 u 2025., što uključuje kako savjetodavni rad, tako i pravno zastupanje u postupcima regulisanja statusa. Od ovog broja, 105 lica je dobilo rješenje o pravnom statusu, uključujući i osobe sa prostora bivše Jugoslavije i one u riziku od apatridije. U 2024. godini radilo se sa 456 korisnika (35 EX-YU, 356 „at risk“, 65 riješenih), dok je u 2025. zaključno sa martom, zabilježeno 440 korisnika (33 EX-YU, 391 „at risk“, 16 riješenih). „At risk“ kategorija obuhvata one koji nisu upisani u matične knjige rođenih, nemaju državljanstvo nijedne države ili se nalaze u tzv. pravnom vakumu.

Ovi podaci svjedoče o ozbiljnosti problema koji i dalje pogađa značajan broj RE građana/ki i ukazuju na potrebu jačanja institucionalnog odgovora – kako kroz pojednostavljenje procedura, tako i kroz veću saradnju sa međunarodnim partnerima i

unapređenje evidencija u matičnim registrima. Uprkos napretku, cilj iz Strategije da do 2025. godine svi Romi i Egipćani imaju riješen pravni status i budu upisani u matične knjige još nije u potpunosti dostignut, što potvrđuje i broj novih slučajeva identifikovanih svake godine. Na institucionalnom nivou, Ministarstvo unutrašnjih poslova je, zajedno sa centrima za socijalni rad i drugim partnerima, implementiralo više mjera: info-kampanje, izradu baza podataka, mobilne timove, obuke službenika i saradnju sa kosovskim i srpskim institucijama. Međutim, institucionalna koordinacija je često ad hoc, u velikoj mjeri zavisi od podrške međunarodnih organizacija, i ne pokriva sve opštine u jednakom obimu.

Zabrinjava i činjenica da postoji značajan broj novorođene djece koja nijesu evidentirana u matičnim knjigama rođenih, posebno u slučajevima kada roditelji sami nemaju dokumenta. Upravo ovakvi slučajevi prenose problem apatridije na nove generacije, produžavajući začarani krug isključenosti.

- **SOCIJALNA ZAŠTITA I NASILJE**

Operativni cilj 9:	Unapređenje pravne i institucionalne zaštite Romkinja i Egipćanki od rodno zasnovanog nasilja		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat odraslih u romskim i egipćanskim naseljima koji opravdavaju fizičko nasilje nad suprugom	MICS: 25% žena 21 % muškaraca	20% žena 16 % muškaraca ³⁷	15% žena-planirano 11 % muškaraca-planirano Nema podataka
Indikator učinka 2: Procenat žena starosti 20- 24 godine su stupile u brak prije svoje 15 odnosno prije svoje 18 godine [SDG 5.3.1]	22% (prije 15. godine) 55% (prije 18. godine)	16 % (prije 15) 40% (prije 18)	10% (prije 15. godine) 20% (prije 18. godine) Nema podataka

³⁷ Nije bilo istraživanja u 2023. godini

Broj planirani aktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
9	7		2	77%

Operativni cilj 10	Obezbjedenje socijalne i pravne zaštite romske i egipćanske djece od nasilja u porodici, dječjeg braka i prosjačenja		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat romske i egipćanske djece koja su bila izložena nekom obliku psihološkog ili fizičkog kažnjavanja od strane odraslih članova domaćinstva	64%	62% ³⁸	59%-planirano
Smanjiti procenat romske i egipćanske djece koja su bila izložena teškom fizičkom kažnjavanju	11%	10%	9%-planirano Nema podataka

³⁸ Nije bilo istraživanje u 2023. godini

Indikator učinka 2: Povećanje broja identifikovanih i procesuiranih slučajeva dječjeg ugovorenog braka i dječjeg prosjačenja (muškog pola).	7 slučajeva dječjeg ugovorenog braka 32 slučaja dječjeg prosjačenja kao oblika nasilja u porodici *M (21) Ž (11)	10 50	15-planirano 8-ostvareno ³⁹ 80-nema podataka
	Indeks ranog razvoja djeteta (ECDI): romska naselja: 77 Procenat djece 0-5 mjeseci koja su isključivo dojena (MICS): 14% Procenat djece 25-59 mjeseci u romskim naseljima sa kojima se majka, otac ili bilo koji odrasli član domaćinstva učestvovao u najmanje 4 aktivnosti: Sa majkama 36% Sa očevima 18%.	80 17% Sa majkama 43%, Sa ocevima 27%	85 20% Sa majkama 50%, Sa očevima 40% Nema podataka
Indikator učinka 3: Unaprijediti rani dječji razvoj romske i egipćanske djece od 0-6 godina			

³⁹ Podatak Centar romskih inicijativa

Indikator učinka 4: Uspostavljanje specijalizovanih servisa za djecu žrtve dječjeg nedozvoljenog i ugovorenog braka i djecu koja žive i/ili rade na ulici ili su u riziku da to postanu	1 Svratiste u Opštini Nikšić	2 Svratista	3 Svratista-planirano 1 Svratiste-ostvareno
---	------------------------------	-------------	---

Broj planirani aktivnosti u ovoj oblasti	Broj realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj djelimično realizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Broj nerealizovanih aktivnosti u ovoj oblasti do kraja 2024	Procenat potpuno ostvarenih aktivnosti do kraja 2024 u odnosu na plan
9	7		2	77%

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025 godine u operativnom **cilju 9: Unapređenje pravne i institucionalne zaštite Romkinja i Egipćanki od rodno zasnovanog nasilja** definisana su dva indikatora učinka:

- Smanjiti procenat odraslih u romskim i egipćanskim naseljima koji opravdavaju fizičko nasilje nad suprugom
- Procenat žena starosti 20- 24 godine su stupile u brak prije svoje 15 odnosno prije svoje 18 godine [SDG 5.3.1]

Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025 godine u **operativnom cilju 10: Obezbjedenje socijalne i pravne zaštite romske i egipćanske djece od nasilja u porodici, dječjeg braka i prosjačenja** definisana su četiri indikatora učinka:

- Smanjiti procenat romske i egipćanske djece koja su bila izložena nekom obliku psihološkog ili fizičkog kažnjavanja od strane odraslih članova domaćinstva
- Povećanje broja identifikovanih i procesuiranih slučajeva dječjeg ugovorenog braka i dječjeg prosjačenja (muškog pola)
- Unaprijediti rani dječji razvoj romske i egipćanske djece od 0-6 godina

- Uspostavljanje specijalizovanih servisa za djecu žrtve dječjeg nedozvoljenog i ugovorenog braka i djecu koja žive i/ili rade na ulici ili su u riziku da to postanu.

Podaci iz NVO Sigurna ženska kuća govore da gotovo svake godine 30 odsto štíćenica budu Romkinje i Egipćanke. Od 38 osoba koje su 2023. bile smještene u SŽK, njih 16 su Romkinje i Egipćanke. Sklonište za žrtve nasilja u Nikšiću koje je pod pokroviteljstvom nacionalne SOS linije za žrtve nasilja bilježi veliki broj Romkinja i Egipćanki. Tokom 2023, od ukupno 50 žena i djece, 22 osobe su bile iz romske populacije.

Iz civilnog društva koje se bavi zaštitom žena od nasilja konstatuju da u posljednjih pet godina nije bilo istraživanja o porodičnom nasilju u zajednici, a podaci prikupljeni prije desetak godina pokazuju da je oko 50 odsto Romkinja i Egipćanki smatralo porodično nasilje prihvatljivim. U Crnoj Gori funkcioniše SOS linija za žrtve nasilja 081 111 111. Pozivi su otvoreni 24 sata, svih sedam dana i besplatni su za sve mobilne i fiksne mreže u Crnoj Gori.

Jedan od ključnih problema predstavlja nedostatak sistematskog prikupljanja i analize podataka o nasilju u porodici i nasilju nad ženama u romskoj i egipćanskoj populaciji od strane nadležnih institucija. Zbog toga nije moguće precizno utvrditi rasprostranjenost ovog nasilja niti procijeniti efikasnost i obim preventivnih i zaštitnih mjera koje se primjenjuju u takvim slučajevima.

Iz EK ocjenjuju da je nivo diskriminacije Roma je i dalje visok: „Skupština Glavnog grada od oktobra 2023. godine prvi put ima jednog odbornika Roma. Pohađanje škole među romskom populacijom je veoma nisko. Konstantno loš kvalitet obrazovanja negativno utiče na ishode učenja i prelazak na više nivoe obrazovanja”, navodi se u izvještaju. Praksa dogovorenih dječjih brakova u romskim zajednicama i dalje izaziva zabrinutost.

Nevladina organizacija Centar za romske inicijative iz Nikšića koja se dugi niz godina bavi suzbijanjem pojave dječjih ugovorenih brakova ističe da je u 2024. godini godine sklopljeno 11 dječjih brakova među pripadnicima RE zajednice. Najmlađe žrtve ugovorenih brakova su dvanaestogodišnja djevojčica i trinaestogodišnji dječak. Ukupno 16 lokalnih medijatorki povjerenja sa Romskom zajednicom u Nikšiću, Podgorici, Beranama, Bijelom Polju, Tivtu i Baru pružale su od decembra 2021. do jula 2023. Godine Romkinjama i Egipćankama direktnu pomoć i podršku. Rad na terenu aktivistkinja i članica REA Mreže „PRVA“ rezultirao je prijavama 17 slučajeva nasilja u porodici i 14 slučajeva dječjih ugovorenih brakova.

Iz Ministarstva rada i socijalnog staranja navode da su prema podacima sa kojima raspolažu centri za socijalni rad, tokom 2022. godine evidentirana 43 slučaja prosjačenja u kojima su bila uključena djeca. Postojeća evidencija podataka daje ograničen doprinos formulisanju javne politike i praćenju fenomena prosjačenja. Prije svega, postojeća organizacija vođenja evidencije i dokumentacije ne sadrži kategorizaciju koja eksplicitno uključuje prosjačenje. Takođe, različiti organi i organizacije

na različite načine vode evidenciju o prosjačenju, pa je proces praćenja slučajeva otežan, a vrlo često i onemogućen. Nedosljedna primjena propisa koji regulišu vođenje evidencije posebno je izražena u prenosu predmeta između različitih institucija i organizacija, što često rezultira izostankom kontinuiteta u vođenju evidencije i prepoznavanju pojava. Sve navedeno potkopava znanje o slučajevima prosjačenja i njihovim karakteristikama, kako na operativnom, tako i na strateškom nivou⁴⁰. U prethodnim godinama realizovane su brojne aktivnosti koje su doprinijele jačanju kapaciteta RE zajednice i relevantnih institucija u suzbijanju nasilja i ugovorenih brakova, kao i podizanju svijesti na nacionalnom nivou. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Crne Gore, uz podršku Evropske unije, sprovelo je kampanju „Moj život“ u 11 crnogorskih opština s ciljem podizanja svesti o ranim/prinudnim brakovima, nasilju u porodici i prosjačenju u romskoj i egipćanskoj zajednici. Održane su brojne radionice i forumi za RE zajednicu i lokalne i NVO. Rađene su kampanje o mehanizmima prevencije i pomoći žrtvama dječijeg ugovorenog braka uključujući direktno djecu i porodice. Organizovane su obuke za stručne radnike u centrima za socijalni rad, u cilju senzibilisanja stručnjaka za rad sa pripadnicima romske i egipćanske zajednice. Sprovedene dvije medijske kampanje sa Održan Festival romske kulture i izložba „Moj život“. Organizovane su kreativne radionice i video takmičenje na kojima su učestvovali aktivistkinje REA mreže i kroz koje su osnažene za borbu protiv nasilja i ugovorenih brakova. Sprovedene su aktivnosti informisanja romskih i egipćanskih porodica o pravima i poslasticama dečjih brakova. Vršene su edukacije o rodno zasnovanom nasilju i zdravim stilovima života. Realizovane inicijative poput „Vjeruj kćerci kao sinu“ i „Zajedno protiv nasilja“. Sprovedeno je niz obuka za policiju, socijalne radnike i zdravstvene radnike o prepoznavanju i zaštiti žrtava trgovine ljudima.

Organizovana je edukacija za osnaživanje zajednice u suzbijanju nasilja u porodici i dječijih ugovorenih brakova u Crnoj Gori, radionice o rizicima i poslasticama dječijeg prosjačenja i senzibilisanja na adekvatno procesuiranje slučajeva dječijeg prosjačenja unutar romske i egipćanske zajednice i relevantnih institucija. Promovisan je Protokol o postupanju organa, ustanova i organizacija u Crnoj Gori sa djecom uključenom u život i rad na ulici – na lokalnom nivou. Obezbijeđen je privremeni smještaj za djecu sa ulice u vidu socijalnog servisa - Svrtište koji je socijalni servis udruženja Roditelji namijenjen djeci koja žive u ekstremnom siromaštvu. Jedan od značajnih aktivnosti bila je obuka 18 zdravstvenih radnika iz različitih nivoa zdravstvene zaštite i crnogorskih opština. Ova obuka je bila na temu „Prezentacija zdravstvenih indikatora i regionalnih standardnih operativnih procedura za identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima“. Dodatno, 13 zdravstvenih radnika prošlo je obuku na temu „Uloga zdravstvenih radnika u borbi protiv trgovine ljudima“, koju su organizovali Uprava za ljudske resurse i MUP.

⁴⁰ <https://secons.net/wp-content/uploads/2023/04/Brza-procena-djecjeg-prosjacenja-u-Crnoj-Gori-publikacija-za-sajt.pdf>

Tokom 2024. godine su održane dvije obuke- Jačanje vještina rane identifikacije i upućivanja potencijalnih slučajeva trgovine ljudima sa posebnim osvrtom na multisektorsku saradnju i Smjernice za policijske službenike za obavljanje razgovora sa osobama za koje postoji sumnja da su žrtve trgovine ljudima sa ponuđenim setom pitanja.

Uprkos postignutim rezultatima, brojni izazovi i dalje otežavaju unapređenje socijalne zaštite i suzbijanje nasilja u RE populaciji: Dječiji, prisilni i ugovoreni brakovi su i dalje prisutni, uprkos informativnim i edukativnim kampanjama. Nasilje u porodici ostaje ozbiljan problem koji zahtijeva kontinuirano praćenje i podršku žrtvama. Prosjačenje kao oblik ekonomskog iskorišćavanja djece je i dalje prisutno među RE populacijom, uprkos mjerama koje se preduzimaju.

U cilju jačanja učinkovitosti naredne Strategije za period 2026–2030, neophodno je definisati održiv i mjerljiv mehanizam praćenja, osnažiti institucionalnu odgovornost i aktivno uključiti RE zajednicu u sve faze ciklusa javnih politika.

III TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE O IMPL- MENTACIJI AP ZA POSLJEDNJU GODINU SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA

- **Diskriminacija**

STRATEŠKI CILJ I: Poboljšanje socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, unapređenjem inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na promociji jednakosti, borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva			
Operativni cilj 1:	Unapređenje institucionalne i društvene borbe protiv svih oblika diskriminacije i anitciganizma sa kojima se suočava romska i egipćanska zajednica		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su se suočili sa nekim od oblika diskriminacije	58,6%	56%	53%
Indikator učinka 2: Smanjiti procenat Roma i Egipćana koji su bili žrtve govora mržnje	49,5%	47%	45%

Indikator učinka 3: Smanjiti procenat etničke distance prema građanima romske i egipćanske zajednice	0.55 (na ljestvici od 0 do 1)	Trenutna vrijednost: 0.35 ⁴¹	0.50
--	-------------------------------	---	------

Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti ⁴²	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/ krajnji rok realizacije 2 - Novi rok realizacije	Preporuke
						

1.1. Organizovati dvodnevnu edukaciju na temu borbe protiv anticiganizma i svakog oblika diskriminacije RE	Obučeno najmanje 30 službenika/ca javne uprave	Nosilac: MLJMP	Održana dvodnevna obuka na temu „Borba protiv anticiganizma“/09.10.2025.	Budžet: MLJMP Planirana	II Q 2025 IV Q 2025	
--	--	-------------------	--	-------------------------------	------------------------	--

⁴¹ Istraživanje CEDEM-a, *Etnička distanca u Crnoj Gori*, decembar 2023, dostupno na: <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/02/Etnicka-distanca-u-Crnoj-Gori-Decembar-2023.-2.pdf> (pristupljeno: 7. 3. 2024)

⁴² Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelimično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

			Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava u saradnji sa Centrom za stručno obrazovanje, održalo je dvodnevnu obuku na temu „Borba protiv anticiganizma“ u Srednjoj Stručnoj školi Spajose Raspopović u Podgorici, obuka je namijenjena nastavnicima iz više škola srednjeg obrazovanja. Predavači su bili Sokolj Beganaj načelnik Odjeljenja za unapređenje i zaštitu prava Roma i Egipćana u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava i Elvis Beriša iz nevladine organizacije „Koračajte sa nama“, koji su tokom dvodnevnog programa izložili ključne teme i izazove vezane za borbu protiv anticiganizma.	sredstva: 4.000,00 € Utrošeno: 1000.00 eura.		
1.2. Organizovanje jednodnevne konferencije „Na putu ka Evropskoj uniji čeka nas zapošljavanje Roma, unapređenje njihovog položaja u društvu i borba protiv anticiganizma“	Održana konferencija za 60 učesnika i učesnica	Nosilac: MLJMP	Otvorena Nacionalna platforma za zapošljavanje Roma i Egipćana: Ka inkluzivnom tržištu rada 15.09.2025. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava u saradnji sa Savjetom Evrope i međunarodnom organizacijom „REDI“ u okviru programa Roma integration III koju je podržala Evropska Unija, je 15 septembra u Podgorici, u hotelu Ramada, otvorilo Nacionalnu platformu za	Budžet MLJMP <i>Planirana</i> <i>sredstva:</i> 3.000,00 € Utrošeno: 1000.00 e. Sredstva Savjeta evrope	II Q 2025 IV Q 2025	

			zapošljavanje Roma i Egipćana pod nazivom „Izgradnja inkluzivnih tržišta rada za Rome i Egipćane u Crnoj Gori“.			
1.3. Formirati Radnu grupu za izradu Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2026 – 2030.	Formirana Radna grupa	Nosilac: MLJMP	Formirana je Radna grupa za izradu Nacrta Strategije za unapređenje kvaliteta života Roma i Egipćana u Crnoj Gori zajedno sa AP za 2026 -2027. od predstavnika državnih institucija njih -21, Romskog savjeta -1, NVO -3, Predstavnik Delegacije EU – 1, Savjeta evrope-1, UNICEF -2, UNDP -1, UNHCR -1, HELP -1.	Nijesu potrebna sredstva za ovu aktivnost	II Q 2025 IV Q 2025	
1.4. Oganizovati trodnevnu edukaciju za učesnike Radne grupe za izradu Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana za period 2026-2030.	Organizovana edukacija	Nosilac: MLJMP Partner: Savjet Evrope	Održan prvi sastanak Radne grupe za izradu Nacrta Strategije za unapređenje kvaliteta života Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2026–2030. sa Akcionim planom za 2026–2027. godinu u Baru.	Budžet:MLJMP Savjet Evrope Planirano: 5.000 eura Utrošeno: 5000.00 eura	II Q 2025 IV Q 2025	
1.5. Licencirati Program za anticiganizam	Licenciran Program za anticiganizam	Nosilac: MLJMP Partner: Savjet Evrope, NVO, Centar za obuku sudija i	Akreditovana je program Borbe protiv Anticiganizma i svih oblika diskriminacije prema Romima i Egipćanima. MLJMP u saradnji sa NVO Koračajte sa nama i Centrom za stručno obrazovanje.	Nijesu potrebna sredstva za ovu aktivnost	II Q 2024 I Q 2025	

		tužilaca				
1.6. Održati trodnevne edukacije za 10 trenera za anticiganizam	Održana trodnevna edukacija za 10 trenera za anticiganizam	Nosilac: MLJMP Partner: Savjet Evrope, NVO, Centar za obuku sudija i tužilaca	Nije Realizovano. Ova aktivnost biće realizovana u 2026 godini.	Budžet: MLJMP Planirano 3.500 eura Utrošeno:	I Q 2025 IV Q 2025	Aktivnost nije realizovana, biće planirana novim akcionim planom za 2026. godinu
1.7. Obilježavanje 2. avgusta - Međunarodnog dana sjećanja na romske žrtve Holokausta	Učešće 10 mladih iz romske i neromske zajednice i jednog predstavnika iz MLJMP u programu „Vidi i ne zaboravi” (Dikh he na Bister) u posjeti koncentracionom logoru u Auschwitzu i Krakovu	Nosilac: MLJMP Partner: Romska organizacija mladih “Koračajte sa nama - Phiren Amenca”	Nije obezbjeđen budžet.	Budžet: MLJMP Planirano: 4.200,00 € Utrošena:	III Q 2024 III Q 2025	

- **Kultura, identitet i informisanost**

Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje realizovanih, djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti ⁴³ 	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/krajnji rok realizacije 2 - Novi rok realizacije	Preporuke
---	---------------------	----------------------	--	---	--	-----------

1.8. Snimanje i emitovanje serijala na nacionalnom servisu o Romima i njihovoj kulturi i identitetu	Emitovano najmanje 10 emisija godišnje	Nosilac: Javni servis	2025.g Televizijska emisija „Savore“ u 2025. godini emitovana je 32 puta, u redovnom terminu ponedjeljkom u 16:30 časova, u trajanju od 15 minuta po epizodi. Emisija je zadržala prepoznatljiv format kratke informativno-kulturne emisije na romskom jeziku, namijenjene prvenstveno romskoj i egipćanskoj zajednici, ali i široj javnosti.	Budžet Javnog servisa Redovna budžetska sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
1.9. Proizvodnja i emitovanje radio emisija na romskom jeziku	Emitovano najmanje 12 radio emisija godišnje	Nosilac: Javni servis Romski radio Partneri: Romski savjet NVO	2025.g Radijska emisija „Glas Roma“ tokom 2025. godine emitovana je po istoj šemi kao i u 2024. godini, bez promjena u terminu i formatu. Emisija se emitovala ponedjeljkom, u trajanju od 25 minuta po epizodi, sa istim uređivačkim i programskim konceptom kao u prethodnoj godini.	Budžet Javnog servisa Redovna budžetska sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	

⁴³ Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelimično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

1.10. Finansirati projekte značajne za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti RE u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta	Godišnje finansijski podržano najmanje 10 projekata koji se odnose na očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti Roma i Egipćana	Nosilac: Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava	(Javni konkurs za raspodjelu sredstava je bio od 30.06.2025. godine do 30.07.2025. godine) U 2025. godini finansijski je podržan ukupno 221 projekat sa iznosom od 1.690.000,00 €. Ovom raspodjelom obuhvaćeno je 20 projekata koji se odnose na romsku i egipćansku nacionalnu zajednicu (9%), sa ukupnim iznosom od 155.960,00€ (9,23%). Po opštinama: Podgorica 15, Tuzi 1, Nikšić 2, Ulcinj 1, Bijelo Polje 1. Podnosioci projekata: 5 pravnih i 15 fizičkih lica. Pravnim licima opredijeljeno je 47.500,00€, a fizičkim 108.460,00€. Rodna zastupljenost nosilaca projekata: 13 koordinatora projekata i 7 koordinatorke.	Budžet Crne Gore Godišnje minimum 10% od 70% sredstava opredjeljenih za finansiranje Fonda, shodno Zakonu o manjinskim pravima i slobodama	III Q 2025 IV Q 2025	
1.11. Organizovanje proslave Međunarodnog dana Roma	Broj posjetilaca i posjetiteljki - pripadnika romske zajednice, kulturni poslenici u Crnoj Gori	Nosilac: JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore(CEKUM)	Povodom Međunarodnog dana Roma, Cekum je donirao su knjige i časopise Romskom savjetu u Crnoj Gori Gore za potrebe biblioteke. Donirano je 20 knjiga, 5 Rječnika dr Hedine Sijarčić, 6 Romskih pojmovnika, Vesne Delić, 3 časopisa Alav i 20 časopisa KOD. Povodom 8. aprila – Svjetskog danu Roma, Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada i ove godine organizovao je program u okviru kojeg posredstvom Kancelarije za RE, ukazuje na važnost kontinuiranog rada na inkluzije romske populacije u širu društvenu zajednicu.	Budžet: JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM) Planirano: 2.000,00 € Utrošeno: 500.00 e.	II Q 2025 II Q 2025	

			Osim bogatog kulturno umjetničkog programa, cilj manifestacije bio je podsticanje na dijalog i razumijevanje, pa su predstavnici Romske zajednice imali priliku da se aktivno uključe u neformalni dijalog sa svim predstavnicima Glavnog grada, da postavljaju pitanja i iznose svoje stavove o temama koje se su značajne za Romsku zajednicu. Kancelarija za RE koja funkcioniše u okviru Sekretarijata za socijalno staranje će i u narednom periodu nastaviti da bude pouzdan partner u pružanju pomoći našim romskim sugrađanima u pravcu njihove integracije u crnogorsko društvo.			
1.11. Izdavanje, promocija i distribucija „Romskog pojmovnika i više od toga“	Tiraž Broj posjetilaca i posjetiteljki promocije Broj distribuiranih primjeraka	Nosilac: JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM)	JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM) Donirala je po 10 primjeraka Romskog pojmovnika školama koje izvode nastavu dvojezično. srednje mješovite škole „Bratstvo – Jedinstvo“ i „25. maj“ u Ulcinju i U Bijelom Polju promovisan “Romski pojmovnik” Na promociji je podijeljeno oko 40 primjeraka Pojmovnika, kako u Bijelom Polju živi značajna romska zajednica, već dio publike je su činili članovi ove zajednice.	Budžet: JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM) Planirano: 3.000,00 € Utrošeno: Redovna sredstva	I Q 2024 IV Q 2025	

1.12. Obilježavanje 5. novembra, Međunarodnog dana romskog jezika	Broj organizovanih događaja povodom obilježavanja 5. novembra Broj posjetilaca i posjetiteljki događaja	Nosilac: MLjMP, JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore(CEKUM), Romski savjet	MLjMP, JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore(CEKUM), Romski savjet Iz objektivnih razloga nije realizovan program umjesto 5. novembra održana promocija knjige „Večna kuća -Kult smrti kod Roma, tipologija i mapiranje romskih grobalja u Crnoj Gori“ autorke Vesne Delić.26.11.2025. godine Crne Gore. Petoro učenika romske populacije nagrađeno je na Konkusu za literarni sastav napisan na romskom jeziku, koji je povodom Međunarodnog dana romskog jezika raspisalo Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Crne Gore, u saradnji sa Help-om.	Budžet: 1.000 € MLjMP – 2000 € - JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM)I Planirano: 3.000,00 € Utrošeno: 600.00 e.	IV Q 2024 IV Q 2025	
1.13. Štampanje i distribucija časopis za književnost, kulturu i nauku „Kod“	Odštampano 200 časopisa Broj distribuiranih časopisa	Nosilac: JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore(CEKUM)	Časopis za književnost, kulturu i nauku „Kod“ broj 25. u kojem je između ostalog objavljen Ruždija Ruso Sejdović (Odlomak iz studije) Identitet unutar romske zajednice. Časopis za književnost, kulturu i nauku „Kod“ broj 23. i 24. U 23. broju objavljena je dvojezična priča Ruždije Rusa Sejdović - Praxo e biramosarde gindengo/ Pepeo nezapisanih misli i tekst dr. Vesne Delić – Pismo (ne)zainteresovanoj javnosti. U broju 24. objavljen je dio teksta iz nove drame Ruždije Rusa Sejdovića "Papušine suze" i tekst dr. Vesne Delić - Kratak antropološki osvrt na muziku, igru i	Budžet: JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM) Planirano: 2.000,00 € Utrošeno: 1.500.00e.	II Q 2025 IV Q 2025	

			nošnju Roma.			
1.14. Organizacija aktivnosti za mlade u cilju integracije i inkluzije mladih iz RE populacije u CG društvo	Broj uključenih RE u aktivnosti kao što su: akcije čišćenja grada, sportski i kulturni događaji itd.	Nosilac: Kancelarija za RE, Glavni grad Podgorica	U Društvenom centru u kampu Konik realizovano je 48 edukativnih radionica za djecu - na temu zaštite životne sredine i kulture stanovanja. Honorar za edukatora iznosio je: 2.400.00 eura dok je za osvježenje za djecu u toku održavanja radionice izdvojeno : 434, 44 eura.	Budžet Kancelarije za RE, Glavni grad Podgorica Redovna sredstva Utrošeno: 2.834,44 eura.	II Q 2024 IV Q 2025	
1.15. Finansirati sadržaje koji se odnose na Rome i Egipćane iz Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija	Broj sadržaja koji se odnose na RE, finansiranih iz Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija	Nosilac: Ministarstvo kulture	U 2025.godini je realizovan konkurs za sufinansiranje programa i programa od značaja za ostvarivanje javnog interesa u kulturi koji će se nasataviti i u 2026.godini, a koji je na ravnopravnoj osnovi otvoren za sve aplikante koji ispunjavaju zakonski propisane kriterijume. Takođe, u 2025.godini realizovan je i Javni konkurs za djecu i mlade u oblasti kulture i umjetnosti pod nazivom „Program za djecu i mlade“, u kome su između ostalog kao neki od kriterijuma promovisani: empatičnost, vršnjačka solidarnost, suzbijanje vršnjačkog nasilja, inkluzivnost, inovativnost, kritičko promišljanje o rizicima virtuelizacije, vrednovanje i upoznavanje sa kulturno-umjetničkim stvaralaštvom, podrsticanje i promovisanje umjetnosti i kulture, upoznavanje sa	Budžet MK Bužet za Fond je 0,09 % tekućeg budžeta Potrošeno: 9.227,20 e.	III Q 2024 IV Q 2025	

			kulturnom baštinom. Korisnici sredstava koji su dobili podršku preko Fonda za podsticanje plularizma i raznovrsnosti medija za 2024. godinu su internetske publikacije Roma.net (9.227,20 EUR) Boin Tv. 3.710,88 EUR, Radio Elita Tv. 1.885,44EUR.			
1.16. Posredovanje Ministarstva kulture i medija da oni koji budu zainteresovani da završe obuku u redakcijama medija koji rade u Crnoje Gori	Broj RE koji su prošli obuke Broj obučenih pripadnika/ ca RE populacije koji su nastavili da rade u medijima u CG	Nosilac: Ministarstvo kulture	Posredovanje Ministarstva kulture i medij da oni koji budu zainteresovani da završe obuku u redakcijama medija koji rade u Crnoje Gori realizovaće se 2026 godini. Obuke za pripadnike/ce RE populacije u redakcijama medija planirano je za III kvartal 2025. godine	MK Redovna sredstva	III Q 2024 IV Q 2025	
1.17. Formiranje radne grupe koja bi analizirala mogućnosti unapređenja nastave romskog jezika u obrazovnom sistemu kroz izborni predmet	Formirana radna grupa Pripremljen plan aktivnosti	Nosilac: Romski savjet Partneri: MPNI međunarodni partneri, NVO, MLjMP	Aktivnost nije realizovana zbog nedostatka kadra za održavanje na romskom jeziku	Budžet MLJMP Podrška Roma Integration III projekta (Savjet Evrope) Redovna sredstva	III Q 2024 IV Q 2025	

- **Politička i društvena participacija**

Operativni cilj 3:		Povećati nivo političke participacije i zastupljenosti romske i egipćanske zajednice u procesu izrade, sprovođenja i monitoringa javnih politika					
		2021		2023		2025	
Indikator učinka 1: Povećati učešće Roma i Egipćana u političkom životu na lokalnom i nacionalnom nivou		<i>Predstavnici RE zajedice nisu zastupjeni u lokalnim i nacionalnom parlamentu</i>		<i>Trenutna vrijednost: Izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika u cilju definisanja cenzusa za političke predstavnike za 0,35% nisu ostvarene</i>		<i>Obezbijeđen cenzus</i>	
Indikator učinka 2: Unaprijediti i osigurati učešće predstavnika Romskog savjeta i romskih i egipćanskih NVO organizacija u kreiranju nacionalnih/lokalnih politika koje se bave unapređenjem položaja građana romske i egipćanske zajednice		<i>Uključeno 10 predstavnika NVO</i>		<i>Uključeno 15 predstavnika</i>		<i>U svim politikama koje se bave unapređenjem položaja Roma i Egipćana uključeni su predstavnici romskih i egipćanskih NVO organizacija</i>	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti ⁴⁴		Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/ krajnji rok realizacije 2 - Novi rok realizacije	Preporuke
							

⁴⁴ Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelimično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

3.1. Organizovanje Romskog parlamenta u Skupštini Crne Gore	Održan Romski parlament u Skupštini Crne Gore Broj učesnika/ca iz Vlade Crne Gore, DKP, NVO, međunarodnih organizacija, RE populacije	Nosilac: Skupština Crne Gore, MLJMP	Povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma u Skupštini Crne Gore je 22. aprila 2025.godine održano Treće zasijedanje Romskog parlamenta.Treće zasijedanje Romskog parlamenta realizovano je u organizaciji Odbora za ljudska prava islobode, a u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, pod pokroviteljstvom predsjednika Skupštine Crne Gore. https://www.gov.me/clanak/odrzano-trece-zasjedanje-romskog-parlamenta https://www.skupstina.me/me/clanci/odrzano-trece-zasijedanje-romskog-parlamenta U Skupštini Crne Gore, u znak obilježavanja 8. aprila - Međunarodnog dana Roma, održano Drugo zasijedanje Romskog parlamenta.	Budžet: Skupštine Crne Gore Redovna sredstva	II Q 2025 II Q 2025	
3.2. Izraditi rezultate popisa o romskoj i egipćanskoj populaciji prema zahtjevanim varijablama	Dostavljeni podaci RE populacije u CG prema zahtjevanim varijablama	Nosilac: Uprava za statistiku MONSTAT, MLJMP	Akcionim planom za 2025. godinu, u cilju implementacije Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025., predviđena je aktivnost koja je u nadležnosti Uprave za statistiku, i to: Izrada rezultata popisa o romskoj i egipćanskoj populaciji prema zahtjevanim varijablama. U cilju izrade nove Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2026-2030., Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava dostavljeni su podaci o uslovima stanovanja kao i o strukturi pripadnika RE populacije po	Budžet CG Definisana budžetom Popisa za 2024. godinu	I Q 2025 IV Q 2025	Aktivnost će se realizovati u 2025 godini

			polu i starosti. Zahtjevi za podacima su upućeni u IV kvartalu 2025. godine kada su podaci i dostavljeni, pa je samim tim došlo do odstupanja od planiranog datuma realizacije koji je predviđen Akcionim planom.			
--	--	--	--	--	--	--

- Stanovanje

Operativni cilj 4:		Obezbijediti stalno, pristojno, pristupačno i desegregirano stanovanje za pripadnike romske i egipćanske zajednice				
		2021	2023		2025	
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat stambene segregacije romske i egipćanske zajednice u odnosu na većinsku populaciju		42,2%	41% ⁴⁵		40%	
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo prenaseljenosti stambenih objekata u kojima žive pripadnici romske i egipćanske zajednice		5,5 članova domaćinstva	5,3		5	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti ⁴⁶	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/krajnji rok realizacije 2 - Novi rok realizacije	Preporuke
						

⁴⁵ Nije bilo istraživanja u 2023 godini.

⁴⁶ Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelimično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

4.1. Angažovanje asistenata za podršku korisnicima stambenih jedinica	Angažovan najmanje jedan asistent	Nosilac: MRSS	Od februara 2024. godine angažovna su dva saradnika za oblast socijalnog stanovanja.	Budžet MRSS Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
4.2. Potpisati Memorandum o saradnji sa MLjMP u cilju zapošljavanja romskih saradnika	Najmanje pet zaposlenih romskih saradnika	Nosilac: MRSS	.U centrima za socijalni rad sistematizovano je radno mjesto Saradnik u socijalnoj zaštiti romske i egipćanske zajednice u oblasti socijalne zaštite, i to u opštinama: Podgorica (2), Nikšić (1), Bar (1), Berane (1) i Bijelo Polje (1).	Budžet MRSS Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
4.3. Izrada studije izvodljivosti za najmanje dvije opštine koje obuhvataju legalizaciju, infrastrukturne aktivnosti, izradu DUP-a.	Izrađena studija izvodljivosti za dvije opštine	Nosilac: MLJMP Partner: Savjet Evrope, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Opštine.	Nije realizovano, Nije bilo budžeta od strane Savjeta evrope koji su planirali ovu aktivnost	Nijesu potrebna sredstva	II Q 2024 IV Q 2025	
4.4. Formiranje radne grupe koja bi koordinisala rad na upotrebi digitalnih podataka o stanovanju i pripremila plan aktivnosti	Formirana radna grupa Pripremljen plan aktivnosti	Nosilac: MLjMP, MPPUDI, lokalne samouprave	Nije realizovana. Nije bilo budžeta.	Budžet MLjMP Redovna sredstva	I Q 2025 IV Q 2025	Aktivnost će se realizovati u 2025 godini

- Obrazovanje

Operativni cilj 5:		Unaprijediti dostupnost, efektivnost i kvalitet obrazovanja za sve pripadnike romske i egipćanske zajednice				
		2021	2023	2025		
Indikator učinka 1: Povećati procenat romske i egipćanske djece koja pohađaju program obrazovanja u ranom djetinjstvu		16%	23%	30%		
Indikator učinka 2: Povećati procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su završili osnovnu školu		56%	65%	75%		
Indikator učinka 3: Povećati procenat pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su završili srednju školu		3%	10%	20%		
Indikator učinka 4: Povećati broj pripadnika romske i egipćanske zajednice koji upisuju visokoškolske ustanove na godišnjem nivou		4	8 godišnje 100%	15 godišnje		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih 	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/krajnji rok realizacije 2 - Novi rok realizacije	Preporuke

			nerealizovanih aktivnosti ⁴⁷			
5.1. Organizovati obuke za vaspitače, medijatore i stručne saradnike u cilju izgradnje kapaciteta za pružanje podrške RE djeci zasnovane na njihovim potrebama, sprovođenje posjeta romskim naseljima, povećanja obuhvata RE djece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem, kao i da pruže podršku za redovno pohađanje vrtića.	Broj vaspitača, stručnih saradnika i medijatora sa unaprijeđenim znanjem i vještinama	Nosilac: MPNI Partneri: UNICEF, Zavod za školstvo	U 2025 godini realizovana je obuka za program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije saradnik/saradnica u socijalnoj inkluziji RE u obralsti obrazovanja. Njih 11 je učestvovalo u programu obuke. Obuka je relaizovana tokom aprila 2025. godine, u licenciranoj ustanovi JU Gimnazija „Slobodan Škerović“ Za obuku je izdvojeno 3.000.00 eura	Budžet: Zavod za školstvo Planirano 15.000,00 € Utrošeno: 3.000.00 €.	II Q 2025 IV Q 2025	
5.2. Organizovati obuke nastavnika za pružanje podrške RE djeci da steknu osnovne čitalačke i matematičke vještine kroz redovnu i dopunsku/dodatnu	Broj nastavnika sa unaprijeđenim kapacitetima za pružanje podrške djeci iz RE zajednice u osnovnom	Nosilac: MPNI Partneri: UNICEF, Zavod za školstvo	U okviru programa Razvojno inkluzivna i integrisana podrška realizovano je: Dvije obuke za direktore/ice i deset obuka za nastavnike/ce s temom	Budžet: Zavod za školstvo Planirana sredstva: 10.000,00 € Utrošeno:10.000.	II Q 2024 2 obuke IV Q 2024 7 obuka	

⁴⁷ Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelemično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

nastavu i prevenciju ranog napuštanja školovanja (kroz redovno korišćenje MEIS aplikacije za identifikaciju i podršku djeci u riziku od napuštanja škole)	obrazovanju		inkluzivnog obrazovanja i nediskriminacije	eura		
5.3.Realizovati Program opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih pripadnika romske i egipćanske populacije	60 polaznika romske i egipćanske populacije uključeno u Program	Nosilac: Ministarstvo prosvjete/Centar za stručno obrazovanje	2025. g Program osnovnog obrazovanja odraslih je realizovan u četiri licencirane ustanove za obrazovanje odraslih i to: JU Osnovna škola »Pavle Žižić« Bijelo Polje. JU Osnovna škola »Marko Miljanov« Podgorica JU Osnovna škola »Radoje Čizmović« Niksić. JU škola za srednje i više stručno obrazovanje »Sergije Stanić« Podgorica. U program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih, prema prikupljenim podacima je bilo uključeno 106 polaznika/ca. Od tog	Budžet MP Planirana sredstva: 90,000.00 € Na godišnjem nivou Utrošeno: 90.000. eura	IIQ 2024 IVQ 2025	

			broja većina polaznika/ca su iz RE populacije. Program osnovnog obrazovanja odraslih pripadnika Roma i Egipćana je realizovano u četiri licencirane ustanove: OŠ. „Pavle Žižić“ 24 polaznika završili program osnovnog obrazovanja odraslih; JU srednje i više stručno obrazovanje „Sergej Stanić“ 14 polaznika uspješno završili. OŠ „Marko Miljanov“ 13 učenika. OŠ „Radoje Čizmović“ 30 polaznika uspješno završili.			
5.4. Obezbjedivanje mentorske podrške u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju	Broj učenika RE populacije kojima je obezbijeđena mentorska podrška (45 učenika osnovnih škola)	Nosilac: NVO Partneri: Projekat Evropske komisije „REF“	Kroz projekat podržan od strane Romskog obrazovnog fonda (REF), obezbijeđena je mentorska podrška za 10 učenika srednje škole iz Podgorice i 5 studenata na fakultetima. Uz to, ukupno 6 korisnika (3 učenika srednje škole i 3 studenta) bilo je na	Projekat Evropske komisije „REF“ Donatorska sredstva	II Q 2025 (srednje i visoko obrazovanje) IV Q 2024 (OŠ) IV 2025	

			programu stažiranja u trajanju od dva mjeseca, u svrhu pripreme za zapošljavanje.			
5.5. Organizovati obuke nastavnog kadra za podršku u obrazovno-vaspitnom radu sa djecom RE populacije	Broj obučениh nastavnika	Nosilac: Zavod za školstvo	2025.g U okviru programa Razvojno inkluzivna i integrisana podrška realizovano je: Dvije obuke za direktore/ice i deset obuka za nastavnike/ce s temom inkluzivnog obrazovanja i nediskriminacije.	Budžet: Zavod za školstvo Planirana sredstva: 1.000,00 € Utrošeno: 1.000 eura	II Q 2025 IV Q 2025	
5.6. Pratiti realizaciju obrazovno-vaspitnog rada sa djecom romske i egipćanske populacije kroz vršenje procjena kvaliteta rada	Broj izvršenih procjena kvaliteta rada	Nosilac: Zavod za školstvo	2025.g Zavod za školstvo je putem preporuka pratio realizaciju aktivnosti za podršku učenicima, vrši godišnji monitoring praćenja redovnosti pohađanja kao i napredovanja mališana Roma i Egipćana. Zavod za školstvo je u toku IIQ pratio	Budžet: Zavod za školstvo Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025 Kontinuirano (couching i monitoring)	

			realizaciju obrazovno-vaspitnog rada u 17 osnovnih škola, osam srednjih škola i četiri predškolske ustanove. U prilogu dostavljeni podaci o utvrđivanju kvaliteta rada ustanova.			
5.7. Napraviti izmjene i dopune Pravilnika za saradnike u oblasti obrazovanja (smanjiti broj učenika sa 70 na 40 po saradniku/ci)	Završena izmjena i dopuna Pravilnika za Saradnike u oblasti obrazovanja	Nosilac: MPNI Partneri: MLJMP, UNICEF	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je prepoznalo potrebe obrazovno-vaspitnog sistema koje se odnose na uključivanje većeg broja medijatora u socijalnoj inkluziji, te je donijelo Pravilnik o izmjenama Pravilnika o normativima i standardima za sticanje sredstava iz javnih prihoda za ustanove koje realizuju javno važeće obrazovne programe kojima se uređuje ova oblast. Usvojenim izmjenama je predviđeno da jedan medijator u socijalnoj inkluziji pruža pomoć za 35 djece RE populacije, umjesto za 70 kako je to	Budžet: MPNI Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	

			dosadašnjim Pravilnikom bilo predviđeno.			
5.8. Angažovanje većeg broja saradnika u oblasti obrazovanja	Broj saradnika u oblasti obrazovanja (40, sa 26, koliko ih je trenutno)	Nosilac: MPNI Partneri: MLJMP, UNICEF	Tokom školske 2023/2024. godine broj saradnika/medijatora iznosio je 26, dok je u školskoj 2024/2025. godini porastao na 34 saradnika u socijalnoj inkluziji u obrazovanju. (m 18 – ž 16). Ministarstvo za školsku 2024/2025. godinu, za medijatore je izdvojilo oko 250.000 eura	Budžet: MPNI Redovne aktivnosti Potrošeno: 250.000 eura	II Q 2025 IV Q 2025	
5.9. Organizovati kampanju na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku u cilju informisanja roditelja o mogućnostima upisa djece RE zajednice u osnovno obrazovanje	Organizovana kampanja Broj pripadnika/ca RE zajednice koji su obuhvaćeni kampanjom	Nosilac: MPNI Partneri: MLJMP, Zavod za školstvo, Romski Savjet i RE NVO	Kao i prethodnih godina, i tokom marta 2025. godine u gradovima sa većom populacijom RE zajednice, sprovedena je promocija upisa djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Cilj ove inicijative je povećanje uključenosti i smanjenje stope ranog napuštanja školovanja među pripadnicima RE populacije. Promociju su organizovale lokalne škole, uz podršku Ministarstva prosvjete,	Budžet: MPNI Planirana sredstva: 3.000,00 € Utrošeno: 1.000 eura	II Q 2025 IV Q 2025	

			nauke i inovacija, Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, Zavoda za školstvo, Romskog savjeta, nevladinih organizacija i lokalnih samouprava. U okviru aktivnosti usmjerenih na socijalnu inkluziju RE populacije u obrazovanju, angažovani su i medijatori koji imaju ključnu ulogu u procesu inkluzije. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i ove godine, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, Zavodom za školstvo, i NVO "Udruženje za podršku Roma i Egipćana", Berane, koji se bavi pitanjima pripadnika romske i egipćanske zajednice, od 18. do 22. Marta 2024. godine promovisalo je upis u predškolsko vaspitanje i obrazovanje, prvi razred osnovne škole i srednje škole u Beranama,			
--	--	--	--	--	--	--

			Baru, Nikšiću i Podgorici. Ove četiri opštine posjetio je tim sastavljen od predstavnika navedenih institucija i nevladine organizacije koji su razgovarali s roditeljima i djecom doraslom za upis u predškolsko vaspitanje i u prvi razred osnovne škole, sa ciljem da im se ukaže na obavezu i značaj osnovnog obrazovanja. Oni su takođe, razgovarali i sa učenicima devetog razreda osnovne škole kako bi ih podstakli na upis u srednje škole. Ideja kampanje je podizanje svijesti roditelja o važnosti njihove podrške djeci na putu obrazovanje.			
5.10. Dodijeliti stipendije srednjoškolcima/ srednjošolkama RE populacije	Broj dodijeljenih stipendija srednjoškolcima/ srednjošolkama RE populacije	Nosilac: MPNI	Tokom školske 2024/2025. godine, dodijeljeno je 131 stipendija srednjoškolcima/kama RE zajednice. Stipendija iznosi 60 eura na	Budžet: MPNI Planirana sredstva: 100.000 € godišnje	IV Q 2024 IV Q 2025	

			mjesečnom nivou, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacije za ovu aktivnost je izdvojilo oko 80.000 eura	Utrošeno:80.000.eura		
5.11. Izraditi evidenciju o broju učenika/ učenica RE zajednice srednjih škola koji su uspješno završili školsku godinu u odnosu na broj upisanih	Izrađena evidencija o broju učenika/učenica RE zajednice srednjih škola koji su uspješno završili školsku godinu u odnosu na broj upisanih	Nosilac: MPNI	Broj učenika RE populacije koji su upisali školsku 2024/2025. godinu, je 177 (m 104 – ž 73). Dok broj RE populacije koji su završili školsku godinu 2024/2025 je 126 (m 70 – ž 56) odnosno 71%.	Budžet: MPNI Redovna aktivnost	IV Q 2025 IV Q 2025	
5.12. Izrada i primjena Pravilnika o kriterijumima za dodjelu stipendija srednjoškolcima/ srednjošolkama RE populacije	Pravilnik o kriterijumima za dodjelu stipendija srednjoškolcima/ srednjošolkama RE populacije izrađen i u primjeni	Nosilac: MPNI	2025. g Nije došlo do izmjena pravilnika u odnosu na prošlu školsku i akademsku godinu Kriterijumi su isti kao i prethodne godine	Budžet: MPNI Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
5.13. Dodijeliti stipendije studentima/ studentkinjama RE populacije	Broj dodijeljenih stipendija studentima/ studentkinjama RE populacije	Nosilac: MPNI	Tokom akademske 2024/25. godine, dodijeljeno je 15 stipendija za studente/studentkinje RE populacije.	Budžet: MPNI Planirana sredstva: 45.000 godišnje	IV Q 2025 IV Q 2025	

			Stipendija iznosi 300 eura na mjesečnom nivou. Za stipendije studentima izdvojeno je 45,000 eura.	Utrošeno:45.000.		
5.14. Obezbijediti besplatan boravak studentima/ studentkinjama RE populacije u studentskom domu	Broj studenata/ studentkinja RE populacije u studentskom domu	Nosilac: MPNI	2025. g Prema članu 24. Pravilnika o kriterijuma, načinu, uslovima i visini naknade za ostvarivanje prava na smještaj i ishranu u Dom, dva studenta romske populacije su oslobođena plaćanja troškova smještaja i ishrane. MPNI za ova dva studnta izdvojila 2,000 eura Dom u okviru svojih smještajnih kapaciteta namjenski opredjeljuje do 5% kapaciteta za smještaj studenata sa invaliditetom, studenata RE populacije i korisnicima materijalnog obezbjeđenja Prema informacijama koje smo dobili od domova, (2) , dva pripadnika RE zajednice	Budžet: MPN Planirana sredstva: 6.000 godišnje Utrošeno: 6000 eura	IV Q 2025 IV Q 2025	

			koriste besplatan smještaj			
5.15. Inicirati proces izmjene Zakona o visokom obrazovanju u cilju unapređenja dostupnosti visokog obrazovanja za studente/studentkinje RE zajednice	Izmijenjen Zakon o visokom obrazovanju u dijelu unapređenja dostupnosti visokog obrazovanja za studente/studentkinje RE zajednice	Nosilac: MPNI	2025.g Usvojen Zakon o visokom obrazovanju u kome je predviđeno: Član 99 Upis na osnovne studije – Za lica sa invaliditetom i pripadnik RE populacije sprovodi se princip afirmativne akcije prilikom upisa na studijski program. Član 106 broj studenata za upis – U slučaju da se studenti sa invaliditetom ili studenti RE populacije ne kvalifikuju za upis do broja studenata utvrđenog licencom, upisuju se po principu afirmativne akcije, odnosno preko broja utvrđenog licencom. Član 61 Utvrđivanje naknade za studiranje – Studenti sa invaliditetom i studenti RE populacije osnovnih i postdiplomskih studija	Budžet: MPNI Redovna aktivnost	II Q 2025 IV Q 2025	

			koji su upisani po principu afirmativne akcije na javnim ustanovama u broju većem od broja studenata koji su utvrđeni odlukom iz člana 57 ovog zakona oslobađaju se plaćanja naknade i na privatnim ustanovama, Nacrt zakona o visokom obrazovanju Nacrt Zakona o visokom obrazovanju predviđeno je da: studenti sa invaliditetom i studenti RE populacije diplomskih i postdiplomskih studija koji su upisani po principu afirmativne akcije na javnim ustanovama o broju većem od broja studenata koji su utvrđeni odlukom ovog zakona i na privatnim ustanovama oslobađaju se plaćanja naknade. Broj studenata za upis			
--	--	--	---	--	--	--

			Ustanova utvrđuje broj studenata koji se upisuje na studijske programe koje organizuje, koji ne može biti veći od broja utvrđenog u licenci. U slučaju da se studenti sa invaliditetom ili studenti RE populacije ne kvalifikuju za upis do broja studenata utvrđen licencom, upisuju se po principu afirmativne akcije, odnosno preko broja utvrđenog licencom			
5.16. Organizovanje kampanje za povećanje stepena upisa romske djece u predškolsko obrazovanje u Podgorici	Izrađen plan kampanje Broj učesnika kampanje Broj upisane RE djece	Nosilac: Kancelarija za RE	Realizovana kampanja "Kasnije će biti kasno". Cilj kampanje: podizanje svijesti roditelja o značaju njihove podrške djeci na putu obrazovanja. Obuhvaćeno 57 porodica iz Kampa Konik čija djeca trebaju biti upisana u vrtić	Budžet: Kancelarija za RE, Glavni grad Podgorica Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
5.17. Pružanje pomoći osnovcima RE populacije u Podgorici u izradi domaćih zadataka i prevazilaženju	Broj osnovaca RE populacije kojima je pružena pomoć	Nosilac: Kancelarija za RE	U Društvenom centru u Kampu Konik realizovano je 20 dopunskih časova za učenike od prvog do šestog razreda koji su	Budžet: Kancelarija za RE, Glavni grad Podgorica Redovna sredstva	I Q 2025 III Q 2025	

jezičke barijere			podrazumijevali pomoć pri izradi domaćih zadataka i prevazilaženju jezičke barijere. Obuhvaćeno 30 osnovaca			
5.18. Pružanje pomoći srednjoškolcima/ srednjošolkama za polaganje državnog ispita	Broj srednjoškolaca/ srednjoškolki kojima je pružena podrška	Nosilac: Kancelarija za RE	U Društvenom centru u Kampu Konik pružena pomoć za deset srednjoškolaca.	Budžet: Kancelarija za RE, Glavni grad Podgorica Redovna sredstva	III Q 2025 IV Q 2025	
5.19. Organizovanje Info sesija za učenike devetih razreda u Podgorici u cilju podrške u odabiru zanimanja i nastavka školovanja	Broj djece iz RE zajednice učenika devetih razreda koji su učestvovali na info sesijama	Nosioc: Kancelarija za RE Help – Hilfe zur Selbsthilfe	Kancelarija za RE u saradnji sa NVO „Help“ i Udruženjem roditelja a uz podršku Roma Education Fond organizovala je trodnevnu posjetu školama u Podgorici za romsku djecu koja završavaju osnovno obrazovanje. U okviru ovih aktivnosti, učenici su imali priliku da se na licu mjesta upoznaju sa obrazovnim programima i mogućnostima koje nude srednje škole u Podgorici. Za posjete školama, Sekretarijat za socijalno	Budžet: Kancelarija za RE, Glavni grad Podgorica Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	

			staranje je za učenike obezbijedio i prevoz.			
5.20. Obezbijediti prevoz za pripadnike RE populacije koji pohađaju osnovnu školu (Podgorica, Cetinje, Nikšić, Berane Budva, Kotor i Ulcinj.	Broj djece koja koriste prevoz	Nosilac: MPNI	Svake godine je obezbijeđen besplatan prevoz za preko 600 učenika osnovnih škola u gradovima gdje je veći broj djece RE populacije (Podgorica, Berane, Nikšić i Cetinje). Prevoz za djecu RE populacije organizovan je i za JU Osnovna škola „Njegoš“, Kotor, škola Maršal Tito Ulcinj i OŠ „Stevan Mitrov Ljubiša“ u Budvi. (Za prevoz RE dje kao i za plate vozača, u posljednje dvije godine izdvojeno je oko 250.000 eura.	Budžet MPNI Planirana sredstva: 65000 eura godišnje Utrošeno: 250.000 eura	II Q 2025 IV Q 2025	

- **Zapošljavanje**

Operativni cilj 6:	Obezbijediti pristup kvalitetnom i održivom zapošljavanju za pripadnike romske i egipćanske zajednice		
	2021	2023	2025
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat nezaposlenosti pripadnika romske i egipćanske populacije	70,7%	65% ⁴⁸	60,7% 66,4% ⁴⁹
Indikator učinka 2: Povećati procenat Roma i Egipćana zaposlenih u javnom sektoru	10,1%	11%	12%
Indikator učinka 3: Smanjiti procenat Roma i Egipćana zaposlenih u neformalnom sektoru	61% ¹⁶	59%	55%
Indikator učinka 4: Smanjiti nivo stope neaktivnosti Romkinja i Egipćanki	59,6%	52%	45%

⁴⁸ Nije bilo istraživanja u 2023. godini.

⁴⁹ Socio-ekonomski položaj Roma u Crnoj Gori 2025.

Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti ⁵⁰ 	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/ krajnji rok realizacije 2 - Novi rok realizacije	Preporuke
6.1. Pružanje usluga pripreme za zapošljavanje – individualno savjetovanje/ individualni plan zapošljavanja pripadnicima RE populacije koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih lica	Broj pripadnika/ca RE populacije koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih lica kojima je pružena usluga individualnog savjetovanja i sačinjen individualni plan zapošljavanja (struktura po polu)	Nosilac: ZZZCG	U toku 2025. godine za 1.283 lica pripadnika RE populacije pružena je usluga individualnog savjetovanja i sačinjen inovirani individualni plan zapošljavanja u skladu sa unaprijeđenom tehnologijom rada (žene 706 ili 55%).	Budžet ZZZCG Redovne aktivnosti	II Q 2025 IV Q 2025	
6.2. Pružanje usluga pripreme za zapošljavanje - profesionalne orijentacije pripadnicima RE populacije koji se nalaze na evidenciji	Broj pripadnika RE populacije koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih lica kojima su pružene usluge	Nosilac: ZZZCG	U toku 2025. godine, usluge grupnog savjetovanja kao oblika karijernog vođenja i savjetovanja, koje se realizuje kroz radioničarski način rada, koristila su 82 pripadnika RE	Budžet ZZZCG Redovne aktivnosti	II Q 2025 IV Q 2025	

⁵⁰ Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelimično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

nezaposlenih lica	profesionalne orijentacije (struktura po polu)		populacije (52 žene ili 63,41%).			
6.3. Pružanje usluga posredovanja pri zapošljavanju RE populacije	Broj nezaposlenih lica RE populacije kojima su pružene usluge posredovanja pri zapošljavanju	Nosilac: ZZZCG	2025. g Usluge pružanja posredovanja pri zapošljavanju za nezaposlena RE lica je- 385.	Budžet ZZZCG Redovne aktivnosti	II Q 2025 IV Q 2025	
6.4. Uključivanje nezaposlenih RE u program javnih radova	Broj nezaposlenih lica RE populacije koji su uključeni u program javnih radova (struktura po polu)	Nosilac: ZZZCG	U 2025 godini nije bilo	Budžet ZZZCG Redovne aktivnosti	II Q 2025 IV Q 2025	
6.5. Uključivanje nezaposlenih RE u programe obrazovanja odraslih	Broj nezaposlenih lica RE populacije koji su uključeni u programe obrazovanja odraslih (struktura po polu)	Nosilac: ZZZCG	2025.g Obrazovanje i osposobljavanje 6 lica - od čega Obuka vozača sticanje ključne vještine za C kategoriju 3 lica Učenje engleskog jezika početni nivo 1 lice Fotograf za digitalnu obradu fotografije 1 lice.	Budžet CG Redovne aktivnosti	II Q 2025 IV Q 2025	
6.6. Uključivanje nezaposlenih RE u program podsticaja za zapošljavanje	Broj nezaposlenih lica RE populacije koji su uključeni u program podsticaja za zapošljavanje (struktura po polu)	Nosilac: ZZZCG	2025.g Podsticaji za zapošljavanje, Garancija za mlade uključeno 2 lica Od ukupnog broja uključenih nezaposlenih lica u programima APZ, 0,61% je pripadnika RE populacije(8	Budžet CG Redovne aktivnosti	II Q 2025 IV Q 2025	

			lica)			
6.7. Organizovanje obuka koje će pripadnicima RE zajednice stvoriti veću mogućnost za zaposlenje ili samostalne preduzetničke djelatnosti	Broj učesnika obuka koji su dobili akreditovane sertifikate	Nosilac: Kancelarija za RE, NVO, Kancelarija za mlade, Sekretarijat za preduzetništvo, privatni sektor	Na osnovu potpisanog memorandum sa NVO "Adra", Sekretarijat za socijalno staranje finansijski je podržao kurs za estetičarke (osnovni i napredni nivo) za pet polaznica iz RE populacije sa područja Konika i na taj način će im pomoći u razvijanju vještina koje im mogu pružiti veće šanse na tržištu rada. Predviđeno je da kurs traje 4 mjeseca tačnije do kraja marta 2025. godine kada će polaznice osim stečenih znanja dobiti i sertifikate koji im mogu pomoći prilikom zaposlenja	Budžet Kancelarije za RE, Glavni grad Podgorica Redovna sredstva	II Q 2024 IV Q 2025	
6.8. Sistemazovanje radnih mjesta za saradnike u socijalnoj inkluziji RE za oblast zapošljavanja i socijalne zaštite	Broj sistematizovanih radnih mjesta za saradnike u socijalnoj inkluziji RE za oblast zapošljavanja i socijalne zaštite	Nosilac: MLjMP Partneri: MRSS, ZZZCG	2025. g U centrima za socijalni rad sistematizovano je radno mjesto Saradnik u socijalnoj zaštiti romske i egipćanske zajednice u oblasti socijalne zaštite, i to u opštinama: Podgorica (2), Nikšić (1), Bar (1), Berane (1) i Bijelo Polje (1). Zadatak Saradnika u socijalnoj inkluziji za Rome i Egipćane u oblasti socijalne zaštite se sastoji u pomaganju pojedincima iz romske i egipćanske populacije u	Budžet CG Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	

			ostvarivanju prava na socijalnu i dječiju zaštitu. Budžetom za 2025. godinu planirana su sredstva za navedena radna mjesta .ZZZCG će u narednom periodu pokrenuti izmjenu sistematizacije radnih mjesta i zahtijevati 6 novih radnih mjesta za zaposlene koji će kao dodatni uslov za zasnivanje radnog odnosa imati visok nivo znanja romskog jezika. U ovom trenutku je kroz program podrške zapošljavanju ove kategorije nezaposlenih lica, a uz finansiranje ministarstva ljudskih i manjinski prava, u Zavodu angažovano 6 lica koja rade na poslovima romskog medijatora			
6.9. Biznis inkubator za 5 odraslih pripadnika romske i egipćanske zajednice	5 odraslih građana romske i egipćanske populacije nastavilo da privređuje u okviru biznis inkubatora na Koniku; 5 građana romske i	Nosilac: Crveni krst Crne Gore	Dva pripadnika RE zajednice i dalje kroz model biznis inkubatora realizovan u prethodnom period kroz različite donatorske podrške, nastavili su sa radom. Podrška, pored mentorstva za njih se ogleda i u plaćanju mjesečnih komunalija kao i godišnjih poreza. Crveni krst aktivno radi na iznalaženju modela podrške za ove privrednike, kako bi njihovi biznis opstali.	Donatorska sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	

	egipćanske zajednice registrovano i legalno posluju kao preduzetnici					
6.10. Organizovanje posjeta sajmovnim zapošljavanja/animiranje poslodavaca u cilju prezentacija otvorenih radnih mjesta	Organizovane 3 posjete Organizovane 3 prezentacije	Nosilac: Crveni krst Crne Gore	Kraj 2025 godine obilježio je početak realizacije REM 4 faze projekta sa inicijalnim aktivnostima, dok će se ostale aktivnosti naći u Akcionom planu za novu Strategiju 2026-2030.	Donatorska sredstva	II kvartal 2025 IV kvartal 2025	

Zdravlje

Operativni cilj 7:		Unaprijediti zdravstvenu zaštitu romske i egipćanske zajednice i povećati jednak pristup kvalitetnom zdravstvenom sistemu i socijalnim uslugama				
	2021	2023			2025	
Indikator učinka 1: Povećati prosječno trajanje životnog vijeka pripadnika romske i egipćanske zajednice	55,9 godina	57,4 godina ⁵¹			58,9 godina	
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju pripadnice romske i egipćanske zajednice prilikom korišćenja usluga zdravstvenog sistema	25,8%	22%			20%	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti ⁵²	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/ krajnji rok realizacije	Preporuke

⁵¹ Nije bilo istraživanja u 2023. godini

⁵² Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelimično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

					2 - Novi rok realizacije	
7.1. Izmijeniti akte o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta kako bi se sistematizovala 3 radna mjesta za Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva (jedno radno mjesto u DZ Nikšić, jedno radno mjesto u DZ Bijelo Polje i DZ Ulcinj)	Izmijenjeni akti o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta	Nosilac: Ministarstvo zdravlja Partneri: Zdravstvene ustanove	Izmijenjene akte o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva - jedno mjesto u DZ Nikšić, dva mjesta u DZ Podgorica, jedno mjesto u DZ Bijelo Polje, jedno mjesto DZ Ulcinj i jedno mjesto u DZ Herceg Novi.	Redovna sredstva Ministarstva zdravlja Redovna budžetska sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
7.2. Stručno usavršavanje Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva	Organizovan najmanje jedan seminar/ edukacija/stručno usavršavanje za najmanje 5 saradnika/saradnica	Nosilac: MZ; MLJMP; Partneri: Zdravstvene ustanove; MPNI; NVO; Međunarodne organizacije;	Obuka na temu „Mentalno zdravlje“ za saradnike na socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana /23.10.2025. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacije, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga i Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, je 23.10.2025 godine u 12:00 časova organizovalo obuku na temu „Mentalno zdravlje“ namijenjenu saradnicima na socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblastima obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne zaštite i zapošljavanja. Broj učesnika je iznosio 30.	Redovna budžetska sredstva Redovna budžetska sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	

7.3. Organizovati i sprovesti kampanju "Upoznaj svog Saradnika"	Realizovane kampanje u najmanje 3 Opštine	Nosilac: Ministarstvo zdravlja Partneri: MLJMP; Zdravstvene ustanove; Romski savjet; NVO;	Kampanja "Upoznaj svog Saradnika" je organizovana i uspješno sprovedena u DZ Bijelo Polje. Iz Doma zdravlja Mojkovac predlažu da se izvrši obuka, odnosno stručno usavršavanje Saradnika u oblasti zdravstva. Smatra se da zdravstveni radnici nijesu dovoljno upoznati o ulozi i načinu komunikacije sa pripadnicima romske i egipćanske zajednice za njihovo uključivanje u sistem zdravstvene zaštite. U Domu zdravlja Nikšić razgovarano je sa direktorom Doma zdravlja u kome će biti sistematizovano jedno radno mjesto za jednog saradnika.	Redovna budžetska sredstva Donacije Redovna budžetska sredstva	II Q 2024 IV Q 2025	

- **Građanski status i lična dokumenta**

Operativni cilj 8: Unaprijeđenje položaja romske i egipćanske zajednice kroz rješavanje pitanja građanskog statusa i posjedovanja ličnih dokumenta						
	2021		2023		2025	
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat Roma i Egipćana koji ne posjeduju lične dokumente	10%		5%		3%	
Indikator učinka 2: Obezbijediti da su svi Romi i Egipćani upisani u matične knjige rođenih	5,7% Roma i Egipćana ne posjeduje izvod iz matične knjige rođenih		4% Roma i Egipćana ne posjeduje izvod iz matičnog registra rođenih		3% Roma i Egipćana ne posjeduje izvod iz matičnog registra rođenih	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti⁵³	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/krajnji rok realizacije 2 - Novi rok realizacije	Preporuke
8.1. Nastaviti sa primjenom pojednostavljenih procedura za pribavljanje identifikacionih dokumenata za raseljena i interno raseljena lica čiji su zahtjevi za status stranca i	Broj pribavljenih identifikacionih dokumenata za raseljena i interno raseljena lica	Nosilac: MUP Partneri: UNHCR NF Građanska alijansa	Od marta 2025. do 15.12.2025. godine pribavljeno je 15 identifikacionih dokumenata države porijekla za navedena lica.	Budžet MUP Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	

⁵³ Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelimično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

dalje u radu	čiji su zahtjevi za status stranaca i dalje u radu					
8.2. Nastaviti saradnju sa nadležnim organima država porijekla u rješavanju statusa IRL i ostalih lica koja imaju potrebu za ovom vrstom podrške.	Broj posjeta nadležnih organa Kosova Broj održanih koordinacionih sastanaka između MUP-a CG i MUP-a Kosova Broj lica kojima je pružena pomoć od strane kombinovanih mobilnih biometrijskih timova	Nosilac: MUP Partneri: UNHCR, NF Građanska alijansa	U novembru 2025. godine održan je sastanak sa predstavnicima R. Kosova o jačanju saradnje posredstvom Ambasade Republike Kosova u Crnoj Gori, na kojem je prisustvovao predstavnik MUP-a CG	Budžet MUP Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
8.3. Pružanje pomoći licima u rješavanju statusa IRL i ostalih lica koja imaju potrebu za ovom vrstom podrške u Crnoj Gori, posredstvom Ambasade	Broj lica kojima je pružena pomoć od strane	Nosilac: MUP Partneri: UNHCR, NF Građanska alijansa	Broj lica kojima je pružena pomoć od strane Ambasade Republike Srbije i Ambasade Republike Kosovo u Crnoj Gori 2025 je -15.	Budžet MUP Sredstva obezbijedena po potrebi od slučaja do	II Q 2025 IV Q 2025	

Republike Srbije/ Ambasade Republike Kosovo MUP	Ambasade Republike Srbije i Ambasade Republike Kosovo u Crnoj Gori			slučaja UNHCR - (Direktna i indirektna finansijska pomoć kroz rad partnerskih NVO i UNHCR uposlenika)		
8.4. Pružanje podrške ranjivim IRL licima u regulisanju pravnog statusa u Crnoj Gori	Broj lica kojima je pružena pravna ili finansijska pomoć za regulisanje pravnog statusa u Crnoj Gori	Nosilac: MUP Partneri: UNHCR, NF Građanska alijansa	Za 2025 godinu broj lica kojima je pružena pravna ili finansijska pomoć za regulisanje pravnog statusa u Crnoj Gori je- 15.	Sredstva obezbjedeana po potrebi od slučaja do slučaja	II Q 2025 IV Q 2025	
8.5. Obilazak svih RL i IRL čiji su zahtjevi za status stranca sa privremenim ili stalnim boravkom i dalje u radu, odnosno koji su stekli status stranca sa privremenim boravkom do tri godine i RL i IRL koji su stekli status stranca sa stalnim boravkom na reprezentativnom uzorku	Broj realizovanih informativnih posjeta i sastanaka Broj lica koja su se dobrovoljno vratila u zemlju	Nosilac: MUP Partneri: UNHCR NF Građanska alijansa	Broj realizovanih informativnih posjeta i sastanaka za 2025 je - 15-lica. Tokom 2025.godine, nije evidentiran dobrovoljni povratak.	Budžet MUP Sredstva obezbjedeana po potrebi od slučaja do slučaja	II Q 2025 IV Q 2025	

	porijekla					
8.6. Nastaviti aktivnosti naknadnog upisa rođenja djece sa ciljem prevencije rizika od apatridije	Broj identifikovanih lica i broj lica kojima je pružena podrška za upis u matične registre	Nosilac: MUP Partneri: UNHCR NF Građanska alijansa	Broj identifikovanih lica i broj lica kojima je pružena podrška za upis u matične registre za 2025 je – 2 Broj identifikovanih lica i broj lica kojima je pružena podrška za upis u matične registre za 2024 je - 9	Budžet MUP Sredstva obezbijeđena po potrebi od slučaja do slučaja	II Q 2025 IV Q 2025	
8.7 Podizati svijest i informisanost o pravu na dobrovoljni povratak u zemlju porijekla i obezbjeđivanje dobrovoljnog povratka, sa posebnim naglaskom na Kosovo za sva zainteresovana lica organizacijom okruglih stolova ili putem medija	Broj lica i broj okruglih stolova o pravu na dobrovoljni povratak u zemlju porijekla i obezbjeđivanje dobrovoljnog povratka Broj lica koja su se dobrovoljno vratila u zemlju porijekla	Nosilac: MUP Partneri: UNHCR, NF Građanska alijansa	Broj lica koja su se dobrovoljno vratila u zemlju porijekla za 2025 je - 0. Broj lica i broj okruglih stolova o pravu na dobrovoljni povratak u zemlju porijekla i obezbjeđivanje dobrovoljnog povratka. Crna Gora ostaje posvećena poštovanju prava IRL, što uključuje i pravo na dobrovoljni povratak. Broj lica koja su se dobrovoljno vratila u zemlju porijekla- 0	Budžet MUP Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
8.8. Organizovanje info kampanje o prevenciji apatridije	Najmanje 100 pripadnika RE	Nosilac: Help	Tokom 2025.godine, zajedno sa partnerima organizovano je 3 info-sesija o upisu u registar	Budžet: Ambasada Republike	II Q 2025 III Q 2025	

	zajednice informisano o postupku registracije novorođenčadi		rođenih i prevenciji apatridije u Podgorici, Nikšiću i Baru za 100 pripadnika RE zajednice.	Francuske u Podgorici Planirana sredstva: 9.000 € Utrošeno: 9.000 €		
8.9 Pružanje pravne pomoći licima u riziku od apatridije i licima koja su u postupku za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva	Broj lica kojima je pružena pravna pomoć	Nosilac: UNHCR, Građanska alijansa	Broj lica kojima je pružena pravna pomoć u 2025 godini iznosi -80 lica.	UNHCR Donatorska sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
8.10. Informisanje o upisu u matičnu knjigu rođenih i značaju ličnih dokumenata kroz info sesije, okrugle stolove i medijske nastupe	Broj info sesija, okruglih stolova i medijskih nastupa Broj učesnika/ posjetilaca info sesija, okruglih stolova i medijskih nastupa	Nosilac: UNHCR, Građanska alijansa	Tokom 2025.godine, zajedno sa partnerima organizovano je 3 info-sesije o upisu u registar rođenih i prevenciji apatridije u Podgorici, Nikšiću i Baru za 100 pripadnika RE zajednice	UNHCR Donatorska sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	

8.11. Pružanje tehničke i logističke podrške licima RE populacije za pribavljanje ličnih dokumenata i rješavanje pravnog statusa	Broj lica koja su dobila lična dokumenta	Nosilac: MUP, MLJMP Partner: Savjet Evrope, UNHCR	2025 - Broj lica koja su dobila lična dokumenta 23.	Savjet Evrope Donatorska sredstva	III Q 2025 IV Q 2025	
--	--	--	---	--	-------------------------	--

Reintegracija

	2021		2023		2025	
Indikator učinka 3: Povećan ukupan broj usluga pruženih od strane lokalnih timova za reintegraciju povratnicima po readmisiji, Romi i Egipćani	Ukupno 28 usluga je pruženo pripadnicima Roma i Egipćana od strane lokalnih timova za reintegraciju		Povećan broj lica kojima je pružena usluga od strane lokalnih timova za reintegraciju 10% u odnosu na 2023. godinu		Povećan broj lica kojima je pružena usluga od strane lokalnih timova za reintegraciju 20% u odnosu na 2024. godinu	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti⁵⁴ 	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/krajnji rok realizacije 2 - Novi rok realizacije	Preporuke

⁵⁴ Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelimično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

8.12. Pružanje pomoći povratnicima po readmisiji, Romi i Egipćani, u cilju njihove reintegracije i razmjena informacija između relevantnih institucija i aktera	Broj povratnika/ca po readmisiji, Roma i Egipćana, kojima je pružena pomoć od strane nadležnih organa i institucija u cilju njihove reintegracije: Broj lica povratnika/ca RE kojima je obezbijeđen prevoz od graničnog prelaza do mjesta boravka Broj lica povratnika/ca RE koja su ostvarila pravo na lična dokumenta Broj lica povratnika/ca RE kojima je	Nosilac: MUP Lokalni timovi za reintegraciju	2025. g Pružena pomoć povratnicima po readmisiji, pripadnicima RE populacije od strane nadležnih organa i institucija u cilju njihove reintegracije: broj lica kojima je obezbijeđen prevoz od graničnog prelaza do mjesta boravka- 3 lica; broj lica kojima je obezbijeđen smještaj od dana povratka u CG- 1 lice; broj lica koja su ostvarila pravo na lična dokumenta- 18 lica; broj lica kojima je pružena pomoć iz oblasti socijalne i dječije zaštite (materijalno obezbeđenje- 7 lica, lična invalidnina- 0, dodatak za njegu i pomoć- 3 lica, jednokratna novčana pomoć- 21 lica, naknada za novorođeno dijete- 1 lice, dodatak za djecu- 32 lica, naknada po osnovu rođenja djeteta- 1 lice, savjetodavno terapijska i socijalno edukativna usluga- 58 lica, usluga smještaja u odmaralište za djecu i mlade- 1 lice, subvencija za struju- 13 lica); broj lica kojima je dodijeljena humanitarna pomoć- 7 lica; broj lica kojima je obezbijeđeno obavezno zdravstveno osiguranje 37 lica broj lica kojima je nostrifikovana diploma; broj djece upisane u školu 9; broj lica uključenih u mjere aktivne politike zapošljavanja- 7 lica, od toga je 2 lica zaposleno; broj lica kojima je pružena besplatna pravna pomoć- 3 lica; broj lica kojima je pružena psihosocijalna podrška 14 lica;.	Budžet MUP Redovna sredstva	II Q 2025 IV Q 2025	
--	--	---	---	---	--------------------------------	--

	pružen neki od vidova pomoći iz oblasti socijalne i dječije zaštite					
8.13. Obezbijeđen smještaj za povratnike/ce po readmisiji, Romi i Egipćani, od dana povratka u CG, u slučaju kada je to neophodno u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti (čl. 60 do 72)	Broj povratnika/ca RE kojima je obezbijeden smještaj Vrsta obezbijedeno g smještaja	Nosilac: Nadležni centri za socijalni rad	2025. g. Ukazala se potreba za obezbjeđivanjem smještaja za jedno lice, shodno Zakonu, u trajanju od tri noći. Smještaj je obezbijeden od strane CZSRa Glavnog grada Podgorica u hotelu na teritoriji istog.	Budžet Sredstva će biti dodijeljena po potrebi	II Q 2025 IV Q 2025	
8.14. Obezbijeđen smještaj za povratnike/ce po readmisiji, Romi i Egipćani, od dana povratka u CG, u slučaju kada je to neophodno, u skladu sa potrebama povratnika i mogućnostima opština, a shodno Zakonu o lokalnoj samoupravi	Broj povratnika/ca RE kojima je obezbijeden smještaj Opštine koje su obezbijedile smještaj Vrsta obezbijedeno g smještaja	Nosilac: Lokalne samouprave	2025. g Kada se radi o uslugama koje pružaju lokalne samouprave, neke od njih kroz svoja budžetska sredstva izdvajaju određeni dio za jednokratne novčane pomoći, druge, shodno Zakonu o socijalnom stanovanju i Zakonu o lokalnoj samoupravi, izdvajaju određena sredstva za rješavanje stambenih pitanja za socijalno ugrožena lica. Shodno dostavljenim informacijama na traženje Odsjeka za reintegraciju povratnika: Bijelo Polje: posjeduju privremeni smještaj za lica koja su žrtve nasilja u porodici i lica	Budžet LSU Donatorska podrška Sredstva će biti dodijeljena po potrebi i shodno mogućnostima opština	II Q 2025 IV Q 2025	

		u stanju socijalne potrebe i novčana sredstva za jednokratnu pomoć Plužine: Trenutno ne posjeduju posebne smještajne kapacitet, svih 16 stambenih jedinica su dodijeljene na korišćenje socijalno ugroženima. Pojedinačni slučajevi rješavanja stambenog pitanja se rješavaju kroz izdvajanje dodatnih finansijskih sredstava i iznajmljivanje od fizičkih lica, te kroz nabavku građevinskog materijala za izgradnju stambenih objekata. Budžetom je planiran iznos za jednokratne novčane pomoći. Mojkovac: Posjeduju 6 stambenih jedinica za socijalno ugrožena lica – prodajom 15 stambenih jedinica koje su neraspodijeljene. Podgorica, Bar, Tivat posjeduju stambene jedinice za rješavanje socijalnog stanovanja za lica u stanju socijalne potrebe. Petnjica: raspolaže sa 12 stambenih jedinica, koje su u vlasništvu Ministarstva finansija, koriste se za smještaj socijalno ugroženih stanovnika. Kotor: U skladu sa „Odlukom o pravima iz socijalne i dječije zaštite“, određena su sredstva. Budžetom opštine za jednokratne novčane pomoći i naknada troškova prevoza učenika, za geronto program,			
--	--	---	--	--	--

		dnevni boravak za odrasla i stara lica i za odrasla i stara lica sa invaliditetom, stanovanje uz podršku namijenjeno mladima bez roditeljskog staranja kojima prestaje pravo na smještaj u ustanovi socijalne zaštite. Takođe, program socijalnog stanovanja za lica u stanju socijalne potrebe se finansira istim Budžetom. Danilovgrad: Potpisan ugovor JU Kakaricka Gora, o naknadi za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci, smještaj za socijalno ugrožene obezbjeđuje u stambenoj zgradi u Spužu i Danilovgradu. Herceg Novi: Posjeduje 52 stambene jedinice. Odlukom o rješavanju stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe su definisani oblici, uslovi, sredstva, kriterijumi i postupak za rješavanje stambenih pitanja. Mogu se riješiti putem izdavanja stambenih jedinica, dodjelom novčanog iznosa sredstava potrebnih za finansiranje stambene izgradnje i dogradnje, za poboljšanje uslova stanovanja i adaptacijom ili dodjelom opštinskog zemljišta. Opštine koje su obezbijedile smještaj Nije bilo zahtjeva za obezbjeđivanjem ovog smještaja.			
--	--	--	--	--	--

			Vrsta obezbijedenog smještaja			
--	--	--	-------------------------------	--	--	--

- Socijalna i porodična zaštita**

Operativni cilj 9:		Unapređenje pravne i institucionalne zaštite Romkinja i Egipćanki od rodno zasnovanog nasilja				
		2021	2023	2025		
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat odraslih u romskim i egipćanskim naseljima koji opravdavaju fizičko nasilje nad suprugom		MICS: 25% žena 21 % muškaraca	20% žena 16 % muskaraca ⁵⁵	15% žena 11 % muškaraca		
Indikator učinka 2: Procenat žena starosti 20-24 godine su stupile u brak prije svoje 15 odnosno prije svoje 18 godine [SDG 5.3.1]		22% (prije 15. godine) 55% (prije 18. godine)	16 %(prije 15) 40% (prije 18)	10% (prije 15. godine) 20% (prije 18. godine)		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije indikatora rezultata i obrazloženje djelimično realizovanih i nerealizovanih aktivnosti⁵⁶	Planirana / utrošena finansijska sredstva	1- Početni/krajnji rok realizaci	Preporuke

⁵⁵ Nije bilo istraživanja u 2023. godini

⁵⁶ Zelena boja -realizovana aktivnost, žuta boja – djelemično realizovana, crvena boja – nije realizovana aktivnost.

					2 - Novi rok realizacije	
9.1. Organizovanje dvodnevne Obuke zaposlenih u javnim institucijama za ranu identifikaciju dječijih ugovorenih brakova.	Obučiti najmanje 30 službenika koji su zaposleni u javnoj upravi.	Nosilac: MLJMP	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, u saradnji sa nevladinom organizacijom CRI Nikšić organizovalo je edukativne radionice posvećen identifikaciji dječijih ugovorenih brakova, sa kojima su obučena najmanje 30 službenika koji su zaposleni u javnoj upravi.	Budžet: MLJMP Planirana sredstva: 4.000,00 € Utrošeno: 4000.00 eura	II Q 2024 IV Q 2024	Aktivnost će se realizovati u 2025 godini.
9.2. Organizovati dvodnevnu edukaciju o zaštiti od nasilja u porodici, suzbijanje i prevencije maloljetnih brakova, dječijeg prosjačenja i borbe protiv trgovine ljudima.	Obučiti najmanje 30 pripadnika romske i egipćanske populacije	Nosilac: MLJMP	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, u saradnji sa nevladinom organizacijom CRI Nikšić organizovalo je edukativne radionice posvećene zaštiti i promociji ljudskih prava, s posebnim fokusom na prevenciju nasilja u porodici, maloljetničkih brakova, dječjeg prosjačenja i trgovine ljudima. Ova aktivnost predstavlja dio šire kampanje za podizanje svijesti i jačanje institucionalne i društvene odgovornosti u borbi protiv ovih društvenih poštasti. Broj učesnika 30.	Budžet: MLJMP Planirana sredstva: 4.000,00 € Utrošeno: 4000.00 eura	II Q 2024 IV Q 2024	
9.3. Organizovanje dvodnevne edukacije pripadnika romske i egipćanske populacije o porodičnom nasilju i	Obučiti najmanje 30 pripadnika romske i egipćanske	Nosilac: MLJMP	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, u saradnji sa nevladinom organizacijom CRI Nikšić organizovala je edukaciju za pripadnike RE populacije o	Budžet: MLJMP Planirana sredstva:	II Q 2024 IV Q 2024	

procedurama njihove prijave nadležnim organima.	populacije		porodičnom nasilju i procedurama njihove prijave nadležnim organima. Broj polaznika koji je učestvovao na radionici je bilo 30.	4.000,00 € Utrošeno: 4000.00 eura		
---	------------	--	---	---	--	--

IV NALAZI EVALUACIJE

SVRHA EVALUACIJE

Ovaj izvještaj predstavlja glavne nalaze, zaključke i preporuke evaluacije Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. Evaluaciju je u periodu od mart -maj 2025. godine sproveo konsultant Goran Đurović angažovan u okviru programa INTEGRACIJA ROMA III - Zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope.

Osnovni zadatak ove evaluacije je da se procijeni uspješnost implementacije Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. Posebni ciljevi evaluacije bili su da se procijeni uspješnost Strategije, naročito njena relevantnost, efikasnost, djelotvornost, uticaj i održivost, i da se identifikuju naučene lekcije kao osnova za preporuke.

Glavni ciljevi evaluacije su da se:

- Ocijeni efikasnost i uticaj Strategije u postizanju strateških i operativnih ciljeva;
- Identifikuju snage, slabosti, prilike i izazove koji su se pojavili tokom implementacije Strategije;
- Ocijeni relevantnost i koherentnost Strategije u vezi sa drugim politikama koje je donijela Vlada Crne Gore;
- Ocijeni nivo angažovanja zainteresovanih strana i saradnje u razvoju i implementaciji Strategije; i
- Daju konkretni prijedlozi za poboljšanje efikasnosti i uticaja Strategije.

EVALUACIONA PITANJA

Evaluaciona pitanja u procesu prcjene uspješnosti ove Strategije odnosila su se na:

- Relevantnost
- Koherentnost
- Efektivnost
- Efikasnost
- Uticaj
- Održivost

STRATEŠKI DOKUMENT KOJI SE EVALUIRAO

Predmet evaluacije Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025 bila je procjena ostvarenih učinaka realizovanih aktivnosti, procjena uticaja na položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori, kao i identifikacija naučenih lekcija u susret izradi nove Strategije.

METODE EVALUACIJE

Metodološka podloga za izradu ovog Izvještaja, osim dokumentacije dostupne evaluatoru kroz pregled dostupnih godišnjih izvještaja o implementaciji Strategije bile su i povratne informacije dobijene iz dubinskih intervjuva i fokus grupa, u kojima je učestvovalo 21 predstavnika nadležnih ministarstava, lokalnih samouprava koje realizuju Lokalne akcione planove za inkluziju Roma i Egipćana, međunarodnih organizacija, Romskog Savjeta i nevladinih organizacija iz Crne Gore. Takođe, u procesu evaluacije korišteni su podaci iz istraživanja “Socio-ekonomski položaj Roma u Crnoj Gori” koji je uradio Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) u junu 2025 (<https://www.cedem.me>) kao i “Studija izvodljivosti socijalnog stanovanja Roma i Egipćana u osam opština u Crnoj Gori” koju je uradio Savjet Evrope (u okviru INTEGRACIJA ROMA III - Zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope) u oktobru 2024 godine (<https://rm.coe.int/feasibility-study-for-social-housing-in-eight-municipalities-in-monten/1680b2e1c7>).

Prilikom evaluacije Strategije primijenjena je kombinovana metodologija, odnosno kombinacija kvalitativnih i kvantitativnih metoda istraživanja. Ova evaluacija se može smatrati više evaluacijom procesa nego evaluacijom učinka iako su predstavljeni podaci koji ukazuju na ostvareni učinak/uticaj. Evaluacije procesa procjenjuju sprovodi li se strategija kako je planirano i što se u praksi smatra dobrim i zašto. Takođe, ova evaluacija se fokusira na evaluaciju cjelokupne strategije, ne njenih pojedinačnih dijelova ili pojedinih prioritetnih oblasti, pa je zbog toga generalna i ne daje detaljne informacije za pojedine oblasti.

Ovo je samo djelimično i evaluacija učinka, jer je još uvijek nemoguće sprovesti evaluaciju učinka kao ex post evaluacija (neophodno je da prođe dodatno vrijeme kako bi se mogli sagledati stvrani uticaji).

NAJVAŽNIJI NALAZI I ZAKLJUČCI

Relevantnost

Na osnovu analize dokumenata i sprovedenih fokus grupa neupitno je da su oblasti utvrđene kako prioritetne u Strategiji (Diskriminacija; Siromaštvo RE populacije; Društvena i politička participacija RE populacije; Stanovanje; Obrazovanje za sve pripadnike RE; Zapošljavanju pripadnika RE; Zdravstvena zaštita RE populacije; Građanski status pripadnika RE; Socijalna zaštita RE populacije) i dalje relevantne.

Koherentnost

Strategija je bila usaglašena sa drugim strateškim dokumentima i politikama koje sprovodi MLJMP ali i sa drugim javnim politikama i dokumentima koje je donijela Vlada Crne Gore. Strategija je u potpunosti usklađena sa međunarodnim obavezama koje proizlaze iz članstva u međunarodnim organizacijama, te procesom evropskih integracija.

Efektivnost

Od ukupno 28 moguće ocjenjivih indikatora uticaja koji se odnose na operativne ciljeve, za njih 13 nema podataka pa nije moguće procijeniti stepen ostvarenosti.

Od 28 indikatora uticaja njih 8 je premašilo planiranu vrijednost, 4 je blizu planiranih vrijednosti dok je 3 ostalo značajno ispod planiranih vrijednosti.

Ukupan broj indikatora uticaja	Ostvareno premašeno ili	Djelimično ostvareno (približno planiranom)	Nije ostvareno	Nema podataka
28	8	4	3	13

Strategijom je planirano ukupno 126 aktivnosti od koji je do kraja 2025. godine u potpunosti realizovano 112, djelimično realizovano 4 dok do kraja 2024 nije realizovano 10 aktivnosti .

Planirane aktivnosti su implementirane na nivou preko 88,8% za period 2021-2025. Na bazi ovog možemo zaključiti da je riječ o značajno postignutoj efektivnosti u implementaciji Strategije

Ukupan broj aktivnosti	Ostvareno	Djelimično ostvareno	Nije ostvareno	Procenat ostvarenosti do kraja 2024
126	112	4	10	88,8%

Efikasnost

Kada je riječ o finansijskoj realizaciji Strategije(2021-2025), ona je ostvarena na nivou od 99,97% u odnosu na planirana sredstva. Strategija je implementirana u najvećem dijelu sredstvima iz nacionalnog budžeta (na nivou od skoro 46,2%, ali i podrškom budžeta drugih donatora(, 28.9%), Takođe, jedan dio aktivnosti finansiran je iz fondova EU(24,9%)

Uticaj

Bez obzira na pomenute nedostatke prilikom implementacije Strategije, evidentno je da je ona već proizvela izvjesne pozitivne rezultate u prioritetnim oblastima, o čemu govore i podaci o postignutim rezultatima, a potvrđuju i stavovi ispitanika.

Ispitanici su naveli da smatraju da su posebno pozitivni rezultati:

- Povećan obuhvat Roma i Egipćana u sistemu zdravstvene zaštite (zahvaljujući uključivanju medijatora)
- Veći broj djece romske i egipćanske populacije koja su uključena u predškolske ustanove i obrazovni sistem (čemu je doprinijela i izmjena regulative kojom je omogućeno angažovanje većeg broja asistenata zbog smanjenja cenzusa za njihov angažman-ukupan broj djece romske i egipćanske populacije za koje je zadužen jedan asistent);
- Smanjen broj Roma i Egipćana koji nemaju lična dokumenta koja su osnov za ostvarivanje svih drugih prava;
- Smanjenje socijalne distance/diskriminacije u svim oblastima;
- Veća medijska prisutnost, više pažnje se poklanja pitanjima inkluzije Roma i Egipćana;

Održivost

Održivost glavnih strateških intervencija implementiranih do sada je ostvarena, a čini se izvjesnim da će Strategija proizvesti rezultate koji će biti održivi na dugi rok. Ono što može ugroziti održivost su nedostatak političke volje koja može zatim uticati negativno na finansijsku održivost Strategije. Takođe, za održivost dosadašnjih, ali i budućih rezultata ključan je institucionalni kapacitet, odnosno informisanost, znanje, vještine, ali i posvećenost svih ključnih sektora. Institucije još uvijek nijesu unijele mehanizme koji omogućavaju kontinuiran rad na aktivnostima i njihovo praćenje, pa će od posvećenosti ovom procesu zavisi i njihova održivost.

V OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA ZA CJelokUPAN PERIOD SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA

Ključni planirani izvori finansiranja realizacije planiranih aktivnosti bila su budžetska sredstva. Učešće drugih izvora kao što su međunarodni donatori, bilo je veoma malo.

Strategijom su planirana sledeći iznosi i izvori finansiranja aktivnosti:

- Budžet Crne Gore,
- Donatorska podrška i
- Sredstva dobijena iz IPA fondova.

Godina	Budžetska sredstva	Donatorska podrška	IPA	Ukupno
2021	661.682,35 €	361,384.00 €	612,000.00 €	1.635.066,35 €
2022	650.000,00 €	250.000,00 €	350.000,00 €	1.250.000,00 €
2023	650.000,00 €	250.000,00 €	350.000,00 €	1.250.000,00 €
2024	650.000,00 €	250.000,00 €	350.000,00 €	1.250.000,00 €
2025	650.000,00 €	250.000,00 €	350.000,00 €	1.250.000,00 €
Ukupno	3.261.682.35 €	1.361.384.00 €	2.012.000.00 €⁵⁷	6.635.066,35 €

Sumarno posmatrano, za period 2021-2025. godine Strategijom je za realizaciju planiranih aktivnosti prvobitno planirano ukupno 6.635.066,35 € i to:

- 3.261.682.35 € iz budžeta Crne Gore,
- 1.361.384.00 € od donatora,
- 2.012.000.00 € iz IPA fonda⁵⁸

⁵⁷ Sredstva prikazana u tabeli uključuje projekte Savjeta Evrope i EU (ROMACTED) kao i druge projekte inostranih organizacija koji nisu direktno usmjereni na finansiranje aktivnosti planiranih Strategijom pa je teško utvrditi koliko je zaista novca iz EU fondova doprinjelo realizaciji same Strategije.

⁵⁸ Sredstva EU uključuje projekte Savjeta Evrope i EU (ROMACTED) kao i druge projekte inostranih organizacija koji nisu direktno usmjereni na finansiranje aktivnosti planiranih Strategijom pa je teško utvrditi koliko je zaista novca iz EU fondova doprinjelo realizaciji same Strategije.

Posmatrajući sa aspekta izvora finansiranja:

- U periodu 2021-2022. godina najveći dio sredstava 65% finansiran je iz nacionalnog budžeta Crne Gore, 26% finansirano je iz EU programa, dok je iz privatnog sektora uloženo 6% i 3% iz donatorskih programa. Posmatrajući ukupan period, Strategija je implementirana u najvećem dijelu sredstvima iz nacionalnog budžeta (na nivou od skoro 42%, ali i podrškom iz fondova EU (na nivou od 26%). Takođe, jedan dio aktivnosti finansiran je iz budžeta drugih donatora (32%);

Prema podacima MLJMP, za realizaciju Strategije utrošeno je **6.531.044,62 eura što je manje za 2% (103.022 eura) u odnosu na planirani iznos od 6.635.066,35 eura.**

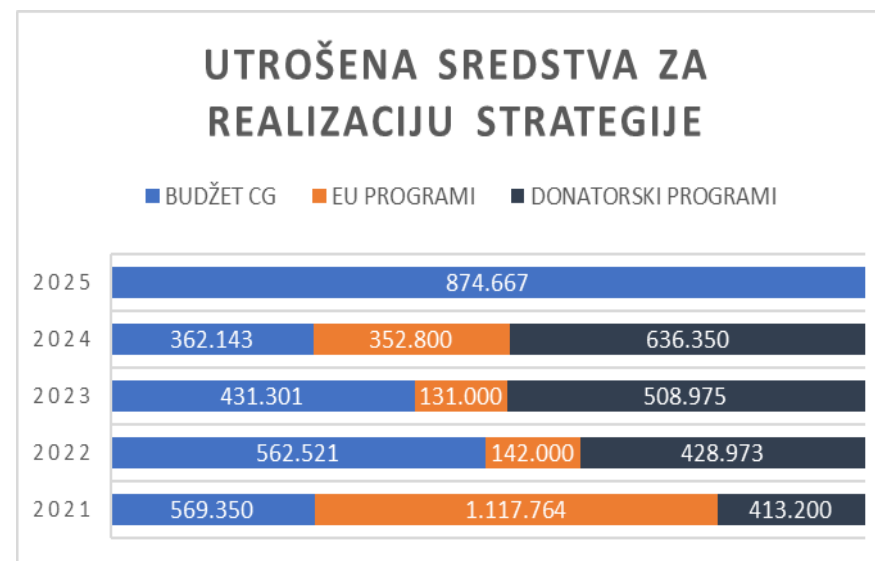
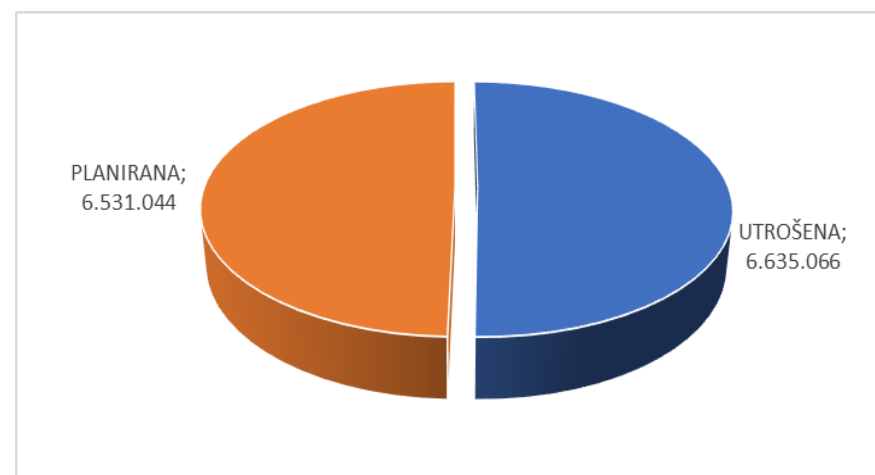
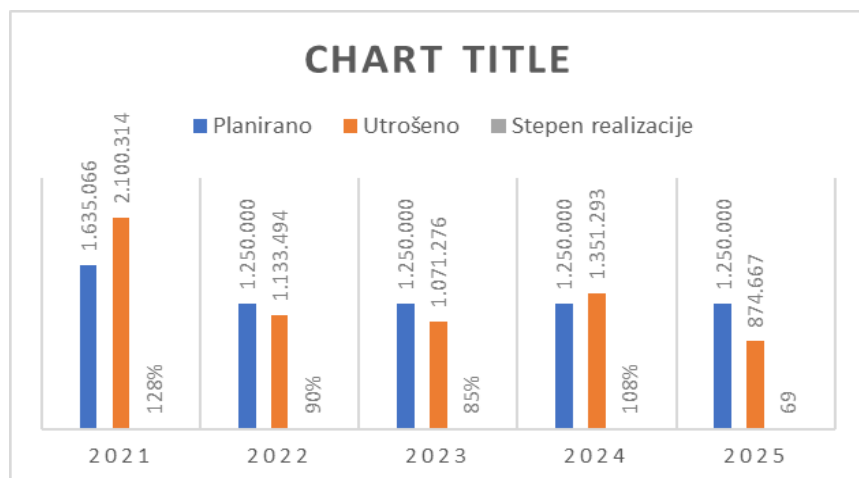
Analiza po izvorima finansiranja pokazuje da je najviše sredstava obezbijeđeno iz donatorskih i **EU sredstava-3.731.062,00 eura** dok je **iz Budžeta Crne Gore obezbijeđeno 2.799.982,62 eura**. Tako je u periodu 2021-2025 skoro 42% sredstava obezbijeđeno iz Nacionalnog budžeta, 26% iz EU programa, a 32% obezbijeđeno iz donatorskih programa.

Tabela 1: Prikaz po godinama (izvori finansiranja aktivnosti predviđenih Strategijom)

Godina	Budžetska sredstva	Donatorska podrška	IPA	Ukupno
2021	569.350.00	413.200.00	1.117.764.00	2.100.314.00 €
2022	562.521.00	428.973.00	142.000.00	1.133.494.00 €
2023	431.301.00	508.975.00	131.000.00	1.071.276.00 €
2024	362.143.00	636.350.00	352.800.00	1.351.293.00 €
2025	874.667,62			874.667,62 €
Ukupno	2.799.982.62	1.987.498.00	1.743.564	6.531.044.62 €

Planirana i utrošena sredstva po godinama i stepen realizacije.
realizaciju strategije

Ukupno planirana i utrošena sredstva za

VI PREPORUKE ZA EFIKASNIJU REALIZACIJU DEFINISANIH CILJEVA

Preporuka 1. Preporučuje se nastavak primjene Strategije s obzirom na relevantnost svih definisanih oblasti i ciljeva. Prilikom novog ciklusa strateškog planiranja potrebno je aktivnije uključiti lokalne samouprave u definisanje aktivnosti, jasno definisati nadležnosti među institucijama i dati zaduženja radi implementacije mjera i aktivnosti, kao i njihov monitoring. Takođe, potrebno je nastaviti rad na novom strateškom dokumentu. Prilikom kreiranja novog strateškog dokumenta potrebno je razmisliti o smanjenju broja operativnih ciljeva na način što bi oblast „siromaštvo“ i „diskriminacija“ bile integresina kroz sve operativne ciljeve a ne posebno izdvojeni. U okviru oblasti „socijalna zaštita“ tretiraju teme koje se tiču zaštite od nasilja, dječijih ranih brakova, dječije zaštite.

Preporuka 2. Potrebno je i dalje obezbijediti visoku pozicioniranost ovog strateškog dokumenta u strateškom okviru Crne Gore. Neophodno je ojačati Nacionalnog koordinatora i nadležni direktorat unutar Ministarstva ljudskih i manjinskih prava (povećanje broja zaposlenih i uvećanje budžeta za rad Nacionalnog koordinatora za potrebe uspostavljanja njegove kancelarije). Potrebno je uzeti u obzir i mogućnost da Nacionalni koordinatorski tijelo za implementaciju Strategije ima zamjenika i sekretara kako bi se olakšao postupak praćenja realizacije strateških planova ali i prikupljanja podataka u procesu monitoringa i izvještavanja. Potrebna je pažljiva analiza postojećeg zakonodavstva kako bi se identifikovali eventualni nedostaci i definisali prijedlozi izmjena ili dopuna relevantnih zakona, a čije nepostojanje trenutno koči realizaciju nekih planiranih aktivnosti (legalizacija objekata, pozitivna diskriminacija u obrazovanju).

Preporuka 3. Preporučuje se realnije planiranje pojedinih aktivnosti u Strategiji, kako u pogledu finansijskih kapaciteta, tako i u pogledu zakonodavnih, institucionalnih i ljudskih kapaciteta u pojedinim institucijama. Potrebno je veća i aktivnija uključenost svih institucija i sektora prilikom definisanja aktivnosti u okviru pripreme novog strateškog dokumenta. Posebnu pažnju treba usmjeriti na identifikovanje indikatora sa jasnim izvorima verifikacije kako bi uopšte mogli da se procijene efekti i uticaj strateškog dokumenta.

Preporuka 4. Preporučuje se uspostavljanje normativnih pretpostavki da se omogući izjašnjavanje po etničkoj osnovi onim licima koji to hoće a kada je u pitanju korištenje usluga sistema zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, obrazovanja. Na ovaj način bi se moglo doći do preciznijih podataka o uključenosti Roma i Egipćana u zdravstveni i obrazovni sistem. Takođe, neophodno je normativnim aktima MLJMP osigurati da se u svim istraživanjima, analizama, aktivnostima, osigura evidencija koja će se voditi u odnosu na rod, starosnu strukturu i druge parametre važne za bolji uvid i praćenje ostvarenja javne politike na sve kategorije unutar ove ciljne grupe.

Preporuka 5. Preporučuje se nastavak funkcionisanja implementacionog okvira uz dalja unapređenja koja bi se mogla odnositi na efikasiju selekciju članova Komisije za praćenje realizacije strateškog plana, produžavanje mandata postojećim članovima radi

očuvanja institucionalne memorije kao i obezbjeđivanje sredstava za naknade članovima Komisije. Radi boljeg sistema praćenja, preporučuje se izrada baze podataka (softvera) koji bi sadržao podatke o romskim i egipćanskim porodicama a koji bi se odnosili na uslove stanovanja, ostvarivanje prava iz Sistema zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, obrazovanja, društvene participacije itd...Ministarstvo bi vršilo funkciju koordinatora dok bi lokalne uprave imale mogućnost ažuriranja podataka na osnovu unaprijed poznatih metodoloških pravila. Takođe, radi boljeg praćenja kvalitativnih indikatora koji se odnose na stavove ciljne grupe u odnosu na socio-ekonomske uslove života, neohodno je precizno postaviti projektne zadatke za organizacije/agencije koje sprovode istraživanja javnog mnjenja (navesti kao obavezni dio istraživanja indikatore iz strateškog dokumenta i prikupljanje podataka u vezi sa specifikovanim indikatorima).

Preporuka 6. Preporučuje se povećanje sredstava koja se opredjeljuju za realizaciju aktivnosti koje će se planirati naprednom Strategijom, kao i sprovođenje dodatnih aktivnosti na privlačenju EU fondova. Treba raditi na koordinaciji donatorske pomoći u ovoj oblasti. U cilju ostvarivanja što boljih efekata sa raspoloživim sredstvima, neophodno je izvršiti precizniju prioritizaciju operativnih ciljeva i pripadajućih aktivnosti.

Preporuka 7. Preporučuje se kreiranje komunikacione Strategije i posvećeno i efikasno pristupanje njenoj implementaciji kako bi se omogućilo povećanje razumijevanja inkluzije Roma i Egipćana u svim oblastima i sektorima. Potrebno je dalje raditi na širenju razumijevanja prava i obaveza na svima nivoima (kako unutar romske i egipćanske populacije tako i sa većinskim stanovništvom), kao i na promociji do sada ostvarenih rezultata, primjera dobre prakse i uspješnih studija slučaja.